

Стенографски дневник

на

38. заседание

Сряда, 12 февруари 1947 г.

(Открито в 15 ч. 35 м.)

Председателствували подпредседателите: д-р Пенчо Костурков и Атанас Драгичев. Секретари: Димитър Чорбаджиев и Тодор Тихолов.

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Съобщения:		Петко Кунин	598
Отпуски	591	Асен Павлов	601
Задитване	591	Георги Малинов	603
Законопроекти	591	Борис Чанджиев	606
По дневния ред:		Петър Братков	608
Законопроекти: 1. За изменение и допълнение на закона за		Стоян Попов	609
наказателното съдопроизводство. (Първо четене)	591	Георги Божков	610
Говорили: Владимир Димчев	592	Петко Стоянов	611
Ефрем Митев	594	Стратия Скерлев	615
2. За държавния монопол на тютюна. (Първо четене)	594	Добри Терпешев	617
Говорили: м-р д-р Иван Стефанов	596, 619	Дневен ред за следващото заседание	621

Председателствувал д-р Пенчо Костурков: (Звъни) Присъствуват нужното число народни представители. Обявяваме заседанието за открито.

(От заседанието отсъствуват следните народни представители: Ана Розенберг, Анастас Циганчев, Анастасия Каварджикова, Ангел Бъчваров, Андрей Михайлов, Ахмед Якубов, д-р Борис Ненов, Бочо Илиев, Васил Мавриков, Васил Петков Василев, д-р Васил Ханджиев, Владимир Поптомов, Вълчо Цанков, Ганю Златинов, Георги Генев, Георги Йорданов, Георги Колев Илиев, Георги Костов, д-р Георги Петков, Георги Босолов, Гочо Терзиев, Груди Атанасов, Дара Михайлова, Димитър Нейков, Димо Костадинов, Динчо Ферелиев, Динчо Тодоров, Добри Бодуров, Желю Иванов, Желязко Стефанов, Иван Димитров, Иван п. Димитров, Иван Никол, Иван Кишмеров, Исмаил Сарходжов, Йордан Попов, Йордан Катранджиев, Йордан Ковачев, Йордан Чобанов, Йордан Панайотов, Кирил Клисурски, Кирил Лазаров, Коста Крачанов, Костадин Велев, Кочо Бонев, Крум Славов, Кръстю Стойчев, Кръстю Добрев, Любен Боянов, Любен Дамянов, Любомир Коларов, Макра Гюлева, Манахи Стоянов, Марин Шиваров, Минчо Минчев, д-р Михаил Геновски, Мустафа Билялов, Неделчо Костов, Недю Жеков, д-р Ненчо Николчев, Никола Разлоганов, Никола Палагачев, Николай Друмев, Пело Пеловски, Петко Стоенчев, Петко Димитров, Петко Пеев, Петър Коч, Петър Сърбински, Слав Баджаков, Сотир Колев, Спас Николов, Сребро Иванов, Стамо Костадинов, Станю Василев, Стефан Цанов, Стою Неделчев, Стоян Паликрушев, Титко Чернокотев, Тодор Лазаров, Христо Юруков, Цанко Козловски, Яна Манева, Яни Янев, Янко Димов и Янко Комитов).

Председателството съобщава, че е разрешило отпуск на следните г-да народни представители: Ана Розенберг — 4 дни, Анастасия Каварджикова — 4 дни, Ганю Рачев — 4 дни, Георги Колев — 4 дни, Гочо Терзиев — 4 дни, Димитър Греков — 4 дни, Димо Атанасов — 4 дни, Динчо Тодоров — 4 дни, Исмаил Сарходжов — 4 дни, Кирил Лазаров — 4 дни, Кочо Бонев — 3 дни, Любен Коларов — 3 дни, Минчо Минчев — 4 дни, Никола Янев — 4 дни, Петко Д. Петков — 4 дни, Петко Стоенчев — 4 дни, Сребро Бабков — 4 дни, Стамо Камаринчев — 4 дни, Тодора Коева — 4 дни, Янко Комитов — 4 дни, Цанко Козлов — 10 дни, Коста Спасов — 2 дена, Доню Сербазов — 1 ден, Запрян Джонгов — 1 ден и Иван Кишмеров — 4 дни.

Освен това постъпили са и следните заявления за отпуски от народни представители, които са се ползували досега с повече от 20 дни и съгласно правилника е нужно съгласието на народните представители.

Владимир Поптомов иска 3 дни отпуск по болест. Който г-да народни представители са съгласни, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Димитър Нейков иска 3 дни отпуск. Който г-да народни представители са съгласни, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Костадин Велев иска 4 дни отпуск. Който г-да народни представители са съгласни, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Христо Юруков иска 3 дни отпуск. Който г-да народни представители са съгласни, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Макра Гюлева иска 20 дни отпуск. Прилага медицинско свидетелство. Който г-да народни представители са съгласни, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Кръстю Стойчев иска 4 дни отпуск. Който г-да народни представители са съгласни, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпило е запитване от народния представител от Елховската избирателна колегия Митю Ив. Седев до г-н министъра на народното просвещение относно преследванията, тормоза, наказванията и уволненията на учителите антифашисти — сдружени земеделци и спозиционери.

Това запитване ще бъде изпратено на съответния министър и ще бъде поставено на дневен ред.

Постъпил е от Върховния стопански съвет законопроект за Дирекция на цените.

Постъпил е също от Върховния стопански съвет законопроект за одобрение Държавния стопански план за 1947 и 1948 г.

Постъпил е от Министерството на финансите законопроект за закриване на Погасителната каса, учредена с наредба-закон за облекчение на длъжниците и заздравяване на кредита.

Постъпил е от Министерството на правосъдието законопроект за улесняване сливането на кооперативните сдружения.

Тези законопроекти са отпечатани, ще бъдат раздадени на г-да народните представители и поставени на дневен ред.

Пристъпваме към дневния ред. Председателството прави предложение, пред вид на туй, че г-н министърът на финансите го няма, да се направи пререждане в дневния ред, като вместо точка първа се премине на точка шеста от дневния ред. Който г-да народни представители приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме към точка шеста от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за наказателното съдопроизводство.

Моля секретаря да го прочете.

Секретар Димитър Чорбаджиев (к): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение и допълнение на закона за наказателното съдопроизводство

Г-да народни представители! С предлагания проект се правят някои изменения в наказателното съдопроизводство досежно касационното обжалване на присъдите.

Първото съществено изменение е това по § 4 от проекта. О него се изменя чл. 569а от наказателното съдопроизводство. След като в алинея II на казания текст се подчертава изрично, че касационният съд не проверява фактическите положения, отнасящи се до престъпното деяние, освен когато са заявени от страните касационни поводи за изопачаване или необсъждане данните и доводите по делото, което значи, че касационният съд не преценява доказателствата и твърденията на участващите в делото лица, относно фактическия състав на деянието и не преценява изводите на съда по същество в това отношение. С изменението на алинея

на същия член се дава възможността касационният съд да отмени една обжалвана присъда, не само по поводите, заявени от участващите в делото лица, но още и по основанията, които сам той намери. Действително, и по сега действащия чл. 569а касационният съд може да отмени обжалваната присъда по свой почин, но това може да стане само в случаите, изброени в същия текст. Според проекта касационният съд ще може без всякакви ограничения да отмени една присъда, шом се натъкне на допуснато от инстанцията по същество нарушение, било на материалния, било на процесуалния закон, макар и да не са заявени от страните касационни поводи. По този начин, касационният съд ще бъде освободен от строгите рамки на чл. 569а, като се даде възможност на същия съд да не стов като безсилен зрители, когато констатира, че с обжалваната присъда е допусната една неправда, а сам, макар и да няма указания от страните, да отстрани тази неправда. По този начин касационният съд, от съд формален, ще стане по-гъвкав, по делови, без да се засяга с това неговата същност като съд контролен, съд на правото.

Друго съществено изменение по проекта се прави с § 10. Както е известно, според сега действащия чл. 581, във всички случаи, шом отмени обжалваната присъда, касационният съд връща делото в инстанция по същество, за ново разглеждане от друг състав. Отклонение от това изначало е допуснато в чл. 570 от наказателното съдопроизводство, който предвижда шото касационният съд при условията, изрично указани в текста, да „поправи нарушението и неправилното му приложение относно наказанието.“

С § 10 от проекта се дава възможност на касационния съд, когато отмени обжалваната присъда, поради неправилното прилагане на закона към приетите от съда по същество фактически положения, той сам да постанови присъда без да връща делото за ново разглеждане. Но имайки пред вид същността на касационната инстанция, като инстанция, която не проверява фактите, проектът допуска постановяването на присъдата да стане само в трите случая, посочени в казания параграф. И в трите тези случаи разбира се касационната инстанция ще основе присъдата си на приетите от инстанцията по същество фактически положения. По този начин, запазвайки своята същност като съд контролен, предназначението на който е да наблюдава за точното изпълнение на законите и за ефикасното им приложение, касационният съд ще стане по-близък до нуждите на правосъдието. Ще бъде ускорено разглеждането на делата, които днес в много случаи се разтягат излишно от една инстанция в друга, ще се постигне една по-бърза и навременна наказателна репресия, без да се засегне качеството на правосъдието.

Останалите изменения се отнасят до редакционни поправки на текстовете, които възбуждат съмнение и дават основание за различни тълкувания в съдилищата.

Кто ви излагам горното, моля, господа народни представители, ако сте съгласни, да приемете и гласувате предложението законопроект.

Гр. София, 11 декември 1946 г.

Министър на правосъдието: Р. Найденов

ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение и допълнение на закона за наказателното съдопроизводство

§ 1. В чл. 564 думата „месечен“ се заменя с думата „двуседмичен“, а думите „без препис от обвинения съдебен акт“ се заличават. Към същия член се прибавя следната нова алинея втора:

„Към жалбите и протестите се представят по два необгербовани преписа от тях — единият за прокурора, а другият за прилагане към преписа от решението на касационния съд (чл. 579, ал. IV). В случай че такъв препис не са приложени, те се изготвят от канцеларията на касационния съд; за следващите се разпоски за преписите от касационната жалба (чл. 626), председателят на първоинстанционния съд разпорежда да се издаде изпълнителен лист, с който се присъждат и 300 лева в полза на държавното съкровище.“

§ 2. Алинея последна на чл. 565 се изменя така: „Залогът по касационна жалба, който е признат за основателен, се връща за личното, което го е представило, а във всички други случаи той се внася за приход в държавното съкровище.“

§ 3. В алинея II на чл. 568 след думата „жалба“ на двете места се прибавят думите „или протеста“; думите „от изтичане срока за обжалване“ се заменят с думите „от подаване на основните такива“, а думите „от касационна“ се заличават.

В алинея III и IV след думите „жалби“ навсякъде се прибавят думите „и протести“.

Второто изречение на алинея IV се изменя така: „За тия жалби и протести се прилага съответно алинея II на чл. 564.“

Алинея V и VII се отменят, а алинея VI става алинея V.

§ 4. Член 569-а се изменя така:

„Присъдата може да бъде отменена, освен по поводите, посочени в касационната жалба, в протеста или в устното заключение на прокурора, още и по основанията, които сам съдът намери.“

Съдът не проверява фактическите положения, отнасящи се до престъпното деяние, освен ако са заявени от страните касационни поводи за изопачаване или необсъждане на данни и доводи по делото.“

§ 5. Член 569-б се изменя така: „Когато присъдата е постановена от надлежен съд или наказателното преследване против подсъдими не може да бъде възбудено или да продължи по някоя

законна причина, касационният съд прекратява делото и обезсилва постановената присъда.“

В тези случаи присъдата се обезсилва и по отношение на онези подсъдими, които не са подали жалба, шом основанията за това важат и за тях.“

§ 6. Член 570 се отменява.

§ 7. В член 571 след думата „закона“ се прибавят думите „открито размера на наказанието“.

§ 8. В чл. 573-а буквата „г“ се заличава.

Алинея II се изменя така: „В разпоредително заседание съдът се произнася и за прекратяване на делата, съгласно чл. 569-б.“

В алинея последна думата „решават“ се заменя с думата „разглеждат“ и думите „без да се съставя подробно определение“ се заличават.

§ 9. Към чл. 579 се прибавят следните нови алинеи втора, трета и четвърта:

„В решението си касационният съд постановява: оставя ли в сила обжалваната присъда или я отменя, и излага правните съображения за това.“

По касационните поводи на страните за изопачаване или необсъждане на данни или доводи съдът само констатира дали те се оправдават от фактическа страна, без да излага други съображения за това.

В решението не се излагат заявените от страните касационни поводи; на инстанцията по същество те се съобщават чрез прилагане препис от касационната жалба или от протеста към преписа от решението на касационния съд.“

§ 10. Алинея първа на чл. 581 се изменя така:

„Когато касационният съд отмени обжалваната присъда, той връща делото на съда, който я е постановил, за да разгледа отново делото при друг състав, или изпраща същото за ново разглеждане в друг близък съд. В този случай той не е длъжен да се произнася по ония касационни поводи, които не се отнасят до тълкуването на закона или до въпроси, които няма да имат съществено значение при повторното разглеждане на делото.“

Алинея втора на същия член се заличава, а алинея трета става алинея втора.

След алинея втора се прибавят следните нови алинеи:

„Когато при производството на делото не са допуснати нарушения на обредите и формите, които биха дали основание за отменяване на присъдата, но същата бъде отменена само поради неправилно прилагане на закона към приетите от съда по същество фактически положения, касационният съд не връща делото за ново разглеждане, а постановява сам присъда, като се основе на тия фактически положения:

1) ако подсъдимият следва да бъде признат за виновен или да бъде освободен от наказание;

2) ако неправилно приложеният от съда по същество закон предвижда еднакво или по-леко наказание от онова, предвидено в закона, който е приложен за случая и ако наказанието на подсъдимия не би могло да бъде увеличено, в случай че делото би било върнато за ново разглеждане (чл. 583). В този случай касационният съд не може да измени изложеното с отменената присъда наказание, и

3) ако е неправилно приложен законът само относно допълнителните наказания.“

В случаите на предходната алинея съдът не е длъжен да обсъжда всички заявени от страните касационни поводи.

Когато отменената присъда се отнася и до други подсъдими, които не са подали касационна жалба, касационният съд постановява присъда и спрямо тях.“

§ 11. Към чл. 594 се прибавя следната нова

„т. 4. Когато тя е постановена от касационния съд съгласно чл. 581, алинея III.“

Председателстващ д-р Пенчо Костурков: Има думата народният представител Владимир Димчев.

Владимир Димчев (к): (От трибуната) Г-жи и г-да народни представители! Съгласно закона за устройството на съдилищата, в България имаме околски съдилища, областни съдилища и апелативни съдилища, които разглеждат въпросите по същество — събират доказателства, гласни и писмени разглеждат ги и съобразно данните решават въпросите. Съгласно чл. 4 от закона за устройството на съдилищата имаме Върховен касационен съд, разделен на отделения, наказателни и граждански, от които едините разглеждат наказателните дела, а другите — гражданските дела. Пак съгласно чл. 4 от закона за устройството на съдилищата Върховният касационен съд е един формален съд. Той се алинея в разглеждане на данните по делото, освен когато има сплъчвания, че някоя инстанция по същество е извратила фактически данните — тогава ще трябва да ги прегледа, за да види, дали е вярно туй, че са извратени данните или не. Във всички други случаи той си остава на базата на формалното разглеждане, трикопирността само, спазен ли е смисълът на материалните закони, не са ли извратени материалните закони, не е ли нарушена наказателната процедура при издаването на присъдите.

С предлагания законопроект за изменение и допълнение на закона за наказателното съдопроизводство не се внася цялостно изменение и подобрене в наказателната процедура, което, смятам аз, ще бъде предмет на някакво бъдещо заседание на Великото народно събрание, защото ще се наложи едно такова изменение на наказателното съдопроизводство. Сега се правят само няколко изменения и допълнения досежно дейността на Касационния съд по касационни жалби и протести на прокурора.

С предлаганото изменение не става промяна относно същността на Върховния касационен съд. Той си остава пак една касационна инстанция, обаче в това много строго формално негово положение

се внася един коректив, с който се прави малко по-гъвкав и му се дава възможност в известни случаи, предвидени в законопроекта, без да влиза в конкретно разглеждане на данните, които са събрани в инстанциите по същество, да изправи очевидни неправилности, очевидни неправди, допуснати от инстанциите по същество. И по своя инициатива, без да има оплакване от страните или прокурора, също така да може той в известни случаи да внася известни промени в обжалваните присъди.

Главният текст в настоящия законопроект е § 4, с който се внася изменение в чл. 569-а от сега действащия закон за наказателното съдопроизводство. Старият текст на чл. 569-а, който сега се променя с този законопроект, гласи: „Присъдата може да бъде отменена независимо от указанията на страните, ако тя е постановена от невалиден съд, или ако подсъдният е бил осъден за деяние, което не е запретиено от закона под страх на наказание, или ако му е наложено наказание, неустановено от закона за деянието, в което той е признат за виновен.“

Г-да народни представители! Има такива случаи, когато инстанцията по същество подведе под отговорност някой, без неговото деяние да бъде наказуемо по закона, или да му наложи някаква санкция, която не е предвидена в закона, по който той е съден. Очевидно това е една грешка. Чл. 569-а на стария закон даваше право самоинициативно, Върховният касационен съд да може да я изправи. Сега с § 4 от проекта се дават по-големи и по-широки права на Върховния касационен съд в такива случаи. А именно първа на § 4 гласи: „Присъдата може да бъде отменена, освен по поводите, посочени в касационната жалба, в протеста или в усното заключение на прокурора, още и по основанията, които сам съдът намери“. Дава се, значи, право на Върховния касационен съд малко по-широко, без да бъде поставен в строги рамки, сам да намери основание в своите схващания, в кои случаи ще трябва присъдата да бъде отменена или изменена, като неправилно издадена от инстанцията по същество, без да има оплакване от страната, която е подала касационната жалба или без да има от самия прокурор подаден протест, или дори без прокурорът във Върховния касационен съд, който дава заключения, да посоча на такива нецелесъобразности — да може сам съдът да ги открие и да може сам по свое собствено усмотрение, когато намери това за необходимо нужно, да внесе надлежната поправка. Това ще бъдат случаите, когато Касационният съд ще открие, въпреки жалбите и въпреки протеста, че съществува нарушение на материалния закон, или пък нарушение на процесуалния закон.

Поради това изменение, което се предлага е разглежданият законопроект, се явява крайно целесъобразно и полезно и следва да бъде възприето от Върховното народно събрание.

Други изменения, които заслужават вашето внимание, се правят с § 1.

С § 1 се правят две изменения. Съгласно чл. 564, който се изменя, дава се месечен срок за подаване касационни жалби или касационни протести. Сега този срок се намалява на двуседмичен. Аз смятам, че някой правилник и някой гражданин не може да се оплаче, че с това се внасят някакви ограничения в неговите права или пък че се заглоставя. Двуседмичният срок за подаване на касационна жалба не е малък, още повече, че съгласно чл. 568, ако се не лъжа, се предвижда подаване на допълнителна касационна жалба или на допълнителен касационен протест в двумесечен срок от изтичане на първоначалния месечен срок, а сега, по новия проект — от датата на подаване първоначалната касационна жалба, или първоначалния касационен протест.

Щом на страната се дава право, два месеца след като е подала първата си касационна жалба да подаде допълнителна касационна жалба, естествено е, че този срок фактически става два и половина месеца, за да може тя да формулира своето касационно оплакване, да го разработи и да го представи в съвършено пълен вид. Така че стремежът, целта на това изменение, със съкращаването на срока с 15 дни, е да се даде възможност за едно по-голямо ускорение в наказателния процес, да може по-бързо да се завърши този процес. И този стремеж ще трябва да бъде проведен в цялото наказателно съдопроизводство. Това ще трябва да бъде предмет на едно широко, всеобщо обсъждане, на едно основно изменение на закона за наказателното съдопроизводство.

Почитаемо събрание! Известно е, че колкото по-бързо действа правосъдието, толкова и по-правилно се издават присъдите. Когато съдия-следователят може да събере данните веднага, непосредствено след извършване на престъплението, тогава и гражданите, които са свидетели на случката, дават винаги по-точни, по-верни и още незаинтересовани показания. А когато престъпното деяние бъде разследвано след изтичането на месеци, заинтересованата страна, която е извършила престъплението, или противната страна вече монтират процеса, правят всички въздействия по всички направления, за да може по този начин да се яви неистината, а истината да бъде забудена. От друга страна, когато правосъдието действа бърже и се получи окончателна санкция за извършеното престъпление, и обществото е по-задоволено, по-голяма обществена правда се получава.

Стремежът на г-н министър на правосъдието по този частичен случай да ускори работата на Касационния съд ще трябва да легне, като едно начало и за по-нататъшни изменения в закона за наказателното съдопроизводство.

В § 1 се предвижда и второ изменение. По досега съществуващата практика страните подаваха касационна жалба само в един екземпляр и прокурорите бяха длъжни да отделят сами лично време, или да натоварват специален чиновник да им препише касационната жалба. Сега се предвижда, към касационната жалба да се представят два преписа необгербвани, от които единият ще се връща

на прокурора в касацията, а другият — на Касационния съд, който ще го приложи към своето решение.

Какво правеше Касационният съд досега? Подават се касационни жалби дълги и широки с 10—15 поводи, дълги цели страници. Когато Касационният съд издаде своето решение, в мотивите на своето решение текстуално привежда всичките оплаквания, които страната е посочила или които са посочени от прокурора. Така се губи ценно време на Касационния съд, губят се време и сили. А сегашното изменение предвижда, Върховният касационен съд да направи своето решение без да слага касационните оплаквания на страната. Представете си, че един адвокат напише 10 страници касационно оплакване. Досега Касационният съд в своето решение излагаше текстуално цялата касационна жалба, припоптаряше я. Със сегашното изменение ще става така: Касационният съд ще направи само своето решение, няма да се спира на касационните поводи, а ще приложи към своето решение преписа от касационната жалба. Когато делото се върне в Областния или апелативния съд за ново разглеждане, заинтересованите ще видят от преписа в какво се състоят касационните оплаквания и съответно ще видят решенията на Касационния съд, без Касационният съд да бъде заставян да губи време да препише оплакванията. Това се прави с оглед да се икономиса времето и да се облекчи работата на Върховния касационен съд, на който работата не трябва да бъде в механическо препиране на касационните жалби, а трябва да бъде творческа работа на обсъждане и излагане на своето решение, като го обоснове твърде добре и следователно да не губи време в една механика, а да губи своето време в задълбочаване при решаването на делата.

И заради туй това изменение се явява крайно целесъобразно. С това изменение не се предвиждат никакви фаталности за страната, която няма да изпълни това задължение. Ако въпреки туй страната не приложи необгербвани преписи в два екземпляра, тогава Върховният касационен съд чарейда, канцеларията му да снесе тия преписи, а пише писмо на инстанцията по същество, от които дава делото, да издаде изпълнителен лист срещу тая страна за плащането на сумата 300 лв. Това е един вид глоба на немарливите, които не искат да изпълнят това предписание на закона, което въпрочем не им коства нищо. Обикновено касационната жалба се пише на пишуща машина, за да бъде четлива, а не з ръкопис, защото много от тия, които пишат ръкописно, пишат по начин, че никой не може да чете техните иероглифи. А щом се пише на пишуща машина, нищо не пречи, нищо не коства на оня, който пише касационната жалба или касационния протест, да го напише в няколко екземпляра на пишущата машина, която може да дава 5—6—7 екземпляра, и да ги приложи към първия екземпляр. Ако има някой немарлив, като знае, че ще плати 300 лв. глоба, това ще го потикне към изпълнение на това предписание. Когато законопроектът се разглежда в комисията, във връзка с този въпрос ще се види, дали така предвидената сума от 300 лв. като глоба не е крайно минимална при днешното състояние на парата и дали не трябва да се предвиди малко по-голяма сума, за да бъде отстранена възможността да не се изпълнява предписанието на закона. Това е въпрос, който комисията в своето заседание ще разгледа.

Второто съществено изменение се прави в членове 581 и 570 от сега действащия закон за наказателното съдопроизводство. Старата редакция на алинея първа от чл. 581 гласи: (Чете) „Делото, по което присъдата е отменена, връща се или в съда, който е постановил присъдата, или в друг съд от равна степен за ново разглеждане.“

Алинея втора на този член гласи: „Ако делото е върнато в съда, на който присъдата е отменена, то това се разрешава от същия съд при други състави“. Целта е да не участвуват същите съдии при повторното гледане на делото. И алинея трета: „Новото разглеждане на делото започва от опущенията, което е послужило като повод за отмяна на присъдата.“

Новият текст на този член, според § 10 на законопроекта, гласи: „Когато Касационният съд отмени обжалваната присъда, той връща делото на съда, който я е постановил, за да разгледа отново делото при друг състав или изпраща същото за ново разглеждане в друг близък съд“. — Значи, същото, което предвиждаха и първата и втора алинея на досегашния чл. 581. По-нататък: „В този случай той не е длъжен да се произнася по ония касационни поводи, които не се отнасят до тълкуването на закона или до въпроси, които няма да имат съществено значение при повторно разглеждане на делото.“ Това — пак с оглед на икономия. Ако всички повдигнати въпроси и някои от доводите са съвършено без значение за решаване на делото, Касационният съд не е длъжен да губи време и сили в разглеждане на неоснователни, неосновани и немалки нищо общо с решаване на делото касационни доводи.

Към чл. 581 се прибавят нови алинеи. Първата гласи: „Когато при производството на делото не са допуснати нарушения на обрядите и формите, които биха дали основание за отменяване на присъдата, но същата бъде отменена само поради неправилно прилагане на закона към приетите от съда по същество фактически положения, Касационният съд не връща делото за ново разглеждане, а постановява сам присъда, като се основе на тия три фактически положения.“ — Тук се предвиждат три положения, при които Касационният съд, без да влиза в разглеждане на данните по делото, ако констатира, че грубо е нарушен материалният закон или грубо са нарушени съдопроизводствените форми, може, без да връща делото, сам да го решава. Тия три положения са:

Първо положение: „Ако подсъдният следва да бъде признат за невинен или да бъде освободен от наказание.“ — Очевидно е, че ако онези фактически положения, когато окръжният съд или Апелативният съд или инстанциите по същество са приели като база, за да изградят своята присъда, не говорят за друго, освен за невин-

ността на осъдения, тогава Касаационният съд, изхождайки от базата на инстанцията по същество, щом види, че подсъдимият неправилно е осъден, отменява присъдата, освобождава невинния, без да връща делото. По този начин делото се изчерпва.

Второ положение: „Ако неправилно приложеният от съда по същество закон предвижда еднакво или по-леко наказание от онова, предвидено в закона, който е приложен в случая, и ако наказанието на подсъдимия не би могло да бъде увеличено, в случай че делото би било върнато за ново разглеждане (чл. 583). В този случай Касаационният съд не може да измени наложеното с отменената присъда наказание.“

Значи, пак Касаационният съд решава въпроса самичък.

И трето положение: „Ако е неправилно приложен законът само относно допълнителните наказания“.

Допълнителните наказания са: конфискация, изземване на известни предмети. Щом се види, че там е направена една грешка и щом само в това се състои грешката на инстанцията по същество, той може да отмени присъдата.

И по-рано чл. 570 предвиждаше известни права на Касаационния съд сам да разреша въпросите, но тия права бяха много ограничени. Старият чл. 570 гласи: „Ако при производството на делото не са станали нарушения на обрядите и формите, които биха доказали отменението на присъдата, но при все това, по повод на жалбата или протеста, се признае за неправилно само прилагането на закона относно до наказанието на осъдения, то касаационната инстанция, като указва тая неправилност и като отменява едно подобно определение на съда, може, без изменение на наказанието, ако е назначено същото, което предвижда законът, но не по оня член от наказателния закон, който е показан в присъдата, непосредствено сам да поправи нарушенията на закона и неправилното му приложение.“ И тук се изброяват три случая и се дава право и без довод от страна на страната и без довод от страна на прокурора, съдът самовинциативно да разреши въпроса.

С така предлаганите изменения — без да засягам другите изменения, които може да са второстепенни, които може да са повече или по-малко на брой, но които дават само технически изправления на известни текстове, само редакционни изглаждания на текстовете — вие виждате целта на вносител, министъра на правосъдието: да се даде едно малко развързване на ръцете на Касаационния съд. Макар че той остава формален съд, все пак да може той в известни случаи малко да навлиза в разглеждане на делото по същество, да го решава и по този начин същевременно да се ускори свършването на наказателните дела.

С този проект ние смятаме, че се постига целта, която е поставена. Той се явява правно издържан, целестроен и затова нашата парламентарна група, на Българската работническа партия — комунисти го одобрява и ще го гласува по принцип. (Ръкоплескания от мнозинството)

Председателствуваш д-р Пенчо Костурков: Има думата народният представител г-н Ефрем Митев.

Ефрем Митев (с): (От трибуната) Уважаеми народни представители и народни представители! От внесения законопроект не бива да остава впечатление у почитаемото народно представителство, че се отнася до една формалистика, която интересува само юристите, провинциите, но напротив, трябва да се схване, че този законопроект е една от многото стъпки, които отечественофронтовската власт прави, за да приближи постепенно родното правораздаване до народа, и народът да разбере пътищата, по които нашите правораздавателни органи — съдилищата — му отдават правосъдие.

Вие си спомняте, че преди известно време се внесе в Народното събрание законопроект за изменение и допълнение на закона за амнистията, по който се говори.

Сегашният законопроект прави една нова стъпка. И аз съм напълно съгласен с предложението, че има да се правят още много стъпки и че е желателно да се създадат условия за това. Ние сме заети с известни спешни въпроси, които не позволяват да се внесе едно генерално изменяване на закона за наказателното съдопроизводство, в който има много норми, които са остарели и са несъобразни с новата общественост, в която трябва да има едно по-бързо, по-евтино и по-близо до народа правораздаване.

Първото подобрение, което се внася с изменението на закона — ускоряване на съдопроизводството — след като първостепенният съд е издал една присъда по същество, да не мине много дълго време, докато Касаационният съд се произнесе. С това, както каза и преждеговорившият, ще се постигне един педагогически резултат: да се почувствува същевременно наказанието от тоя, който е извършил едно престъпление — на първо място; на второ място — всички, които биха извършили или биха били наклонни да извършат едно такова престъпление, да получат едно предупреждение, че при една такава дейност ще ги постигне същото наказание; и, на трето място — тази пък, която за засегнати от известно престъпно деяние, да почувствуват едно морално удовлетворение, да се притъпи в тях онова чувство на отмъщение, което би се създавало, ако публичната власт не се намеси.

Вързана при правораздаването, уважаеми г-да народни представители и представители, само ще издигне престижа както на нашите правосъдни органи, така и на онзи институт, който помага на правосъдието, а именно адвокатурата. Няма да се създават анекдоти по адрес било на правосъдието, било на адвокатурата, какъвто анекдот се разправяше преди известно време: бил заведен процес срещу една дойка, която трябвало да кърми едно дете; сключен бил договор за това, но дойката отказала да кърми детето; заведена се процес и бащата на детето, което било силно, споделял процеса; дойката била осъдена да кърми детето, което била отказала да

кърми съгласно сключения договор; това обаче станало след 20 години, когато детето било вече на двадесетгодишна възраст. Виждате, този анекдот иде да покаже, как от бившото правосъдие не е търсела и се издигала главно формата, без да се вглеждат в самия живот и да се учат от него.

На второ място, уважаеми г-да народни представители и представители, нашите върховни съдебни инстанции, какъвто е Върховният касаационен съд, какъвто е и Върховният административен съд, трябва да упражняват контрол над всички по-малки съдебни органи — не само по-малки като инстанции, но и самите лица, ангажирани в тези съдебни инстанции, са по възраст, по знания и по житейска опитност по-долу от тия във върховните съдилища и често пъти правят известни грешки в първоначалните и по същество инстанции. Върховните инстанции ще бъдат контрол над тях. Този контрол ще бъде пак от полза за самия живот и съдешите се страни, защото касаационната инстанция има един по-голям материал за наблюдение, повече случаи минават през нейния поглед и тя добива една житейска опитност, която й позволява лесно да хвърли поглед върху работата на един съдебен орган и веднага да схване има ли грешка, има ли отклонение. Маса случаи минават през касаационните инстанции и създават една по-голяма практика и по-голяма опитност в касаационните съдебни органи.

В този законопроект се прокарва един нов принцип. Преди 9 септември 1944 г. всички законоположения целяха да облекчават работата на касаационната инстанция. Измисляха се разни основания, малките, дребните дела по наказателната процедура, а даже и по гражданското съдопроизводство, да не отиват в касаационната инстанция. Трябва да се подчертае, че в миналото касаационната инстанция беше се превърнала действително в една чисто формалистична инстанция, която просто не се вглеждала и не съзираше даже грубите грешки — не само тези, които не се посочваха в оплакването. Даже и когато е посочено едно нарушение, може да се каже в повече от 50—60% от случаите касаационната инстанция казваше: с този въпрос не мога да се занимавам, тъй като той е по същество и фактическата преценка, която е направил първият съд, не подлежи на проверка от по-горната инстанция. И ние бяхме свидетели на курйози. Просто едно съждение, едно убеждение, сформирано в първостепенната инстанция ясно в противоречие с принципите на логиката, по-горният съд не желае да го контролира и казва: „Този въпрос е по същество, а ние сме формален и контролен съд и не можем да се занимаваме с това по кой път е сформирано това убеждение.“

Според законопроекта Върховният касаационен съд ще може да контролира, по кой логичен, по кой мисловен път се е сформирало едно убеждение в първостепенния съд, и ако види, че един съд е направил грешка, измислил е едно грешно убеждение, даже и когато страната не се позовава на един такъв касаационен повод, ще има право d'office, както се казва, по своя инициатива да се намеси и да отдаде правото на оная страна, която е засегната или която е увредена в спора между двете страни, или пък, когато публично-правната акция е отправена към известен гражданин, да защити последния.

И затова, уважаеми г-да народни представители и народни представители, понеже този законопроект ни приближава до това, което лежи в декларацията на Отечествения фронт още от 17 септември 1944 г., което лежи и в декларацията на третото отечественофронтовско правителство, издадена при неговото явяване пред Великото народно събрание — че правосъдието ще стане народно, близко до народните нужди и разбираемо от народа — нашата парламентарна група, на Българската работническа социалистическа партия, ще гласува предложения законопроект. (Ръкоплескания от мнозинството)

Председателствуваш д-р Пенчо Костурков: Няма записани други оратори. Ще пристъпим към гласуване.

Който г-да народни представители, приемат на първо четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за наказателното съдопроизводство, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме към точка първа от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за държавния монопол на тютюна. Моля г-на секретаря да го прочете.

Секретар Димитър Чорбаджиев (к): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за държавния монопол на тютюна

Г-да народни представители! До 1944 г. търговията на суровия на листа тютюн се извършваше от търговци-износители. През времето от 1944 г. и досега, тази търговия се иззе от търговците, като съгласно законите за временно уреждане въпроса за покупка на тютюните, рек. 1944 г. и 1945 г., възложи се на Българската земеделска и кооперативна банка и Съюза на тютюневите кооперации в България да организират и проведат закупуването и манипулацията на всички тютюни — реколта 1944 и 1945 г., за сметка и риск на държавата.

Фабриката на тютюневите изделия е напълно в ръцете на частни лица.

Тютюнът, като най-голям износен артикул в България, едва ли не 2/3 от целия ни износ, би трябвало да носи достатъчно блага, както на производителя, така и на заетите в преработването му работници. От друга страна, държавата ще следва и тя да вземе своята част, като се извърши сама да извършва фабриката и търговията на суровия тютюн и тютюневите изделия. Това ще й даде

възможност да типизира тютюните и тютюневите изделия и със своя авторитет да ги рекламира по-добре, да спечели нови пазари, като запази и затвърди досегашните.

Поради горензложените съображения и като имате пред вид, че единствено държавата ще бъде в състояние да отговори на нуждите на производителите и работниците, чрез установяване на тютюнев монопол, имам чест да ви помоля, г-да народни представители, да разгледате и, ако одобрите, да гласувате приложението законопроект за държавен монопол на тютюна.

Министър на финансите: Проф. д-р Нв. Стефанов
Гр. София, 7 февруари 1947 г.

ЗАКОН

за държавния монопол на тютюна

Глава I

Общи положения

Чл. 1. Създава се държавен монопол на тютюна в България, на който се възлага изключителното право за събиране, обработване (манипулиране) и търговия със суров на листа тютюн, както и фабриката на тютюнев изделия.

Чл. 2. Тютюневият монопол е автономно държавно предприятие и отделна юридическа личност, със седалище в гр. София.

Чл. 3. Тютюневият монопол може да открива свои представителства в чужбина и клонове в страната.

Чл. 4. Своята дейност тютюневият монопол провежда и чрез свои агенти.

Агентите се определят от управителния съвет, който определя и възнаграждението им.

Чл. 5. Постановленията на закона за бюджета, отчетността и предприятията и правилника за приложението му, както и тия по закона за длъжностите, цензовете, заплатите и възнагражденията на държавните служители, не са задължителни за тютюневия монопол.

Чл. 6. Върховният контрол на тютюневият монопол се упражнява от Министерския съвет, чрез министъра на финансите.

Глава II

Дейност

Чл. 7. Редът за приемането, оценяването, оценката и изплащането на отделните макули на тютюнопроизводителите става по наредба на тютюневия монопол, одобрена от министъра на финансите.

Чл. 8. Цената, по която ще се изплаща тютюнът на производителите, се определя от Министерския съвет, по предложение на ценовия институт и в съгласие с тютюневия монопол.

Чл. 9. Манипулацията и търговията на суров на листа тютюн, както и фабриката и търговията с тютюневите изделия, става по наредба, изработена от управителния съвет и одобрена от министъра на финансите.

Глава III

Устройство и управление

Чл. 10. Общото управление на тютюневия монопол се поверява на управителен съвет, състоящ се от главния директор на тютюневия монопол и представители на: Министерството на финансите, Министерството на търговията и продоволствието, Министерството на земеделието и държавните имоти, Министерството на индустрията и занаятите и по един представител на Съюза на тютюнопроизводителите и Профсъюза на тютюноработниците в България.

Заседанията на управителния съвет се председателстват от главния директор на тютюневия монопол. Той заседава поне веднъж на тримесечие. Решенията се вземат по висшегласие. При равенство на гласовете решава с гласът на председателя.

Чл. 11. Непосредственото управление на тютюневия монопол е поверено на един главен директор, подпомогнат от директорите на отделните дирекции.

Чл. 12. Управителният съвет, освен предвиденото в настоящия закон, има и следните права и задължения:

- 1) прави предложение за районите и засеяните площи;
- 2) изработва таблица за длъжностите, заплатите, цензовете и възнагражденията на служителите при тютюневия монопол;
- 3) взема решение за откриване представителства и клонове на тютюневия монопол;
- 4) определя общите насоки на дейността на монопола и изготвя ежегоден производствено-финансов план, съобразен с общия държавен стопански план;
- 5) изработва бюджета;
- 6) взема решение за участие в други дружества и предприятия;
- 7) прави предложение в ценовия институт за покупната цена на производителските тютюни;
- 8) изработва калкулация на коствемите цени на тютюните и тютюневите изделия и ги представя на министъра на финансите;
- 9) изработва правилник за извършване и оправдаване на разходите;
- 10) изработва правилници за службите при тютюневия монопол;
- 11) разглежда годишната дейност, равносметката, сметката „Загуби и печалби“ и изготвя годишен отчет по чл. 23 от настоящия закон;
- 12) представя проект за разпределение на чистата печалба, съгласно чл. 22 от настоящия закон.

Взетите решения по точки 1 до 6, включително и 12, се одобряват от Министерския съвет, по доклад на министъра на финансите, а тия по точки 9 и 10 — от министъра на финансите.

Чл. 13. При тютюневия монопол се учредяват следните дирекции:

- 1) за събиране, преработване и търговия с манипулиран тютюн;
- 2) промишлена и
- 3) финансово-административна.

Дейността на всяка дирекция и правата и задълженията на директорите се определят с правилник, изработен от управителния съвет и одобрен от Министерския съвет.

Числото на дирекциите може да бъде увеличавано или намалявано с решение на управителния съвет, одобрено от Министерския съвет.

Чл. 14. Назначаването и уволняването на главния директор става от Министерския съвет, по предложение на министъра на финансите.

Назначаването на директорите става от министъра на финансите по предложение на главния директор.

Останалият персонал при тютюневия монопол се назначава и уволнява от главния директор.

Чл. 15. Тютюневият монопол се задължава с два подписа:

- 1) с подписите на главния директор и един от директорите;
- 2) с подписите на главния директор и друго длъжностно лице, определено от управителния съвет.

Пред всички места и лица тютюневият монопол се представява от главния директор и от други лица, упълномощени от същия. По делата пред всички съдилища в страната интересите на тютюневия монопол се застъпват от негов юриконсулт и държавните адвокати, съгласно закона за държавните адвокати.

Чл. 16. Щатните служители при тютюневия монопол имат правата и задълженията на държавни служители и получават заплати по таблица, утвърдена от Министерския съвет, по предложение на министъра на финансите.

Чл. 17. Нешатните служители и работниците получават заплати и възнаграждения, по общо установените в страната таблици, за заетите в този бранш лица, а положението им се урежда по закона за трудовия договор.

Глава IV

Средства

Чл. 18. Тютюневият монопол използва собствени и чужди средства.

Собствените средства се набират от:

- 1) вноски от държавата;
- 2) остатъците от съдебния тютюнев фонд;
- 3) остатъците от тютюневия фонд при Б. з. и к. баня;
- 4) част от печалбите на тютюневия монопол и
- 5) разни.

Чл. 19. Кредитирането на тютюневия монопол се извършва от Б. з. и к. банка.

При нужда тия кредити се отпускат под гаранция на държавата.

Глава V

Отчетност

Чл. 20. Тютюневият монопол води счетоводството си по правилата на двойното счетоводство, при което са задължителни постановленията на наредбата-закон за търговските книги.

Чл. 21. Отчетната година съвпада с календарната.

Чл. 22. Чистата печалба се разпределя както следва:

- 1) за резервен фонд;
- 2) за фонд „Покупка на движими и недвижими имоти“;
- 3) за фонд „Културни социални мероприятия и подобрене бита на служителите и работниците при тютюневия монопол и на тютюнопроизводителите“ и
- 4) за държавата.

Разпределението се прави ежегодно от Министерския съвет по доклад на министъра на финансите.

Управлението на фонда по т. 3 става по правилник, одобрен от министъра на финансите.

Чл. 23. Тютюневият монопол представя баланс, годишна равносметка за „загубите и печалбите“ и отчет за дейността си през изтеклата година на министъра на финансите, най-късно до 31 март на следната година.

Освен това същият представя на министъра на финансите и тримесечни отчети за дейността си, в срок 30 дни след изтичане на тримесечнето.

Чл. 24. Проверката върху годишната стопанска и финансова дейност на тютюневия монопол се извършва от комисия, назначена от министъра на финансите, който се произнася в продължение на три месеца от деня, в който му се представи докладът за извършената проверка.

Одобряването на доклада освобождава управителния съвет на монопола от отговорност за дейността му през отчетното време.

Управителният съвет на монопола се освобождава от отговорност и в случая, когато министърът на финансите не се произнесе върху доклада в предвидения по-горе срок.

Това освобождаване от отговорност има сила само по отношение на обстоятелствата, отбелязани в отчета на управителния съвет, равносметката и сметката „Загуби и печалби“, както и в доклада на комисията по първата алинея на този член.

Глава VI

Отчуждавания

Чл. 25. В срок 30 дни от обнародването на този закон декларират се пред тютюневия монопол от собствениците или лицата, които ги заемат или представляват, всички налични движими и не-

движими имоти, които са били по предназначение и услуга на дейностите, изброени в чл. 1 към 1 януари 1944 г.

Чл. 26. Обявява се от обществена полза отчуждаването на всички недвижими имоти, които по природа, по предназначение или по предмета, до който се отнасят, са служили на тютюневите предприятия към 1 януари 1944 г., за която и да е от означените в чл. 1 дейности и в чиито и ръце да се намират сега имотите.

Чл. 27. Отчуждаването на имотите предмет на предшестващата член, се решава от управителния съвет на тютюневия монопол в срок една година от влизане на закона в сила, а се извършва с постановление на Министерския съвет, по доклад на министъра на финансите.

Отчужденият имот се описва подробно, като се означава и името на лицето, от което става отчуждаването. Този опис се съобщава на заинтересуваното лице което може в срок от 15 дни да направи своите възражения пред министъра на финансите.

Постановлението на Министерския съвет за отчуждаването не подлежи на никакво обжалване и влиза в сила след обнародването му в „Държавен вестник“. То се привежда веднага след това в изпълнение от тютюневия монопол. Същото служи вместо акт за собственост и се вписва в нотариалните книги при съответния нотариус.

Тютюневият монопол влиза във владение на отчуждения имот веднага, независимо от процедурата по оценката.

В месечен срок от обнародването на постановлението третите лица, които претендират вещи права върху отчуждения имот, са длъжни да заявят пред тютюневия монопол правата си, ако желаят да запазят права върху сумата на обезщетението.

Чл. 28. Цената на отчуждения имот се определя към датата на завземането от комисия, назначена от министъра на финансите. Определената от комисията цена подлежи на утвърждаване от същия министър.

Комисията поканва на заседанието си по извършване на оценката както лицето, на името на което е станало отчуждаването, така и третите лица, които са заявили вещи права върху отчуждения имот.

Определената от комисията и утвърдена от министъра на финансите цена се съобщава на всички заинтересувани, които могат в месечен срок от съобщението да подадат жалба до съответния съд според размера на разликата, която се търси. При повече от една жалба подсъдимостта се определя според размера на най-високата търсена разлика. Определението на съда подлежи на обжалване пред Върховния административен съд, на общо основание.

Чл. 29. При заявено в срок по чл. 27 оспорване от трето лице стойността на отчуждения имот се заплаща на онзи от спорещите, който представи безспорни доказателства за права върху сумата.

Чл. 30. Запазените ипотечни права и възбрани се поемат от тютюневия монопол до размера на дължимата сума, според оценката, след изплащането на която отчуждените имоти се освобождават от всякакви тежести. Те се изплащат за сметка на бившия собственик в лева и в сроковете, установени в ипотечния акт.

Чл. 31. След влизане в законна сила на оценката, дължимата сума се изплаща от тютюневия монопол — първите 3.000.000 лева в пари, а останалите в облигации.

Облигациите са безименни и се издават от тютюневия монопол под гаранция на държавата.

Те носят 4% лихва, начинаей от 1 януари 1948 г. Същата лихва и от същия ден се плаща и за дължимата сума в пари. Облигациите са платими в течение на 20 години на равни части. Този срок е в полза на тютюневия монопол.

Чл. 32. Наличните движими вещи, които по предназначение са служили към 1 януари 1944 г. на тютюневите предприятия, занимавали се с означените в чл. 1 дейности, може да бъдат закупени от тютюневия монопол принудително, в чиито и ръце да се намират, в течение на една година от обнародването на този закон.

Собственикът е длъжен да предаде вещта на тютюневия монопол, макар и да не е приел предложената му от последния цена.

За тютюневия монопол собственикът на движимите вещи е лицето, в чието владение се намират те по време на отчуждаването им. Третите лица, които претендират за някакви права върху тези вещи, могат в срок от един месец да заявят тези права пред тютюневия монопол, подкрепени с безспорни доказателства.

Изкупуването на движимости става по решение на управителния съвет на тютюневия монопол, утвърдено от министъра на финансите. Със същото решение се назначава и комисия за оценката на вещите. Оценките подлежат на утвърждение от министъра на финансите.

Недоволните от оценката могат да обжалват по реда за обжалване на оценките на недвижимите имоти.

Чл. 33. Дължимата сума по влезли в законна сила оценки по предшестващата член се изплаща от тютюневия монопол по реда на чл. 31.

Кредиторите с право на залог върху отчуждени движимости, ако държат същите по силата на залог, установен с автентична дата преди 1 юли 1946 г., се удовлетворяват в пари. За залозите след тази дата дължимата сума се плаща на кредиторите по реда на чл. 31.

Глава VII

Наказателни разпоредения

Чл. 34. Недекларираните в срока по членове 25 и 37 движими и недвижими имоти се конфискуват в полза на тютюневия монопол, а лицата, които умишлено не са декларирали тези имоти, се наказват със строг тъмничен затвор от 5 до 10 години.

Чл. 35. Собственици, ръководители, чиновници или работници от бивши тютюневи предприятия, които умишлено не изпълняват раз-

пореданията на чл. 36, или откажат да изпълнят нарежданията на управителното на тютюневия монопол, или на негов представител и с това станат причина за спиране или за разстройване работата, или за качествено влошаване на производството, в този или въобще в предприятията на тютюневия монопол, се наказват със строг тъмничен затвор до 5 години и заплащат причинените вреди и загуби.

Глава VIII

Преходни разпоредения

Чл. 36. Тютюневите предприятия държат необходимия персонал и работници и продължават работата си до окончателното преустановяване на предприятията на тютюневия монопол и до освобождаването им от същия, като се държат отговорни за всички погрешки, поради умисъл или непредпазливост, на машините и съоръженията, с които работят.

Чл. 37. Наличните манипулирани и неманипулирани тютюни, намиращи се в тютюноотгърговците, се ликвидират от последните.

Намиращите се в тютюневите фабрики различни манипулирани и неманипулирани тютюни и тютюневи изделия се декларират от собствениците им в срок, определен от министъра на финансите и се изкупуват с пари от тютюневия монопол по костумети цени, увеличени с 5%.

Костуметите цени се установяват от комисия, назначена от министъра на финансите, протоколът на която подлежи на утвърждаване от същия. В костуметите цени се включват и всички данъци във връзка с продажбите на тютюните.

Чл. 38. Всички движими и недвижими имоти на Б. з. и к. банка и на Министерството на земеделието и държавните имоти, обслужващи съхраняването и преработването (манипулирането) на тютюна, както и държавният тютюнев склад в гр. Дупница, се предават на тютюневия монопол безвъзмездно.

Чл. 39. Всички досега съществували служби за покупка, манипулация и продажба на сурови на листа тютюни, при различните ведомства, се закриват или предават към тютюневия монопол.

Чл. 40. Фискалният контрол върху суровия на листа тютюн и тютюневите изделия се упражнява от Министерството на финансите — Дирекция на акцизите.

Чл. 41. Тютюневият монопол изработва специален правилник по прилагането на настоящия закон, който правилник се одобрява от Министерския съвет по доклад на министъра на финансите. До изработването на правилника по приложението на този закон управителният съвет на монопола издава наредби, одобрени от министъра на финансите.

Чл. 42. Настоящият закон отменява всички закони, правилници и наредби, специални и общи, които му противоречат.

Председателстващ д-р Пенчо Костурков: (Звъни) Има дума г-н министърът на финансите.

Министър д-р Иван Стефанов: (От трибуната. Посрещнат с ръкопляскания от мнозинството) Уважаеми народни представители и представителки! С представения на нашето внимание законопроект за създаване на държавен монопол на тютюна се създава законната основа за изграждането на едно държавно стопанско предприятие от огромно значение за българското народно стопанство; прави се първата крачка за осъществяване на едно дело, което отдавна е било програмно искане на прогресивните среди и личности у нас. Особено тютюнопроизводителите, които изнесоха една упорита борба против хищническото ограбване на техния труд от страна на търговския капитал, отдавна считат създаването на тютюневия монопол като една реална, цялостна и сигурна възможност за защита на техните интереси.

Всички ние си спомняме отчаяната борба на тютюнопроизводителите през периода на стопанската криза след първата световна война за своето голо съществуване. Тютюноотгърговият капитал с всички средства се стремеше да прехвърли тежестите на стопанската криза върху производителите и, по възможност, да остави ненакърнени своите печалби и свръхпечалби. Всички ние си спомняме упоритата борба на тютюнопроизводителите против грабителските методи на тютюневата търговия у нас и в периодите на „нормалните“ стопански условия. Най-характерната проява на тези методи беше обозначена с тъй нареченото „шкарто“, при което една голяма част от максулите на тютюнопроизводителите въобще се шкартираше при оценката им, но въпреки това се изземваше безплатно от страна на тютюноотгърговците.

Друга характерна проява на тези методи бяха продажбите на зелено, при които производителят, притиснат от нуждата за покриване на неотложни плащания, попадаше в голяма икономическа зависимост от тютюноотгърговците, които му авансиряха една част от стойността на производството. Това авансиране обаче даваше възможност на тютюноотгърговеца при покупката на максула да използува най-широко своето предимство на кредитор за по-цялостно експлоатиране на тютюнопроизводителя.

Борбата на тютюнопроизводителите беше насочена не само в защита на техните непосредствени интереси, но имаше и огромно стопанско и социално значение. С тази борба се целеше обезпечаването не само на по-добри условия за труда и бита на тютюнопроизводителното население, но и за развитието на един от най-важните отрасли на нашето земеделие. Тази борба се увенча с пълен успех едва след победата на великото дело на 9 септември.

Още за тютюновата реколта 1944 г. държавата пое изкупуването на тютюните главно чрез Българска земеделска и кооперативна банка и тютюневите кооперации и отчасти чрез тютюноотгърговците. Изкупуването и преработката на сурови тютюни става оттогава за сметка на държавата. Тютюните от реколтата 1945 г. бяха изкупени изцяло от Българската земеделска и кооперативна банка и от тютюневите кооперации без участието на тютюноотгърговците. С

внесения вече във Великото народно събрание законопроект се продължава този режим и за тютюните от реколтата 1946 г., докогато създаващото се с настоящия законопроект държавно предприятие поеме работата по събирането и преработката на тютюни и фабрикацията на тютюневите изделия.

Борбата на тютюнопроизводителите имаше огромно стопанско и социално значение, защото тютюневите стопанства заемат труда на голям брой дребни земеделски стопани с малко земя, които алагат своя и на своите семейства труд почти изцяло в производството на тютюн и защото тютюневото стопанство играе извънредно голяма роля в нашата външна търговия и в държавните финанси.

В тютюневото стопанство са заети повече от 100.000, предимно дребни, земеделски стопанства. За саденето на тютюна се използват почви, които не могат да се използват рентабилно за производството на други култури. Въпреки това brutният доход от декар з пари при тютюнопроизводството е 8 до 10 пъти по-голям от този при засяването на пшеница на доброкачествени почви. Отглеждането на качествени тютюни поглъща до 25 пъти повече труд на единица площ, отколкото на пшеницата. Тъкмо затова саденето на тютюн дава възможност върху малки площи да се обезпечи поминъкът на семействата на тютюнопроизводителите.

Освен това значителен брой работници и служачи са заети както в преработката, манипулацията на суровите тютюни, така и в фабрикацията на тютюневи изделия. Броят на тези работници и служачи е около 20.000. Трудът на тютюноработниците беше също така обект на безогледна експлоатация от страна на тютюнотърговския капитал. През сезона на манипулацията тютюноработниците получават заплати, които едва достигат за тяхната и на семействата им издръжка, а през голямата част от годината тютюноработниците оставаха в тежест на държавата, респективно на осигуровката „Безработица“.

Освен за обезпечаване поминъка на една значителна маса работници и тютюнопроизводители, тютюневото стопанство има извънредно голямо значение и за външната търговия на нашата страна. Тютюнът е заемал в нашия износ обикновено повече от 1/3 от общата му стойност, като достигна през време на войната до 42%, а за 1945 и 1946 г., с отпадането на износа на животински произведения, неговото значение се покачи до почти 2/3 от общата стойност на износа. Износът на тютюна е бил, е и ще бъде един команден пост в нашето целокупно стопанство.

Понякога тютюневите изделия, макар да имат масова консумация, все пак не са предмет от първа необходимост, то те са един много голям обект за косвено облагане във всички страни, а така също и у нас. Приходите от облагането на тютюневите изделия са едно основно перо и в бюджета на нашата държава от 10—12 милиарда лева, докато самата търговия със суров тютюн е обложена само с около 110—120 милиона лева в полза на държавата и предимно на общините в тютюневите райони — около 20 милиона се събират в полза на държавното съкровище и около 90—95 милиона в полза на общините, където се обработват тютюните.

Колко голям въобще е фискалният интерес към тютюневите изделия показва фактът, че и в страни, които не са производители на тютюн, са създадени държавни монополи, режими и други такива организации, които с или без участието на частните капиталисти снабдяват вътрешния пазар с тютюневи изделия и осъществяват съответните постъпления за държавния бюджет.

Въпреки това голямо значение, което има за народното стопанство и за държавните финанси тютюневото стопанство беше оставено само на себе си в борбата ерещу икономически много по-мощния и фактически монополистичен търговски капитал. Нещо повече — органите на държавата при фашистките управления се поставиха всецяло в услуга и защита на грабителските интереси на последния. Хиляди, десетки хиляди са тютюнопроизводителите, които бяха преследвани административно и политически в услуга на тютюнотърговския капитал.

Търговията със сурови тютюни беше станала примамлив обект за агитите на чуждестранния капитал. В много случаи и в значителна степен българските тютюнотърговци бяха се превърнали в агенти на мощни чуждестранни капиталистически картели и тръстове. Особен разцвет получи това овладяване на българската тютюнева търговия от страна на чуждите капитали през време на войната, когато голяма част от тютюнотърговците се превърнаха в действителни агенти на германските концерни за производство на тютюневи изделия и за търговия с манипулирани тютюни. Известно е, че най-големите тютюнотърговски фирми у нас бяха същевременно и най-остървени привърженици на „новия ред“ в Европа и в света и най-ревностни агенти на хитлеризма и на фашистката диктатура у нас.

Не грижите за тютюневото стопанство, за подобрене на условията на труда и на бита на тютюнопроизводителите и не извличането на максимални облаги за народното стопанство, а стремлението към свръхприходи, към което напоследък се присъедини и желанието за максимално обслужване на германското военно стопанство, бяха стимулите в дейността и на търговския капитал, и на фашистката стопанска политика до 9 септември 1944 г.

Тъкмо затова производството на тютюн у нас показва известна стагнация, застои по отношение не само на площите, засети с тютюн, и на средните добиви от единица площ, но и по отношение на качествеността на тютюните. Липсата на обезпеченост за тютюнопроизводителя да бъде снабден с зърнени храни за изхранване на неговото семейство и на неговия добитък го заставяше да засява с зърнени храни площи, които са пригодни за садене на тютюн. Предвиденото от правителството разширение на мрежата от складове на Храноизноса в тютюневите райони, в които складове още в края на есента да могат да бъдат заделени необходимите количества зърнени храни за изхранване на населението и на добитъка, несъмнено ще бъде един най-действен стимул за все по-пълно използване на всички подходящи площи в тютюневите райони за насаждане с тютюн.

Снабдяването на тютюнопроизводителите с подходящи торове на износни цени, евентуално с известни субсидии от страна на държавата за тяхното поевтиняване, несъмнено ще допринесе за повишението на средния добив от единица площ. Правителството реши да насърчи производството на качествени тютюни чрез снабдяването на тютюнопроизводителите още тази година с изкуствени торове по силно понижени цени.

Най-сетне едва сега се създават най-добри възможности за тружените в тютюневото опитно дело при Министерството на земеделието да заработят най-интензивно за цялостното стандартизиране на тютюневото производство, за създаването на най-подходящи сортове, както с оглед на производствените условия и възможности, така и с оглед създаването на най-доброкачествени тютюни.

Уважаеми народни представители и народни представителки! Създаването на държавния тютюнев монопол прочее представлява един повратен пункт в развитието на нашето тютюнево стопанство. С него се отстранява, от една страна, всичко онова, което досега е притискало тютюнопроизводителите и работниците и е душило развитието на тютюневото стопанство. Сега държавата се нагърбва непосредствено с задачата в най-скоро време да издигне тютюневото стопанство на една задоволителна висота. С тази крупна стопанска реформа тютюнопроизводителите се освобождава окончателно и завинаги от гнета на експлоатацията и притеснението. Той ще може да се почувствува не само напълно свободен творец на едно от най-важните стопански блага на нашата страна, но и ще може да се ползва от системните и всестрани грижи на държавата за издигане на тютюневото производство на все по-голяма висота.

Държавният тютюнев монопол се създава като едно чисто стопанско предприятие на държавата без никакъв примес на фискалност. Обаче това държавно стопанско предприятие няма да преследва никакви себични интереси и цели на държавата, а ще бъде преди всичко най-добрият защитник и попечител на тютюнопроизводителите и на тютюневото производство. Държавният тютюнев монопол ще полага системни и всестрани грижи за подобряване бита и производството на земеделците тютюнопроизводители и по този път ще се стреми към все по-високо издигане на цялото тютюнево стопанство. Значението на държавния тютюнев монопол в това отношение ще нараства все повече, тъй като защото тютюнът е обект на международната търговия и като такъв е подложен на всички пазарни конюнктурни колебания, които са свойствени на капиталистическата стопанска система. Само държавният тютюнев монопол може да обезпечи на тютюнопроизводителите сравнително най-стабилни цени, съобразени с интересите на тютюнопроизводителите и народното стопанство.

В ръцете на една народна власт държавният тютюнев монопол е сигурен инструмент за защита на общонародните интереси и интересите на тютюнопроизводителите и на тютюневото стопанство. В това отношение заслужава да се припомни опитът, който имаха самите тютюнопроизводители с кооперативния износ на тютюни преди 15—20 години, когато неблагоприятната конюнктура на световния пазар ги натовари с огромни загуби. Също така и след световната стопанска криза от 1929—1930 г. се наложи, държавата да се намеси за намиране на пазари на българските тютюни при тогавашните затруднени условия. За обективния и безпристрастен наблюдател е съвършено ясно, че държавата може да обезпечи най-добра защита на интересите на тютюнопроизводителите и най-пълно задоволяване на нуждите на народното стопанство не с временни грижи за намиране пазари на тютюните при кризисни или затруднени условия, най-често за да избегнат тютюнотърговците затруднения и загуби — а чрез непрестанните, системни и всестрани грижи на държавата за производството, преработката и износа на тютюна. (Ръкоплескания от мнозинството)

Уважаеми народни представители и народни представителки! За държавния тютюнев монопол у нас се говори от доста отдавна. На 1934 г. се направи опит от тогавашния финансов министър Петър Тодоров за един частичен монопол на фабрикацията на тютюневите изделия. Този монопол обаче не можа да се задържи и под натиска на заинтересованите той биде и формално отменен още преди да изтече една година от създаването му. Както е всеизвестно, създаването на тютюнев монопол е едно старо искане и на самите тютюнопроизводители и е една от основните точки в програмата на Отечествения фронт още преди 9 септември.

Създаването на държавен тютюнев монопол закъсня, както поради давлението, упражнявани от заинтересувани, така и поради мударостта на отговорните за това лица. Сега обаче е съвършено окончателно с колебанията и нерешителността. Пред вас е законопроектът за създаването на това първостепенно държавно предприятие от огромно стопанско и социално значение.

Позволете ми да ви изложа накратко основните начала, които са легнали в законопроекта. Преди всичко трябва още веднаж да подчертая, че държавният тютюнев монопол се създава като стопанско предприятие, без каквито и да било фискални или други задачи. Държавният тютюнев монопол поема изцяло дейността по събирането на суровия тютюн, неговата преработка — манипулация, търговията с манипулирания тютюн — почти изключително експортната търговия — и фабрикацията на тютюневи изделия. Всички онези организации и лица, които са се проявили като добри техници или организатори в областта на тези дейности и които са готови да дадат своя опит, своите познания и своите връзки в услуга на държавата, могат да бъдат уверени, че ще намерят място в организацията и дейността на държавния тютюнев монопол.

Държавният тютюнев монопол не бива да бъде едно бюрократично учреждение, а трябва да стане един пригоден за своята работа държавен стопански апарат, снабден с подходящо ръководство и целесъобразна организация. Държавният тютюнев монопол трябва да действа винаги своевременно и винаги целесъобразно, гинати икономично. Нито един леп не бива да се разходва за чужди на тютюневото стопанство цели и най-строг режим на икономия трябва да се провежда от всички заети в монопола лица.

Тъкмо защото тютюнът представлява интерес за държавата от гледна точка на няколко ведомства, а също така и за лицата, които имат поминъка си от него, целесъобразно е в общото му управление да има представители на тези ведомства и среди. Законопроектът предвижда прочее общото управление да се намира в ръцете на един управителен съвет, в който да са представени: Министерството на земеделието, което има грижата за подобряването на тютюневото производство, Министерството на търговията, върху което лежи грижата за ръководството на външната търговия, Министерството на индустрията, което има ръководството на целокупната индустрия и особено грижа за държавните индустриални предприятия, в това число и тютюневите фабрики, Министерството на финансите, което е натоварено с контрола върху тютюните във връзка със събирането на държавните данъци главно върху тютюневите изделия, Съюзът на тютюнопроизводителите, който представлява и защитава интересите на тютюнопроизводителите, и Съюзът на тютюворботниците, който представлява и защитава интересите на заетите в тютюневото стопанство работници и служители.

Непосредственото управление обаче на държавния тютюнев монопол се поверява на един главен директор, подпомогнат от няколко директори, които носят пълната отговорност за правилното и цялостно отправление работите на държавния тютюнев монопол. В законопроекта са разграничени функциите и компетенциите на управителния съвет и на главния директор така, щото се изключва всякаво спъване на работата на монопола вследствие евентуално преплитане на тези функции и компетенции.

Общият контрол и върховното ръководство на държавния тютюнев монопол е поставено в ръцете на финансовия министър, както това е почти във всички страни, дето съществува държавен тютюнев монопол. Най-съществени и най-важни обаче въпроси относно устройството на държавния тютюнев монопол и относно неговата дейност се решават от Министерския съвет.

Държавният тютюнев монопол може да създава свои клонове в страната и представителства в чужбина, доколкото това се намери целесъобразно от неговата управа и от Министерския съвет. Монополът ще използва в своята дейност и агенти, както при събирането на суровия тютюн, така и при пласирането на манипулирания тютюн. Тези агенти, разбира се, ще работят от името и за сметка на тютюневия монопол — срещу заплащане на съобразено с тяхната дейност възнаграждение. В това отношение ще се обърне извънредно голямо внимание на тютюневите и други кооперации на самите тютюнопроизводители.

Държавният тютюнев монопол поема всичкото онова имущество, което е било предназначено за извършване дейностите, прети от монопола, с изключение на складовете на тютюневите кооперации и на техните съоръжения.

Тук трябва да отбележа, че има едно техническо опущение. В раздацията вам текст на законопроекта в чл. 26 е изпусната една втора алинея, която се прие от Министерския съвет, обаче при даването за печат е отпаднала и това отпадане не е било забелязано при коректурите. За ваше сведение ще дам тук текста на тази втора алинея. Чл. 26 се отнася до отчуждаване на имуществата, предназначени за дейностите, които се включват в монопола. В алинея втора на този член се прави уговорка за недвижимите имоти на тютюневите кооперации и техния съюз. Текстът на тази втора алинея е: „Не се отчуждават недвижимите имоти на тютюневите кооперации и техния съюз, с изключение на фабриките за тютюневи изделия.“

Законопроектът предвижда да се даде едно справедливо обезщетение на сегашните собственици на това имущество, като се защитят интересите на третите лица, свързани със същото имущество. Пред вид на финансовото затруднение, в което държавата се намира тъкмо сега, предвижда се плащането да стане в пари само до размер на 3.000.000 лв., като останалата стойност се изплаща с гаранции от държавата облигации със срок 20 години при 4-процентно олихвяване.

Законопроектът предвижда също така няколко положения, които целят да обезпечат както опазването на имуществото на сега съществуващите тютюневи предприятия, които ще преминат върху монопола, така и непрекъснатия ход на тяхната дейност. Не вярвам да се намери народен представител, който да иска защита за онези лица, които биха се осмелили да вредят на тютюневия монопол, да вършат стопански саботаж, изхождайки единствено от своята злоба срещу това голямо народно дело, или срещу Отечествения фронт, или пък от своята себичност.

Най-сетне, законопроекта предписва в начините на използването на чистата печалба от дейността на държавния тютюнев монопол. Както се вижда от текста на чл. 22, от чистата печалба се заделят средства по следните направления: за един резервен фонд, чието нарастване ще бъде най-сигурната гаранция за поддържането на сравнително стабилни цени на суровия тютюн; за фонд „Покупка на движими и недвижими имоти“, който фонд ще набира средства както за изплащане на облигациите на монопола, издадени за закупуване на имуществата на отделните сегашни предприятия, така и за снабдяването му с други движими и недвижими имоти, за разширяването и подобряването на неговата дейност; за фонд „Културни и социални мероприятия и подобрене бита на служителите и работниците при тютюневия монопол и на тютюнопроизводителите“, от който фонд все по-големи средства ще бъдат давани за повдигане жизненост и културно ниво на труженниците на тютюневото стопанство; най-сетне една част от чистата печалба се предвижда да бъде давана на държавата, която несъмнено трябва да получи от това първостепенно свое предприятие известен доход.

В пълната дейност на държавния тютюнев монопол ще се провежда една строга проверка посредством лева на дейността на целокупното предприятие, на достоинства на неговото ръководство, а така също и на обособените организационно и сметководно подразделения на самия монопол. Не ще съмнение, че такава едно поделение ще представлява, например, един голям склад в дадено място. За този склад

ще се знае точно какво струва манипулацията на внесените в него сурови тютюни.

Уважаеми народни представители и народни представителки! Това са основните положения, вложени в законопроекта, които отговарят напълно на интересите на народното стопанство, на тютюнопроизводителите и на българския народ. И аз се надявам, че вие всички ще приемете по начало законопроекта, като се постараем в парламентарната комисия да намерим най-подходящите и най-целесъобразни формулировки и текстове. Там ще може да се изпразни и техническото опущение в чл. 26, там може да бъде обсъден въпросът за едно допълнение на текста на чл. 15 относно задължаването от страна на тютюневия монопол. В чл. 15 се казва, че това задължаване ще става от главния директор и от второ лице, посочено от управителния съвет, а очевидно е, че ще трябва да се предвиди един целесъобразен начин за такова задължение и при териториално обособените подразделения на тютюневия монопол. Такова обсъждане може да стане специално и по чл. 31: дали облигациите, които ще бъдат издадени от тютюневия монопол под гаранцията на държавата, да бъдат безименни или да бъдат именни, както и по всички други въпроси, които един или друг от вас намерят, че трябва да бъдат подложени на нова преценка, на уточняване, на разясняване или на известни корекции.

Уважаеми народни представители и представителки! Създаването на държавния тютюнев монопол става помимо волята и желанията на известни среди у нас и в чужбина, които виждат застрашени своите сегашни и бъдещи себични интереси. Но аз мога да ви уверя, че и у нас, и в чужбина от средите на стопанските дейатели, заинтересувани по-рано и сега в нашето тютюнево стопанство, е налице известна готовност да се работи на базата на държавния тютюнев монопол.

Ние ще имаме сигурно възможност скоро да проверим на дело доколко тези желания са действително реални и доколко те ще се изпразнят при невъзможността да се задоволят крайните искания и зачитането на частните интереси. Надала може да има съмнение в това, че заинтересуваните среди ще се опитат да злепоставят както самата идея на държавния тютюнев монопол, така и нейното осъществяване. Едни ще го направят по свои себични сметки, други — в услуга на първите, а трети вероятно ще искат да изковат стрели в своята политическа борба против Отечествения фронт. Тъкмо защото ние предвиждаме тези противодействия, те не могат да създадат сериозни спънки в нашата работа. Ние сме толкова по-уверени в правотата и успеха на нашето дело и делото на държавния тютюнев монопол, защото създаваме напълно и ясно, и чувстваме непосредствено, че това дело е едно прогресивно дело, едно дело, за осъществяването на което отдавна жадува огромното болшинство на българския народ; едно дело, което ще ни позволи да ускорим стопанското заздравяване и развитие на нашата страна и да повишим благосъстоянието на българския народ и особено на българските тютюнопроизводители; едно дело, което ще бъде гордост за нас и за потомството на българския народ, че е извършил една пионерска работа по пътя на изграждането на действителна, стопански и социално обоснована демокрация на Народната република България. (Ръкоплескания от мнозинството)

Нека не пожалем сили и упоритост, като вложим всичката наша творческа воля в това, щото делото на държавния тютюнев монопол още от самото начало да се изгради на здрави основи и да се развие в най-скоро време напълно задоволително. (Ръкоплескания от мнозинството)

Председателстващ д-р Пенчо Костурков: Има думата народният представител Петко Куниш.

Петко Куниш (к): (От трибуната. Посрещнат с ръкоплескания от мнозинството) Г-жи и г-да народни представители! Още великата след 9 септември народното правителство на Отечествения фронт пристъпи към фактическо установяване на държавен тютюнев монопол. Както е известно, през 1945 г. за изкупуване реколтата за предишната 1944 г. бяха допуснати частни тютюневи фирми само в тези райони, където Българската земеделска и кооперативна банка няма свои складове, а нямаше и никакви кооперативни организации. През следващата 1946 г. вече по военния закон за изкупуване и манипулиране тютюна се предостави единствено на Българската земеделска кооперативна банка, подпомогната от тютюневите кооперации, да закупи цялата реколта.

С настоящия законопроект се окончателно дооформява и доизгражда държавният тютюнев монопол, като крупно държавно стопанско предприятие. С държавния тютюнев монопол се слага край на една система на хищническа експлоатация и грабеж на труда на една маса от над 140.000 тютюнопроизводителски домакинства, над 25.000 тютюневи работници, система на разхищение на едно голямо национално богатство.

Тази система може да бъде характеризирана с няколко думи: шкарто, шконто, зеленичарство с голям лихвен процент и натрупване на несметни печалби. Шкарто, което достигаше до 50—60, а в редица случаи и до 70% от максимума на тютюнопроизводителя, се оценяваше 3—4—5 пъти по-евтино от предвидената цена на реколтите тютюни. Но нямаше и шконто, или известен процент от тютюна се оценяваше за свършено негоден и се вземаше от търговците свършено без пари. Поставени от този нечуван грабеж в невъзможност да свързват двата края, пред крайна нужда и безизходност, тютюнопроизводителите бяха принудени да търсят заемки. И тук се яви зеленичарството, т. е. — предварително авансиране от страна на тютюнотърговците за закупуване на зелено на бъдещия тютюн, обвързване и заробване икономически на тютюнопроизводителите. При това тези аванси се даваха срещу големи и непосилни лихви.

Българските тютюноотърговци, освен практикуване системата на шкартото и закупуване на зелено, започнаха едно малонадаване на цвятта на тютюня, като си служеха и с редица други машиници, изразени в предаване на несъществуващи шокове, подмяна на про-иходи, удряне на кантара, внезапно прекъсване на покупките с цел за създаване на смут в пазара и др. За тези машиници търговците си служеха с една широка мрежа от свои верни комисионери — кутемари, бакали, ляхвари и пр., които срещу едно минимално възнаграждение и създаване възможност за събиране на личните си вземания от тютюнопроизводителите, играеха ролята на предатели между сегското население.

Освен това заангажираните в тютюневата манипулация тютюноработници бяха поддържани на безбожна експлоатация. И именно този период бележи големите тютюноработнически стачки, които, както знаем, бяха ликвидирани с познатата ни полицейска жестокост.

Известни са в историята на тази безчовечна система много скандални случаи. Всички все помните чапрашиковци, големия нахумял процес против жакасеовци и др.

Тютюноотърговците в България не са били никога положителни стопански дейатели, строители на тютюневото стопанство. Единственото, от което те се интересуваха, това бяха огромните печалби, за натрупване на които те не се спираха пред никакви безчовечни грабежи, пред никакви престъпления. Те експлоатираха и ограбиха нашето народно стопанство, ограбиха, поставиха в кучешки трудни мизерни условия честните трудолюбиви тютюнопроизводители, техните семейства, техните деца. Те върлуваха по нашата земя като истински чужденци завоеватели.

Особено в последното десетилетие тютюневите търговци експортъри бяха стигнали фактически и формално чужди агенти на големите империи — титически страни. От 1914 г. започна истинското проникване на чуждите капитали в българската тютюнева търговия. Най-напред те установиха своите представителства, след това създадоха тъй наречените режими — търговски тютюневи предприятия, представители на съответните чужди търговски картели и концерни. Участвуваха у нас и фактически бяха станали господари германски, италиански, холандски, австрийски и други чужди фирми. В последните години известен е немският концерн „Реестма“, на който всички български търговци бяха станали представители и др.

Българските тютюневи търговци, българският тютюнев капитал се срастна с чуждестранния такъв. Българските тютюневи търговци, заедно с чуждестранните фирми, се срастнаха с фашисткия държавен апарат у нас и започнаха безпрепятствено да командуват в нашата страна. Всичко, което се отнасяше до търговията с тютюн, се решаваше от тях. По него време българското правителство беше сключило договор с германската фирма „Реестма“, която имаше право единствена тя да определя цените на тютюня.

Подбиването цената на тютюня от частния тютюнев капиталистически монопол „Реестма“ се засили особено през военните години, когато цената беше определена от държавата тъй, както тя беше диктувана от германския концерн, и не следваше поскъпяването на живота. Така, докато през 1939 г. цената на 1 кг тютюн се е равнявала приблизително на средния размер на една работническа надница, през годините 1940, 1941, 1942 и 1943 цената на тютюня остана приблизително два пъти по-ниска от размера на работническата надница през същите години. Те, както казах, определяха цените, те експлоатираха кървавата система на шкартото, на двата кантара, на шкартото и зеленочарството. Те определяха целия режим на търговията и експорта на нашите тютюни. По тяхно нареждане и в интерес на нашата страна, а изключително на германския империализъм — от което богато печелеха и българските тютюневи експортъри, като агенти на германския империализъм — тютюнът не се продаваше, а фактически се подаряваше на германските картели. А тук, в България, за да се платят стоборните от производителите тютюни и осигурят несметните печалби на тютюневия капитал, пушаха се нови непокрити банкноти, с които се обезценяваше нашият лев и систематически се отиваше към инфлация и поскупване на живота, а чрез тях — до ново още по-голямо ограбване на тютюнопроизводителите и на целия български народ.

Германия ни дължи 24 милиарда тогавашни, или над 100 милиарда днешни лева, голяма част от които са от незаплатените наши тютюни.

Но представителите и носителите на българския тютюнев капитал бяха и база на политическата реакция в България. В „Слово“ навремето излезе от сдружението на тютюневите търговци-експортъри. Династията на чапрашиковци създаде епоха в нашата страна. Особено през миналата световна война, 1914—1918 г., и след нея, чак до 1925—1926 г., те бяха негласно тютюневи и финансови крале у нас, които щедро финансираха преврата на 9 юни. Разправят, че сам Чапрашиков е дал над 100.000.000 лв. за организиране на фашистките сили на цар Борис, Александър Цанков, Буков и компания за преврата на 9 юни. Но и след това, чак до 9 септември 1944 г., тютюневият капитал продължаваше да бъде база и вдъхновител на фашистката реакция у нас. Известни са много фирми, като жакасеовци и други, които в съзнанието на тютюнопроизводителските маси в прикритие за минимални дни са запазени като най-безжалостни угнетители, чингизхановци в дербаз.

Трябва да се каже, че в последните години преди 9 септември българските тютюневи търговски фирми фактически престанаха да бъдат действителни търговци. Те се превърнаха в агенти, комисионери на германския концерн. А тук не се искаше никаква опитност, никакво търговско изкуство, защото държавният апарат, застанал напълно в услуга на тютюневия монополистически капитал,

създаваше всички благоприятни условия и възможности за най-лесно приоване на тютюня от страна на тютюневите търговци.

Но, от друга страна, те не бяха действителни търговци и за това че те търгуваха главно и преди всичко не със свои собствени капитали, а с държавни средства, взети от държавните и популярни банки. Те забогатяха, като ограбиха народа с помощта на държавни и обществени средства. Така например при ангажираните средства за реколта 1943 г. общо за едно количество от около 64 милиона килограма тютюн 6.000.000.000 лв. тютюноотърговците са участвували със собствен капитал 620.000.000 лв. Това представлява в процент едва 4%. Следователно ангажираните обществени капитали са 96%. Безспорно търговците участвуват и с имот и инвентар, който не възлиза на повече от 15%.

В резултат на всичко това нашата тютюнева култура и тютюнево стопанство, които представляват основата на нашия експорт — нашата валута — които поддържаха на международния пазар нашата страна, не само не получиха възможност да се укрепят и развиват, да се усъвършенствуват, но напротив, те бяха напълно изоставени, без никакви грижи и за това ние виждаме всяка нова година едно намаление на посевната площ на тютюневата култура, едно влошаване на качеството и, от друга страна — хвърляне на широката тютюнопроизводителска маса в мизерия и изграждане.

Г-да народни представители! Държавният тютюнев монопол, който се предлага с настоящия законопроект, слага край на тази грабителска система. Той слага край на безгрижието към тютюневото производство и тютюневото стопанство. Той ще организира правилното и навременно събиране на тютюня, правилната му манипулация; той организирано ще търси пазари и планово ще изнася тютюня. Днес, когато ние имаме единен и цялостен стопански план и когато тютюнът е основната наша валута, недопустимо е с него да се разпореждат много органи и особено частни лица. Само държавата, като организирана свое, държавно предприятие, би могла да отговори на изискванията на международния пазар. Особено важно е държавният тютюнев монопол днес, когато на международния пазар се явяват други големи страни износители на евтини колонизални тютюни, които правят всичко възможно да ударят нашия тютюн, когато трябва да се отстоява на всички тези изпитания, когато опасността от намаление на цените е реална и налице. Днес само една единна мощна организация като държавния тютюнев монопол може да предпази интересите на страната, както и да осигури една нормална цена и една нормална условия за тютюнопроизводителите, за да могат те спокойно и нормално да произвеждат.

Държавният тютюнев монопол, от друга страна, ще може организирано и мощно да обърне поглед към производството и съвместно с Министерството на земеделието, Дирекцията на водите и други органи на държавата, подпомогнати и от широкото кооперативно движение, ще може организирано и планово да отпочне цяла редица мероприятия за подобрене качеството на тютюня, подобрене качеството на земята, за напътни съоръжения и т. н. Известно е на всички, че нашите тютюни стават все по-малко конкурентноспособни на международния пазар, че нашият тютюн е много скъп, че за него се правят много разходи, влага се много труд. Организирайки тютюневия монопол и въобще търговията по пътя на едно все по-голямо организиране на стопанския живот и все по-голямо участие в него като стопанци, държавата ще може да проведе редица мероприятия за подобрене на качеството на производството, за повишение производителността на труда, за подобрене качеството и намаление себестойността на нашия тютюн.

Колкото се отнася до твърдението, че производството на държавата и кооперациите е по-скъпо, достатъчно е да се направи сравнение между окончателните kalkulации на тютюноотърговците и тези на Българската земеделска и кооперативна банка и кооперациите, за да се види, че последните са били винаги по-ниски. А това е най-доброто доказателство за годността на държавата да се справя по-добре от частните търговци със стопанските задачи. Искам да дам само няколко цифри в подкрепа на това. Ако вземем цената, по която тютюнът се купува от тютюнопроизводителите, за 100, ние ще имаме цена на тютюня след манипулацията: в Пловдивска област в 1942 г. — 172; в 1943 г. — 205; а в 1945 г. — само 162; в Хасково в 1942 г. — 163; в 1943 г. — 175; а в 1945 г. — 157. Така е и в всички области. Разноските в 1942 и 1943 г. за манипулацията на тютюня при частната търговия са в много по-голям процент по отношение на основната цена на тютюня, отколкото в годините 1945 и 1946, когато тютюнът беше изкупен от Българската земеделска и кооперативна банка, подпомогната от кооперациите.

Няколко думи за кооперациите. Тук вече министърът на финансите каза, че един от големите помощници на държавния тютюнев монопол ще бъдат нашите тютюневи и други селско-стопански кооперации. Но аз искам тук да се спра на друг един въпрос.

Тютюневите кооперации се появиха в нашата страна в ония мрачни времена, когато върлуваха и безпоощадно експлоатираха и ограбиха тютюневото население частните тютюневи капиталисти — монополисти. Тютюневата кооперация се роди като организация на самите тютюно-производителски маси за борба против нечуваните грабежи. И не случайно мощният монополистически тютюнев капитал правеше всичко възможно да удари тютюневите кооперации, да ги смачка и да ги запозастава пред производителите. Трябва да се каже, че в много случаи той е успявал. Тютюневите кооперации се явяваха също като реакция против несправедливата и противонародна стопанска политика на фашистката държава. Тютюневите кооперации следователно бяха една организация, която целеше да победне широката тютюнопроизводителска маса на борба против съюза на фашисткия държавен апарат с монополистическия тютю-

нев капитал. И в това отношение нашето тютюнево кооперативно движение има голяма заслуга.

Но кооперацията беше слаба, безпомощна сама да се бори със сравнително по-големия и по-силен враг. Днес, когато вече фашистката диктатура не съществува, когато омерзнатата шкартаджийска грабителска система е окончателно ликвидирана, днес когато се изгражда нова действително народна и демократическа държава, нямаме никакво основание да искаме от нашите кооперации да имат отрицателно отношение към тая държава. Няма никакво основание за боязън и за недоверие към държавата. Тези задачи, за разрешението на които се появиха тютюневите кооперации навремето — защита на тютюнопроизводителите от монополистическия, грабителски частен тютюнев капитал и от фашистката държава — днес са вече разрешени. Те се разрешиха преди всичко от победоносното народно въстание на 9 септември 1944 г. И днес най-големият защитник на интересите на тютюнопроизводителното население, най-мощният защитник на нашата народна държава — това е властта на Отечествения фронт начело с най-големия и най-великия приятел на трудещия се народ, в това число и на трудолюбивите тютюнопроизводители, Георги Димитров. (Ръкоплескания от мнозинството)

Нашите тютюневи кооперации след 9 септември получиха значително по-големи възможности да участвуват в събирането и манипулирането на тютюна. Но дотогава, доколкото те можаха да обгърнат част от тютюните, това те можаха да направят благодарение главно на достатъчното и редовно кредитиране от страна на Българската земеделска и кооперативна банка.

Днес, когато пред нашата страна и пред нейните отговорни дейтели, пред целия български народ стои огромната задача в един кратък период ние да тласнем бързо напред стопанското развитие на страната, да индустриализираме и електрифицираме нашата страна, да модернизираме нашето земеделие, да направим неколкостранно по-производителен труда на нашите селски производители, да дадем достатъчно електричество, достатъчно вода за напояване, достатъчно стоки и всичко необходимо за нашия селянин, в това число и за нашия тютюнопроизводител; днес, когато за разрешението на тази гигантска задача е необходимо голямо напрежение на сили — за всичко това е необходимо все по-голямо и по-широко участие на държавата в стопанския живот на страната, необходимо е създаването на една нова система на организираност в стопанския живот.

В тази обстановка само един държавен тютюнев монопол, единен и цялостен, само една, единна и цялостна мощна организация, строена от горе до долу и от долу до горе, може да допринесе, наред с големи, такива организации и предприятия, за разрешението на тези големи, стоящи пред нашата страна и нашата държава задачи. Единствено държавният тютюнев монопол трябва да закупува и да манипулира, да фабрикува, да търгува и да изнася тютюните.

Но с това с нищо не се намалява голямото значение и ролята на кооперативното движение у нас. Напротив, именно сега пред нашата селско-стопанска народна кооперация се изправят големи и отговорни задачи. Нека кооперацията, тютюнева или селско-стопанска, всеотдайно се обърне с лице към производството. Нека тя организира навреме и достатъчно доставката на всички необходими материали — коноп, гвозден и др. — нужни за производството на тютюна, да организира в много по-широк мащаб масовото кооперативно производство на разсад, да достави достатъчно доброкачествени и сортови семена. И, най-после, нека нашето целокупно кооперативно движение да помогне на нашите тютюнопроизводители, на тези честни и трудолюбиви труженици, да обединят своите малки, дребни, слаби и пълни с мъка селски стопанства в мощни трудови кооперативни земеделски стопанства. Нека заедно и в единна работа с органите и деятелите от Министерството на земеделието да проучат и приложат в максимална степен машината, да модернизируют тютюневото производство, да направят труда на тютюневия производител много по-производителен и по-лек, да намалят чувствително производствените разходи, и тогава действително кооперацията ще изиграе историческа, положителна и творческа роля. Тогава не само няма да бъде намалена нейната роля, а ще бъде значително, неколкостранно разширена.

Нашите съществуващи тютюневи кооперации, по моето убеждение, биха могли и би следвало да обединят своите усилия с районните кооперативни съюзи на създаващия се сега единен моден кооперативен съюз в нашата страна, да се обединят с тях, или пък да се слеят с нивозите селски всеотдайни кооперации. Както в районните кооперативни съюзи, така и във всеотдайните кооперации в тютюневите райони, правилно би било, използвайки досегашния опит на тютюневите кооперации, да се организират тютюневи отдели, които биха помогнали на кооперациите да се заемат с указаните по-горе големи и важни задачи.

Тютюнопроизводителите вече видяха съвършено новото отношение на новата народна отечественофронтска държава към тях, към техния труд, към техния живот. Днес няма два кантара. Днес няма шкарто. Макар и последните две години да бяха най-трудните години, каквито е преживяла от дълго време нашата страна — след разорителната политика на фашистката диктатура, след една война, която изискваше много средства, последваха опустошителни сушилни години — въпреки това, въпреки огромната трудност, въпреки голямата оскъдица, пред която се намираше нашето стопанство, народната власт намери възможности и сили да подкрепи тютюнопроизводителното население, като го снабдяваше редовно с необходимия хляб, и като добавка то получи царевича, също дрехи, обувки и т. н. Разбира се, това все още е недостатъчно, все още има много и много да се прави, но — трябва да се каже — нашето трудолюбиво тютюнопроизводително население може спокойно да се уповава на своята собствена народна държава.

Държавният тютюнев монопол е само една брънка от целокупната наша стопанска система, намираща се в преустройство. В нашата външна, експортна и импортна, търговия се набелязва създаването на редица държавни и други смесени — с участието на държавата, кооперациите и частни фирми — организации и предприятия, които слагат окончателно край на раздробеността и хаотичността в нашата външна търговия. Слага се организираност и плановост в нашия вънос и износ.

И в нашата вътрешна търговия, както вече министър-председателят др. Георги Димитров каза пред представители на Търговския съюз, ще трябва незабавно да се предприеме реорганизация. Започва се изграждането на държавните магазини, които влизат в контакт направо с индустриалните предприятия, направо с редица селско-стопански, производствени и други кооперации, направо с въносните държавни и полудържавни организации, и ще могат без посредничеството на търговци на едро да доставят в своите складове на много по-евтини цени, отколкото досега, все по-голяма и по-голяма част от въносите и произвежданите в страната индустриални и селско-стопански произведения. Отчитайки голямото стопанско и политическо значение на тютюневото производство, нашата държава организирано и съзнателно все по-ефективно и с по-голям резултат ще се грижи за организирането и доставянето необходимите на тютюнопроизводителите индустриални и други произведения. С укрепването на Дирекция „Храноизнос“, като едно мощно държавно търговско предприятие, което придоби вече огромен опит в закупуването на земеделски произведения, нашите тютюнопроизводители могат да бъдат спокойни, че в това отношение техният хляб, тяхната прехрана ще бъде гарантирана. И то гарантирана на нормални човешки цени.

В нашата страна се създават условия за по-напреден решителен удар на спекулата и черната борса и създаване условия за едно нормално, навременно и редовно снабдяване на трудещия се население и специално на тютюнопроизводителите с всичко необходимо. Държавният тютюнев монопол с най-голям успех, повече от всеки друг, заедно с Министерството на земеделието и Националният комитет на Отечествения фронт, биха били в състояние да спасят нашите тютюнопроизводители от тежкото положение, в което се намират те сега, когато за изораване на един декар нива се дават по 500, 1000 и до 2000 лв. Недостатъкът и липсата на работен добитък е едно страшно бедствие за нашето тютюнопроизводително население. Доставката в тютюнопроизводителните райони на подходящи трактори за изораване на много по-евтина цена на тютюневите ниви може да бъде извършена само от държавата. Държавният тютюнев монопол, работейки във връзка с останалите обществени и държавни органи, ще може да разреши и тази задача.

С всичко това, което държавата, така организирайки своята външна и вътрешна търговия, своята машиностроителна индустрия, предприема вече да направи, тя създава нова обстановка на тютюнопроизводството и тютюнопроизводителното население, никога не бивала в нашата страна. Само държавата, прегръщайки се в най-голям и най-мощен стопански производител и строител, ще бъде в състояние да проведе всички необходими мероприятия в тютюневото производство, и да ги проведе в най-скоро време, в най-къс срок.

Неотдавна излезе едно обширно правителствено постановление по тютюнопроизводството, в което са включени препоръките, които дадоха тютюнопроизводителите на своя конгрес в края на миналата година.

Никой повдига въпроса за авансови цени. Мене ми се струва, че след всичко казано става съвършено ясно, че искането на авансови цени е един признак на неразбиране от един, на недоверие и боязън от нашата държава от други, а трябва да се каже, и на демагогия от страна на трети. Нашият тютюнопроизводител е напълно уверен, че неговата народна държава винаги ще определя вярна и правилна цена на неговия продукт, изхождайки както от необходимостта да се възнагради трудът на производителя, така и от възможностите, които ни чертае международният пазар. Нашият тютюнопроизводител има най-големия интерес да има твърди и установени, отнапред известни цени, осигурени, неизменящи се. Това той недвусмислено заяви и на своя многолюден конгрес. Независимостта за него е най-тежка и нежелана. А при днешните неизвестности на международния пазар единствено държавният тютюнев монопол е способен да осигури на тютюнопроизводителите известна определена и нормална цена. Начело на тютюневия монопол, както в центъра, така и по места, очевидно ще застанат хора, които са най-близки до тютюнопроизводителното население, хора специалности, но и хора разбиращи положението и болките на тютюнопроизводителите, и, от друга страна, разбира се, хора, които добре виждат и оценяват линията на стопанското развитие и на стопанската политика на нашата страна. В управителния съвет на държавния тютюнев монопол, според представения тук проект, има представители и на Съюза на тютюнопроизводителите.

Ето защо стъпем напразно е да се боим, да се съмняваме в нашата държава, за да искаме не твърди, а авансови цени. Цените ще бъдат твърди, тъй както са твърди цените на всички земеделски произведения, събирани от Храноизноса, тъй както би трябвало да бъдат твърди цените на гроздето и виното, когато в най-близко време се организира държавният монопол на търговията със спиртните напитки и спртоваренето, тъй както са твърди цените на индустриалните стоки. (Ръкоплескания от мнозинството) Цялата тази политика на реорганизация на нашия стопански живот, за който току-що казах, е много по-важна, много по-резултатна за защитата на интересите на тютюнопроизводителите, отколкото някаква авансова цена.

Г-жи и г-да народни представители! Законопроектът, както е известно, предвижда отчуждаване на всички складове, с изключе-

ние складовете на кооперациите, съоръжения, движими и недвижими вещи, годни да бъдат употребявани за събирането, съхраняването и манипулацията на суровия тютюн. Той предвижда и отчуждаване на цигарните фабрики. Разбира се, това е напълно правилно и справедливо. Не би било никак разумно да бъдат изоставени изградените в толкова години съоръжения и приспособления и днес да се хвърлят огромни нови капитали, нови материали, средства и труд за създаване на нови такива съоръжения. Не би бил възможен и мислим какъвто и да е друг държавен или обществен монопол, ако той не наследя всичко онова, което е съоръжено през минали години досега. Също така правилно законопроектът предвижда, щото само част от стойността да бъде платена веднага в пари, а останалата, значително по-голяма част, да се изплаща в продължение на 20 години.

На това ново държавно предприятие с такива големи исторически, стопански и културни задачи трябва да се даде възможност и достатъчно време да стъпи на краката си с доходите, които ще получи от своята дейност, да изплати безболезнено и без сътресение огромните суми, които струват тези съоръжения.

Това е толкова по-правилно и по-справедливо, че всички тези съоръжения, тези огромни капитали в своята огромна маса са натрупани от безчовечната експлоатация и грабж по престъпни пътища и методи от гърба на трудещия се народ и с щедро кредитиране със средствата на държавни и кооперативни банки и затова може смело да се каже, че по същество това са народни обществени капитали. И затова даже голяма привилегия представлява това обстоятелство, че държавата се съгласява да заплати част веднага, като останалата част заплаща в разсрочка на 20 години с 4% лихва.

Но мене ми се струва, че тук би следвало още един път да се обсъди въпросът, няма ли опасност младото държавно предприятие — държавният тютюнев монопол — да се окаже след време в неизгодно положение, в тежко положение, когато ще трябва да изплаща, макар и по части, тези огромни средства. Оценявани по днешни пазарни цени, те представляват огромни средства. А ние все повече отиваме към нормализиране на стопанския живот. Ние не само очакваме, но съзнателно в нашия стопански план и във всички мероприятия на нашата стопанска политика набелязваме едно значително и систематическо посветяване на живота. Мене ми се струва, че това обстоятелство трябва да бъде взето под внимание и в закона трябва да има клауза, която да даде възможност на държавата, респ. на държавния тютюнев монопол, да заплаща действителната стойност, да отчита изменящите се условия.

Рада Ноева (к): Правилно.

Петко Кунин (к): С изграждането на държавния тютюнев монопол се слагат основите на едно мощно, с голямо историческо значение обществено предприятие, което ще осигури големи перспективи и възможности не само за тютюневото производство, но и за целокупния стопански живот, за цялостното икономическо развитие на нашата страна. Осъществяват се мечтите и желанията на широките тютюнопроизводителни маси, които дълги години водиха борба за държавен тютюнев монопол. Но в ония тежки времена, когато държавата беше в ръцете на крупните спекулантски капитали, когато тя не беше нищо друго, освен организация за експлоатация на народа и за осигуряване големи печалби на капиталистите, в това число на монополния тютюнев капитал, държавният тютюнев монопол, въпреки упоритата борба на масите, беше невъзможен. Ако пък би бил създаден, той щеше да остане в ръцете на вражеската фашистка противонародна държава и така щеше да представлява един мощен апарат за организирано ограбване и експлоатация на широките трудещи се маси. А положителният резултат, който би се получил от организираното и централизирано използване на тютюневото производство, щеше да бъде употребен за укрепване на фашистката държава, на полицията, на жандармерията, на всички ония органи и организации, които разгромяваха освободителните борби на трудещия се български народ.

И тогава, в ония тежки времена преди 9 септември, имаше тютюнев монопол, но това беше монопол на частния експортърски тютюнев капитал, монопол, насочен против интересите на широките трудещи се маси.

В 1911 г. се организира тютюневият картел „Съединени тютюневи фабрики“. След това се картираха и тютюневите търговци-експортъри; след това дойде на сцената монополът на нахълтващия чужд капитал; а в последните години монополните фирми, клонове на чуждестранните тютюневи концерни, бяха заменени фактически от една единна ръководеща в нашата страна организация — германския концерн „Реестма“.

Това също беше монопол, но за унищожението на този монопол бяха дадени много жертви, много страдания. Единствено народната демократична държава на Отечествения фронт, създадена като резултат на великото победоносно въстание на 9 септември 1944 г., може да създаде такъв държавен тютюнев монопол, за какъвто мечтаеха и за какъвто се бореа широките трудещи се тютюнопроизводителни маси и много обществени кооперативни и други дейители, прогресивни хора в нашата страна.

Днес, за щастие на цялото тютюнопроизводително население и на целия български народ, съществуващият до 9 септември омразен кървав монопол не съществува вече. На негово място израства нов, отдавна очакван, народен, държавен тютюнев монопол, който ще бъде един от основните фактори за изграждането на нова, действително народна икономическа система, изградена върху основното право на труда, върху благосъстоянието и щастieto на целокупния трудещ се български народ.

Нашата група, парламентарната група на Българската работническа партия — комунисти затова именно ще гласува изцяло пре-

дложения законопроект за държавен тютюнев монопол. (Продължителни ръкопескани от мнозинството)

Председателстващ д-р Пенчо Костурков: Има думата народният представител Асен Павлов.

Асен Павлов (ЗНП): (От трибуната. Посрещнат с ръкопескани от опозицията) Г-жи и г-да народни представители! За Българския земеделски народен съюз не съществува въпрос: за — или против тютюневия монопол. Този въпрос е разрешен още преди 25 години. Българският земеделски народен съюз по начало е за монопола на тютюна.

Излишно е тук да спорим полезен ли е тютюневият монопол или не, защото болияството от трудещия се народ отдавна е създадено ползата от него, а тютюнопроизводителите земеделци и преработвателите работници отдавна се нуждаят от тази полза, която ще даде тютюневият монопол.

Трябва да съжаляваме, че г-н министърът на финансите — може би обстоятелствата така са наложили — съвсем инцидентно, поне за нас, поставя един такъв голям и интересен въпрос. Ние имаме само половин ден, за да можем да се справим с този проект и за да можем тук да го разглеждаме така, както подобава да се разгледа един такъв голям и важен въпрос.

Инициативата за тютюневия монопол е отдавнашна, още от 1920 г., след войната, през управлението на Александър Стамболийски, когато имаше едно увеличение на тютюнопроизводството и когато тютюнопроизводителите бързо и устремно се организираха в тютюневи кооперации. По-възрастните от вас си спомнят, че през управлението на Земеделския съюз от 1918 г. до 1923 г. действително за подобрене на тютюнопроизводството и за даване тютюнопреработването в ръцете на производителите на тютюна беше направено твърде много. Ние имаме примера с кооперация „Асенова крепост“ и др. Някои от вас може би ще се изсмеят, когато споменавам „Асенова крепост“, обаче за времето тази кооперация беше действително един стопански подвиг, един пример, който щеше да направи цялостна реорганизация в нашето тютюнопроизводство и тютюнопреработване, ако не беше 9-юниският преврат. Може би една от многото причини, които способстваха да дойде 9 юни, е и тази политика на Земеделското управление спрямо тютюнопроизводителите и голямата му грижа за реорганизацията, която на тютюневото производство на кооперативна начала, с което би се отговорило на интересите както на тютюнопроизводителя, така и на държавата.

9-юниският преврат премахна както много други народоползлив инициативи на Земеделския съюз, така и тази. Вие си спомняте как след 9 юни 1923 г. тютюневите кооперации бяха ударени от тютюневите картели, от тютюноотрогниците, а как по-късно, след конюнктурната промяна в цените, кооперациите не само че не бяха подкрепени, а обратното — в ония тежък момент бяха хвърлени в лапите на тютюноотрогниците, и дойде катастрофата, която се отрази зле на голямата инициатива, която бяха подели тютюневите кооперации, на големия план за реорганизацията на тютюневото производство.

Когато ще решаваме въпроса за тютюневия монопол, безспорно трябва да се разгледа той от следните гледища: стопанско, фискално и социално. Всички онези въпроси, които са свързани с тях три гледища, трябва да знаем как биха могли най-правилно да се разрешат, за да имаме един тютюнев монопол, който ще отговаря едновременно на интересите на тютюнопроизводителите, на интересите на тютюнопреработвателите, каквито са работниците, и на интересите на държавата, която обединява тях в целия български народ.

Между стопанските въпроси, които се засягат и трябва да се разрешат сполучливо от монопола, е въпросът, какво трябва да се направи при организирането на тютюневия монопол, за да може да се подобри и увеличи производството, за да се увеличи доходът на тютюнопроизводителя, за да се увеличи доходът на тютюнопреработника или чиновника, който работи в тютюнево предприятие.

Ето всички тия въпроси трябва да се имат предвид, когато се създава монопол на тютюна, за да бъдат най-сполучливо разрешени. При тяхното разрешение трябва да се има пред вид, че е тия важните фактори е стимулът, интересът, който трябва да съзвучава и тютюнопроизводителът и тютюноработникът, за да може всеки, движейки се от своя интерес, от една страна, и от друга страна, от своето съзнание, да влага по-големи грижи, очаквайки за себе си и по-големи облаги.

Тук се поставя един от големите въпроси — въпросът за цените, как трябва да се определят гия цени, за да може действително да бъде заинтересуван и тютюнопроизводителът и тютюневият работник. Трябва да се определят цените на тютюните, когато се вземат от производителя, и възнаграждението на тютюневия работник, който работи в преработвателните тютюневи заведения.

Безспорно, ако се следва тази система, която са следвали търговците досега, ако се следва, ще кажа аз, и сегашната система — да се кунува на твърдо — аз не виждам стимула, който ще движи тютюнопроизводителя, за да може да влага по-голямо усърдие, повече средства за подобрене на своята нива, на своето сме, за увеличение на добива от своя труд, за да може да получи един количествено и качествено по-добър продукт.

Също така не виждам с какво ще заинтересува работника начинът на плащане надниците, както се е практикувал досега, за да вложки той повече труд, за да може да даде качествено и количествено повече труд, за да може да даде повече и по-голяма продукция.

Нека ми бъде позволено да подчертая, че ударничеството в това отношение дава резултат, то е един импулс, омаже колкото този начин на работа има положителни страни, толкова има и отрицателни. Трябва да погледнем и на отрицателните страни. Трябва да знаем и до къде да се отива по системата на ударничеството, за да не се добие отрицателен резултат. Защото при ударничеството всеки, който практикува този извънреден труд, изразходва голяма енергия, пресилва се и може да нанесе вреда на своето здраве. От друга страна при усилената работа безспорно работникът може да не обърне толкова голямо внимание на качеството. От трета страна оня, който е физически здрав, може да даде много по-голямо количество работа от оня, който е физически недъгав, който ще даде по-малко работа. Като приемем, че ударничеството трябва да се практикува в ограничени рамки, да не се злоупотребява с него, заедно с това трябва да се въведе и другото, което трябва да ползува всички без разлика на интелекта и на физическото състояние — участието и на тютюнопроизводителя и на тютюневия работник в чистата печалба, защото благодарение на техния труд е реализирана тази печалба и те имат правото, когато са създали със своя труд тази печалба, това благо, да участвуват пряко при разпределянето му.

Безспорно фискалният интерес на държавата е голям и той също трябва да бъде защитен. Обаче държавата винаги е сигурна във вземането на онова, което иска да вземе от тютюна — както е било досега чрез бандерола или чрез каквато и да е друга система. Като каже: на килограм ще взема 100 лв., или 10 лв., или 5 лв., държавата ще си ги вземе, и това ще падне върху гърба на консуматора. Държавата е свободна да определи онова, което ще вземе, съобразно фискалните си интереси и съобразно платежните способности на тютюнопушачите.

Идвам на социалния въпрос. Ние всички говорим не, но се и стремим всички въпроси да ги разрешаваме от социално гледище сграведливо. Освен всички тези неща, които се правят, — да дадем евтина храна, жилища и т. н. и т. н., въобще грижи за телесното здраве, за по-хигиеничен живот и забавления — ние трябва да обърнем внимание, както и по-горе споменавих, върху даването на справедливи цени за онова, което е изработил трудешият се, да може той да получи равностойността на онова, което е резултат на неговите усилия, на неговия труд, което той е създал. Защото печалбата на тютюноотговеца, който събира тютюна, от къде идва? Тя идва от труда на тютюнопроизводителя. Печалбата, която взема индустриалецът, притежател на тютюнева фабрика, от къде я взема? Той я взема от труда на тютюноработника. Ето тази печалба по един или друг начин трябва да отиде към тези, които са я създали. На нея никой не трябва да посяга повече, отколкото е позволено.

И тук идва въпросът: шом като сме за монопола по принцип, какъв трябва да бъде този монопол? Тези от вас, които са кооператори или стопански дейтели и са се интересували от този въпрос, знаят, че откакто се е повдигнал той, дебатираше се е върху това, какъв да бъде монополът — дали кооперативен, дали държавно-кооперативен, или държавен.

Има ли разлика? Има безспорно. Всички кооператори доскоро бяха за чистия кооперативен монопол. И действително от 1922 г. стремехът на коопериралите се тютюнопроизводители, на тютюневите кооперации е бил да се създаде кооперативен монопол. Дори след 9 септември проектът, който беше изработен отначалото, беше именно за кооперативен монопол. (Ръкоплескания от опозицията) Впоследствие се отиде към държавно-кооперативен, а сега вече имаме проект за държавен монопол.

Какво представляваше от себе си кооперативният монопол? То значи всички тютюнопроизводители да са организирани в кооперации. Те почти всички са организирани и са обединени в Съюза на тютюневите кооперации. Това е почти станало. Събирането на тютюна и манипулирането трябва да става от тютюневите кооперации и техния съюз.

Друг въпрос. Преработката на тютюна в тютюневи изделия, в цигари, трябва да бъде в ръцете на тютюневите работници. Те по подобие на тютюнопроизводителите трябва да са организирани в кооперативни тютюневи фабрики. Преработвайки тютюна, те трябва и да го пласират. Държавата в случая трябва да бъде един контролор, да си взема онова, което й се пада, да помага на този кооперативен монопол и по този начин да се движи работата. В случая и тютюнопроизводителите и тютюноработниците участвуват непосредствено, едновременно и като собственици в средствата за производство, и като работници, и като пласбъри, търговци. У тях интересът, импулсът е извънредно голям, защото те участвуват в едно дело, на което гледат като собствено, грижат се като към такова и използват всички онези блага, които те с общи усилия създават.

Осъществимо ли е това? Безспорно. Ако някой от вас се интересува, да поговори с представителите на Съюза на тютюневите кооперации, пък даже и с някои от представителите на Земеделската банка, и ще види, че те ще го уверят, какво това е абсолютно възможно.

Първата част е извършена. Втората стъпка е тютюневите фабрики да станат кооперативни, да припаднат на тютюноработниците, на чиновниците, които работят там, и на собствениците, ако има такива да останат там.

Производството на захар у нас е почти кооперативен монопол и резултатите са отлични. Всички захарни фабрики, с изключение на Горнооряховската, са кооперативни. Всички производители са свързани с тях. Работниците в повечето от тези фабрики са членове на кооперациите. Всички участвуват в печалбата, която се полага. Онова, което държавата иска да вземе като приход за свои фискални нужди, го взема толкова, колкото иска.

Всички подобрения, които трябва да се направят — наторяване, селекция на семена и т. н. — са направени. Вероятно всички от вас знаят какво е направила кооперацията „Българска захар“ в Долна Митрополия с нейното стопанство, което има там. То е нейна инициатива. Такова стопанство би могло да има и за подобрене тютюневото семе. Въобще всички перспективи за един кооперативен тютюнев монопол са налице и той във всяко отношение би имал предимства пред всяка друга форма на монопола. (Ръкоплескания от опозицията)

Аз няма да се спирам на втората форма — държавно-кооперативната, която е една смесица: държавата участвува и със своя капитал, и с представителство в управлението, в есентуалните продажби и т. н.

Ще се спра на третата форма — държавен монопол. Този законопроект, който е внесен от г-н министъра на финансите, представлява от себе си: махнете се, търговци, за да седне държавата, (Оживление в сред мнозинството) и всички онези облаги, които са имали търговците, да ги вземе държавата. (Ръкоплескания от опозицията) На пръв поглед се вижда така, но може би не е такъв замисълът на г-н министъра и на онези, които са правили законопроекта. Обаче така, както ни е даден законопроектът, ние не виждаме в какво се състои закрилата на тютюнопроизводителя и на тютюноработника. И редица други неща има, на които ще се спра.

Държавата, подобно на досегашните търговци-събирачи, ще поеме инициативата по събирането на тютюните. Подобно на тях тя ще изнася тютюн, подобно на тях ще закупи фабриките и ще фабрикува. Участието на тютюнопроизводителите ще се състои в това, че ще имат само един представител в управлението. Участието на тютюноработниците ще се състои само в това, че ще имат един представител в управлението. В управителния съвет на монопола те ще имат двама представители срещу четири на министерствата. Те не са решаващ фактор, те са меншество.

Така както е редактиран законопроектът, вижда се, че държавният монопол ще провежда своята дейност чрез агенти. Какви са тези агенти, кои са те? Кооперациите ли са, частни търговци ли са, някакви бора ли са на монопола — това не е казано. А това не е без интерес за тютюнопроизводителя, не е без интерес дори и за тютюноработника. Те трябва да знаят какви ще бъдат тези органи или агенти, с които ще си служи монополът. Това трябва да бъде уяснено.

Както казах, в управата ще участвуват само един представител на тютюнопроизводителите и един представител на тютюноработниците. Дори организацията, която имат тютюнопроизводителите — Съюза на тютюневите кооперации — не е представена. А тя е техническата организация на тютюнопроизводителите. Съюзът трябва да има свой представител, защото той е компетентното учреждение, което ще може да даде много ценни указания в интерес на правилното провеждане на монопола, особено пък ако събирането на тютюна се възложи на тютюневите кооперации, ако изобщо им се възложи известна роля.

Друго нещо, което прави впечатление в този законопроект, е, че шатът на чиновниците, които ще бъдат ангажирани в този държавен монопол, е извън общоприетия шат на държавните чиновници. Значи, тютюневият монопол отделно ще си изработи шат и трябва да предполагаме — както е в другите страни, където има монопол — че сигурно ще бъдат предвидени по-големи заплати за чиновниците, които ще работят в тютюневия монопол. Но ние не виждаме същото нещо и за работниците. В чл. 17 се казва, че тютюноработниците ще получават възнаграждение въз основа на усвоените до сега таблици. Защо трябва да се прави тази разлика? Ако трябва да бъде облагодетелствуван, и заслужава да бъде облагодетелствуван, чиновникът, който работи в тютюневия монопол, на същото основание трябва да облагодетелствуваме и работника, на същото основание трябва да облагодетелствуваме и тютюнопроизводителя. Това различно отношение не е ясно от какво е продиктувано.

Разпределяне на печалбата. Аз ще се спра само на точка трета от чл. 22, която предвижда, че част от печалбата ще се дава за фонд „Културни и социални мероприятия и подобрене бита на служителите и работниците при тютюневия монопол и на тютюнопроизводителите“. Значи, от печалбата, която ще дадат на този тютюнев монопол както тютюнопроизводителите, така и тютюноработниците, те пряко нищо няма да вземат, а косвено ще вземат чрез социални подобрения, които могат да бъдат: жилища, торове на евтини цени, разсад и т. н. Обаче всичко това е странично: нито тютюнопроизводителят, нито тютюноработникът може да почувствува тази облага така, както би я почувствувал, ако брете му отделни известни процент от чистата печалба. Тогава той ще почувствува облага и ще каже: това предприятие е мое, защото то ми дава известна част от печалбата, която е резултат на моя труд, на моите усилия.

Ето и по този въпрос трябва да се помисли. Също така трябва да се помисли и по въпроса, на който се спра преждеговореният, относно цените — дали да има авансови или твърди цени. Тютюнопроизводителят ще произвежда, ако има сметка. Ако няма сметка, колкото и да го заставяте да произвежда, той ще намери начин да кличн и ще произвежда онова, от което има сметка.

От друга страна трябва да имаме предвид, че военноконкътурното време няма да бъде вечно. След година или две условията ще се изменят и цените ще се изменят. Ако сега ние можем да кажем много по-отрано на тютюнопроизводителя: ние ще ти вземем реколтата по 100, 150 или 200 лв. килограма, когато настъпи времето на свободните пазари, ние не ще можем предварително да му дадем определена цена, защото не знаем срещу онова отгледано количество, което ще изнесем, какво ще получим. Именно тук се налягат и

авансови цени, или другото — допълнително участие в печалбата. Всички тия въпроси трябва да се обмислят добре, за да може действително тютюнопроизводителът и тютюноработникът да бъдат заинтересувани с една справедлива цена. Справедливото разрешение на въпроса за цените ще даде възможност на стопановедите или на онези, които дирижират стопанския план, да увеличат или намалят производството с оглед на вътрешните и външни нужди.

Що се отнася до отчуждаването, искам да направя следната бележка. При приемането на закона за трудовата поземлена собственост всички си спомняте, че като оставихме на земепритежателя максимум до 200 декара — и то на този, който е земеделец по занятие — всичко друго нагоре, което му се отчуждава, не му го плащаме нито по цените в момента, когато става отчуждаването, нито пък му плащаме всичко. Първо, търсим една средна пазарна цена, като вземаме за база емлячната оценка от 1935 г. и я умножаваме пет пъти. Получената така цена на декар умножаваме с числото на декарите. От получената сума след това почваме да намаляваме: до 50 декара с 10%, до 100 декара — 20%, и идва положението, когато се намалява до 50%. Ако това ние го правим с оглед да намалим облагите на тия, на които отчуждаваме земите, на какво основание няма да го направим при отчуждаване на тютюневите фабрики или имуществата? Щом е прието за една категория собственици, то трябва да се провежда универсално за всички категории собственици. (Ръкоплескания от опозицията)

Един от опозицията: Те са патриотични търговци!

Асен Павлов (ЗНП): Безспорно тук може да се има пред вид и това, което при аграрната реформа не се взе пред вид: да не би някой от тия, на които се отчуждава, да имат големи задължения и ако имат такива задължения, направени срещу тези нюти, редно е да бъдат спаднати задълженията и от остатъка да се намалява.

Георги Чанков (к): С това ние се съгласяваме и ще гласуваме за него.

Асен Павлов (ЗНП): Аз се надявам, че с всичко онова, което ние изнасяме тук, всички кооператори ще се съгласят. (Ръкоплескания от опозицията)

От мнозинството: А-а-а!

Един от опозицията: И Бочо Илиев ще се съгласи.

Председателстващ д-р Пенчо Костурков: (Звъни)

Асен Павлов (ЗНП): Поне така сме си приказвали с тях, когато сме се занимавали с тези кооперативни въпроси.

Един от мнозинството: То е било по-рано.

Асен Павлов (ЗНП): Ето защо, без да се простирам повече, становището на нашата парламентарна група е: законопроекта да отиде в комисията, да се преработи с оглед на всичко това, което се изнася тук, и след това да ни се представи да го гласуваме.

В заключение ще кажа: благата от тютюневия отрасъл трябва да принадлежат на тия, които ги създават. (Ръкоплескания от опозицията) А те са преди всичко земеделците-производители и работниците-переработватели.

Един от мнозинството: Ще гласувате ли?

Асен Павлов (ЗНП): Ако те са доволни и задоволени, ще е доволна и добре и държавата.

(В залата влиза министър-председателят Георги Димитров, посрещнат с ръкоплескания и ставане на крака от бюрото, министрите и народните представители от мнозинството)

А за да бъдат доволни те, трябва в основата на тютюневия монопол да легне кооперацията. (Продължителни ръкоплескания от опозицията)

Председателстващ д-р Пенчо Костурков: Има думата народният представител Георги Малинов.

Георги Малинов (з): (От трибуната. Посрещнат с ръкоплескания от мнозинството) Г-жи и г-да народни представители! Проблемът за тютюневото стопанство, поради своето огромно значение за страната, е занимавал много пъти нашата общественост. В програмата на Българския земеделски народен съюз отдавна е легнал въпросът за тютюневия монопол. Преди обаче да разгледаме предлагания ни законопроект за тютюневия монопол, не можем да отгнем и да не разгледаме цялостно нашето тютюнево стопанство.

Г-жи и г-да народни представители! Българското тютюнево стопанство, както ви е известно, е предимно експортно. 3/4 от годишната му продукция се изнася и продава в чужбина и то почти изцяло под формата на суров, на листа тютюн. Износът на папириси не представлява обект от значение, нито пък има шанс да стане такъв и в бъдеще, защото всички други страни силно покровителствуват собствените си индустрии и предпочитат да получават отвън сурови материали, вместо готови фабрики. Това обаче не ще рече да не работим в това направление, за да можем да постигнем резултати, за да изнасяме и папириси, който износ ще бъде от голяма полза за тютюневото ни стопанство.

Като по изключение, след свършването на последната световна война изнесохме малки количества цигари. Имаше много изгодни условия и възможности да изнесем значителни количества цигари, защото търсенето беше голямо, цените бяха високи, а срещу този

износ можехме да внесем много ценни стоки. За съжаление пропуснахме тия изключителни за момента положения. Тогава министър на финансите трябваше да използва всички наши възможности, за да направи значителен износ на цигари, да осигури нашите добри условия тогава.

Днес ние се научаваме, какво страните, където имаме най-големите наши продажби на сурови тютюни, като Чехословакия, Унгария и др., са изводени с американски папириси. Не са пропуснали да ги внесат даже и по контрабанден начин, служейки си със ситни мошени. Създаваният навик от пушенето на чужди тютюни дава отрицателно отражение за пласмента на нашите тютюни в тия страни.

Ето защо тютюневият проблем за България се свежда главно към износ и пласмента на сурови тютюни в чужбина. Колкото по-голямо количество такива тютюни успеем да продадем извън границите ни и колкото по-високи цени ни се отдаде да получим за тях, толкова по-бърже ще се развие и укрепне нашето тютюново производство и ще осигури благоденствие на съответното производително население.

Г-жи и г-да народни представители! Успехът на нашите тютюни в чужбина и на нашето тютюнево стопанство изобщо не е въпрос второстепенен, а е от съществено значение за нашата страна значение по следните причини. Около 40% от годишния приток на чужда валута в страната ни се е получавал през последните години от продажбата на тютюни в чужбина. Около 120.000 до 150.000 селски семейства с около 1.000.000 земеделско население са се пропитавали от тютюна, или най-малко са подобрявали значително своите поминък благодарение на тютюна. Около 30.000 градски работници работят в тютюно-експортните складове в продължение на средно шест месеца през годината. Многобройни занаятчи и търговци в тютюнопроизводителните области влагат своя труд в обслужване на това население, а от тази своя дейност те черпят средства за своя и на семействата си поминък.

Държавният бюджет се подхранва с около 2.5 милиарда лева от данъци и такси от изнасяния през годината тютюн и с около 10 милиарда лева от бандерол и др. от тютюневите изделия, а почти повечето общини в тютюнопроизводителните райони гледат бюджетите си на приходи и облози от тютюна.

Всички тия блага се черпят само от около 300 до 400 хиляди декара работна земя, т. е. една площ, която съставлява по-малко от 1% от орната земя на България и по-малко от 1/2% от територията на страната ни, при това земя, която е най-малко пригодна за други земеделски култури.

Г-жи и г-да народни представители! Тютюневата култура в трудово отношение е най-интензивната между всички култури на нашата земя. Всеки декар засаден тютюн поглъща средно взето не по-малко от 60 земеделски трудови дни и около 7-8 складови надници. Благодарение на това доходът от един декар тютюн е най-малко осем пъти по-голям от дохода, който същият декар би дал, ако бъдеше засят с зърнени растения. А изродостопанското значение на този факт е от извънредна важност. То може да бъде оценено правилно, само ако се вземе пред вид, че България е една от най-понаселените с земеделско население страни в Европа, в които на един земеделски жител се пада само около 7.5 декара орна земя, срещу 15—20 декара, припадащи се средно в Европа на един селски жител.

От казаното дотук явствува, че ние трябва да направим всички зависещо от нас, не само да задържим нашето тютюнопроизводство на сегашното му качествено и количествено равнище, но да го разширим постепенно, като имаме пред вид, че нашата страна има още много подходящи за тютюн места, за да можем да удвоим и дори да утроим нашето тютюнево производство — стига да направим къде да го пласираме.

Но точно тук ние стигаме до сърцевината на проблема, който ни занимава: как можем да запазим, а след това и да увеличим пласмента на нашите тютюни в чужбина?

У нас е много разпространено и популярно мнението, че българските тютюни са нашето злато и важно било да ги произведем, да ги запазим и съответно манипулираме в експортна стока, а за купувачите е лесно — който има нужда от тютюни, ще ни потърси, сам ще дойде.

В действителност работата далеч не стои така. Преди всичко трябва да се знае, че тютюнът не е един реален артикул, а дим, фантазия, предмет на каприз, навик и лукс. Покупката на този артикул от страна на чуждестранния купувач не става въз основа на никакви строго и точно, обективно установени химически или физически методи за предварително изследване на качеството. Липсва освен това и специфичен орган у човека за прециска субективна преценка, защото пушенето не е средство за удовлетворяване на установена от природата органическа нужда, а една изкуствено създадена и култивирана чрез навика страст за поглъщане на дим. Поради тези причини много от най-богатите страни в света, като Англия, Съединените щати, Франция, Холандия и др., употребяват сравнително малък процент скъпи сортове, а пушат обикновено доста долнокачествени по наше разбиране тютюни, които те предпочитат пред най-добрите ориенталски сортове; и обратно: сравнително по бедни страни, като Чехословакия, Полша, Австрия, Германия и др., предпочитат дори за своята масова консумация сравнително по-скъпите ориенталски тютюни пред по-евтините западни такива, не толкова поради по-изтънчения вкус на своето население, но вследствие на навика от миналото. Ето защо ние трябва да бъдем много загрижени, нашите тютюни да не бъдат изместени от други в страните, където са се пушили, а и да въведем сега, в най-подходящия момент, нашите тютюни в страни, където не са се пушили досега или много малко са се пушили.

Г-жи и г-да народни представители! Трябва да се спомне, че главната роля при плащане в чужбина, освен рекламата, опаковката и пр., играе личността на продавача, неговото умение да създава връзки, да спечели доверието на фабриканта и неговите техници, които, ако успеят да ги заинтересуват всеотменно, имат често пътни решаващо значение за продажбата. Гладът, който имаше досега в Европа за тютюни, цигарки-лекар преминава. Презокеанските тютюни, които задоволяваха половината от консумацията на Европа, ще заемат вече своето място. Другата половина, която се задоволяваше от ориенталски тютюни — български, гръцки и турски — е вече налице. Така, през 1946 г. са произведени в България около 40 милиона килограма, в Гърция — 60 милиона килограма, в Турция — 90 милиона килограма, или всичко 190 милиона килограма. Предвоенната консумация на ориенталски тютюни в Европа беше около 120 милиона килограма, от които 30% се поглъщаха от Германия. Сега, при едно голямо производство, по-голямо от нормалните нужди, при обединяла Средна Европа, при разорена Германия и при активна американска агресия за завладяване на нови пазари, проблемът за плащане на ориенталски тютюни се изостря. Затова изглеждаме вече нашите конкуренти Турция и Гърция да взимат мерки. Турция валоризира долара, получен от продажба на тютюни, с 40%, а Гърция се мъчи да обезпечи пазара за по-дълги години по дипломатически път. Така в Лондон, при изготвяне договора за мир с Австрия, Гърция иска да й се обезпечи доставката за 15 години на 30% от консумацията на тютюна в тази страна. Вероятно същото искане ще бъде повторено и по отношение на Германия.

При една такава обстановка днес и перспективата за утрешния ден нас се налага да вземем време всичко пред вид и да се помислим чрез рационализиране на производството да го поевтиним, без да намалим дохода на земеделско-тютюнопроизводител.

Г-жи и г-да народни представители! От 1-2 милиона килограма годишно тютюнопроизводство до 1900 г., това производство се покачи на 10 милиона килограма в 1911 г., достигна близо 30 милиона килограма в 1920 г., за да прехвърли количеството от 50 милиона килограма в някои от последните 20 години: в 1924 г. 49 милиона килограма, в 1940 г. — 52 милиона килограма. През последните години главно поради голямата суша нямаше по-голямо производство, като през 1944 г. имаше 34 милиона килограма, в 1945 г. — 24 милиона килограма и в 1946 г. — около 40 милиона килограма от очакваните 60 милиона килограма.

Това бързо нарастване на тютюнопроизводството в България намира своето обяснение в сравнително добрата доходност на тютюна. Тютюнът в България по своята доходност заема едно от първите места в земеделското стопанство, макар и да не липсват по-доходни култури от него.

Като износен артикул, той е от особено важно значение за държавата като платежно средство в международния стокообмен, особено днес, когато нуждите на държавата от вносни артикули са тъй големи.

Интересът на производителите към производството се определя преди всичко от неговата доходност. Доходността зависи не само от цените, но и от добива в килограми, както и от производствените разходи. Разноските са почти еднакви за всички области и райони, когато не се прибавят към вземан труд или вземна земя и инвентар. Добивът в килограми от един декар зависи от почвените и климатическите условия на различните области. Значението на добива за доходността от единица площ не е по-малко от значението на цената, защото сама по себе си цената се увеличава при увеличаване на добива.

За увеличаване на добива от единица площ могат да се препоръчат следните мерки:

Първо. Набавянето на необходимите изкуствени торове за подсилване на изтощените ниви е много излежащо и необходимо. От многогодишните и многогодишни опити в страната се установява, че средно от един килограм чист азот, равняващ се примерно на пет килограма амониен сулфат, се получава около пет килограма добив тютюн в повече на декар, а от един килограм от комбинация азотен тор и суперфосфат — около три килограма. Можем да разчитаме на увеличение от около 8—10 кг. на декар, което прави около 3.000.000 кг. тютюн за страната. От това можем да заключим, че правилното и навременно торене на нивите ще даде едно увеличение на декар около 10%, а това значи, че тютюнопроизводителът ще има 10% повече добив от декар при същите разходи.

Второ. Опитите показват, че ранното производство на здрав тютюнев разсад и разсаждането му с 10—15 дни по-рано дава 15—20 кг. увеличение на декар и по-високо качество в сравнение с обичайното разсаждане, а това значи друго увеличение с повече от 20%.

Трето. Създаване на специални тютюневи сушилни за досушаване тютюна при неблагоприятна и дъждовна есен, който тютюн сигурно може да се употреби за местна консумация.

По общо правило цените на земеделските произведения се определят при дадени условия на външните пазари и международни договори от качеството. При днешната обстановка те се диктуват от държавната власт, която не се влияе само от двата елемента — добива в килограми и производствените разходи. По този начин само чрез цените държавата може днес да поощри или обезсърчи производството в отделни области, райони и села в зависимост от вътрешната стопанска политика, която ще си постави за осъществяване: да няма нито един гладен, необут, необлечен; да се подкрепят по-слабият икономически за сметка на по-силния. Това налага при определяне цените да се държи сметка не само за качеството и добива в килограми, но и за общото икономическо положение на отделните райони и села.

Като основно начало при определяне на цените трябва да се държи сметка освен за направените действителни разходи в производството, но още и за качествостта, като резултат на произ-

водствения процес, неговото елпезиране, денкиране и съхранение. Полезният труд за качественото производство трябва да бъде стотенно награждаван.

Досега цената на тютюна се определяше механически с процентно увеличаване без оглед на добива в килограми от един декар и без да се държи сметка за общото икономическо положение на населението в селата. Много са случаите, когато качествени, ценни райони с бедствувашо население, което се изхранва изключително от тютюна, получават по-нисък добив от декар, отколкото малочислени райони, населени с по-добре поставено в материално отношение население и за което тютюнът представлява само странично и допълнително производство към другите по-важни за него култури. Ако вземем за пример реколтата 1941 г., средният доход на всички райони от България включително Беломорието и Македония е 4.791 лв. на декар. Най-високият доход 17.900 лв. отбелязва един от най-малочислените тютюневи райони, а именно Крушево. Пазарджикският бие всички райони, с изключение на Дупнишкия и Златоградския. Тополовградският, който е един от най-бедните райони и с доста реномиран тютюн, стои почти на последно място между районите в България. Могат да се приведат още много такива примери.

За реколтата 1944 г. цените, определени от Българската земеделска и кооперативна банка, бяха 210 лв. за килограм или 19.620 лв. добив на един декар. При това положение ето какво получиха на декар отделните райони:

Тополовград	— 14.348 лв.,	реномиран тютюн, бедно население;
Пазарджик	— 28.000 лв.,	качествено по-слаб тютюн, икономически по-добре население;
Крумовград-басма	— 16.864 лв.,	реномиран тютюн — бедно население;
Кърджали	— 19.829 лв.,	реномиран тютюн — бедно население;
Горна Джумая	— 19.340 лв.,	реномиран тютюн — бедно население;
Златоград	— 18.873 лв.,	реномиран тютюн — бедно население.

За реколтата 1945 г. цената беше определена 260 лв. на килограм или среден добив на декар 15.000 лв. Въпреки по-високата цена от 1944 г. с 50 лв. производителите получиха с 4.620 лв. по-малко доход от декар, поради сушата. Ето какъв доход на декар се пада в разните тютюневи райони:

Горна Джумая	15.400 лв.
Дупница	18.400 лв.
Пазарджик	27.700 лв.
Тополовград	11.300 лв.
Кърджали	10.200 лв.
Момчилград	15.000 лв.

Значи, под средния добив от декар са районите с един от най-добрите тютюни — Кърджали, Момчилград и Тополовград. Ето защо необходимо е за земеделските производители, трудът им да бъде правилно оценяван и заплащан.

Препоръчваме при евентуално даване на авансови цени на тютюнопроизводителите за 1945 г. да се вземе под съображение горното за по-голяма справедливост.

Увеличението на производството на тютюна да стане предимно в реномираните райони, като се използват всички средства и възможности за това, а на второ място да се увеличи производството в Текето, Източна и Северна България, които да послужат за местна консумация.

Увеличението на производството „Виржиния“, което ще наложат разширение на инвестиции, постройки, фурни и пр., е погрешна стъпка, защото е военновременно явление, а неговата специфичност на пушенето се явява най-големият враг на нашите ориенталски тютюни. Също смятаме, че и въвеждането на „Махорка“ не трябва да се извършва.

Нашата „Виржиния“ не може да конкурира истинската „Виржиния“ нито по качество, нито по производствени разходи и костуема цена.

С въвеждането на селекционните сортове семена не трябва да се бърза. Трябва да се внимава добре да се запазва характеристиката на нашите добре реномирани тютюни.

Пропангандата за събиране на тютюнево семе не носи никаква стопанска полза, а вреди както за качеството на произведените тютюни, така и за количествата им. Общо взето почвата в тютюневите райони е много обединяла, за да си позволим лукса да не кършим цветовете, за да събираме семето.

Особено внимание трябва да се обърне на всеотменното приложението на труда във фабрики, складове, занаяти, учреждения, селски стопанства и др. Трудът, който се вляга навсякъде, трябва да бъде полезен, творчески. Средни норми трябва да бъдат установени навсякъде. Любова в работата на всеки, където я употребява, трябва ясно да виждаме и добре да проличава. Тия явления, които забелязваме в складове, фабрики, учреждения, стопанства, да имаме производство под минимални средни норми, трябва да изчезнат. Съзнанието у всички навсякъде трябва да се изрази.

Г-жи и г-да народни представители! След производството следват грижите за отглеждане тютюните и извършване тяхната манипулация в тютюноекспортните складове. Правилно организирано това отглеждане от квалифициран истифичийски персонал ще предпази тютюна от позрели и мухлясване, ще се намали карантинът и избегне прекомерната филра, която може в някои случаи да косумира част от печалбата. Колкото се отнася до манипулацията, трябва да се спомне, че манипулацията „тонга“ е утвърдена вече в световния пазар и няма да бъде премахната поради удобствата, които тя носи за фабриката. Затова трябва да се помисли за създаване на допълнителна работа на тютюноработниците от манипулациите, за да бъде използван трудът им през цялата година, та по този начин се намали безработният сезон в този бранш.

За преуспяването на нашето тютюнево стопанство досега, наред с тютюнопроизводителите и тютюноработниците, са играели известна, голяма роля и тютюневите кооперации и българските тютюноотглеждатели. Тези пионери в нашата износна тютюноотглеждателна дейност са създаване на нови пазари, а заедно с това и за увеличение на производството и благосъстоянието на страната. Ние препоръчваме, монополът да използва богатия опит, събран от десетки години, на тези труженици в тютюневото стопанство и да бъдат те използвани било като агенти-събирачи, било като продавачи в чужбина. Техните познания и опитност в областта на отглеждането, манипулирането и особено пласмента на тютюна ще компенсират стократно тяхното възнаграждение в случая.

Смятаме, че няма да бъде безинтересно да отбележа как е бил разпределен износът на тютюна по държави в предвоенното време. Ще вземем за сравнение 1938 г. като предвоенна. Износът на тютюн през тази година е достигнал 33.553.000 кгр. на стойност 2.363.933.000 лв. със средна цена 70 лв. за килограм и при процентно участие 42% спрямо целия износ, който е бил през нея година 5.578.000.000 лв.

Този износ е разпределен по държави през същата година така:

Англия	31.000	кгр. за	2.281.000	лв. със	средна цена	72	лв
Белгия	313.000		10.621.000			34	
Германия	21.832.000		1.362.454.000			62	
Дания	572.000		42.598.000			75	
Египет	710.000		42.207.000			59	
Италия	3.021.000		142.120.000			47	
Норвегия	70.000		4.411.000			63	
Палестина	4.000		431.000			121	
Румъния	27.000		4.499.000			163	
Полша	2.159.000		278.105.000			129	
С. А. Ш.	1.442.000		176.201.000			122	
Унгария	545.000		61.810.000			113	
Франция	210.000		9.210.000			44	
Холандия	838.000		33.116.000			40	
Чехия	1.319.000		168.513.000			126	
Швейцария	47.000		3.507.000			74	
Швеция	11.000		1.237.000			120	
Алжир	28		1.000			35	
Аржентина	12.000		344.000			29	
Естония	145.000		5.531.000			38	
Летония	51.000		2.864.000			56	
Литва	20.000		1.186.000			59	
Малта	6.000		243.000			41	
Тунис	45.000		1.967.000			44	
Финландия	123.000		10.753.000			85	
Всичко	33.553.000		2.363.933.000			70	

Най-високи цени са получени от Полша — 129, Чехия — 126, С. А. Ш. — 122, Унгария — 113 — за висококачествени тютюни. За среднокачествени са получени от 50 до 85 лв. и за долнокачествени тютюни са получени цени от 29 до 50 лв. От горната таблица явява се, че нашите пазари са били предимно в Средна Европа — около 80% от целия ни износ.

Отсъствието на средноевропейския пазар след войната, трябва с благодарност да отбележим, беше заместено от покупките, които направиха у нас братският Съветски съюз, на значителни количества тютюни. Тази помощ, която ни оказа през последните две години Съветският съюз, за нас има двойно и много ценно значение. От една страна може да бъде уравновесен износът на тютюни и от друга — срещу него ние получихме и получаваме много ценни суровини материали, без които не можехме да започнем възстановяването на нашето разстроено стопанство. (Ръкоплескания от мнозинството)

Г-жи и г-да народни представители! Трябва да кажем и няколко думи за състоянието на тютюневите стопанства през периода на военните години 1940—1944 г. Тютюневото стопанство беше под депресията на окупатора. Не се държеше сметка за себестойността на тютюна. Цените се налагаха от германците по политическа линия. Оставаше се една малка част от реколтата, от 10—12%, която отиваше извън германския пазар — Италия, Финландия, Унгария, Словакия и Швейцария, от които страни се получаваха по-големи цени срещу този износ.

Г-жи и г-да народни представители! Преди да разгледам законопроекта ще се спра накратко да разгледам съществуващите монополи в Европа. Преди войната съществуваша в Европа така наречените тютюневи режими в Австрия, Унгария, Румъния, Чехия, Швеция, Полша, Италия и Франция. В тия държави монополите обхващаха само производството на тютюневи изделия. Тези монополи бяха чисто фискални и преследваха чрез евтина доставка на тютюни от чужбина и ограничаване на контрабандата да получат максимум доходи за фиска. Доколкото имаше производство на тютюни в тия страни като Франция, Италия и Унгария, това производство не беше обект на монопола, а беше под общата грижа на техните земеделски министерства. В другите страни на Европа производството на тютюневи изделия беше свободно и приходите за фиска се събираха чрез вносни мита, бандерол и други такси. В Югоизточна Европа, така нареченият Ориент, където се произвеждат прочутите ориенталски тютюни, които служат за подправка на световните произведения на тютюн, положението е следното. В Гърция — със средно годишно производство от 50—70 милиона килограма и с местна консумация до 10% от това производство — търговията е свободна, фабриката също, а износната тютюнева търговия е под специални грижи, покровителство и финансиране на гръцката държава. Най-опасният наш конкурент е Гърция, поради сродността на тютюните и голямата протекция, която дава гръцката държава на

гръцки търговци, комисионери, майстори, харманджии и други, които се настиват на работа в държавите-консуматори на ориенталски тютюни.

Турция — със средно годишно производство 70—100 милиона килограма и с местна консумация 15—20% — има смесена система. Има режия, която обхваща производството на тютюневи изделия. Режимът обаче на измисляване на тютюневото производство е свободен. Режията участва в покупки за свои нужди и в години на криза в тютюневата търговия служи за регулатор на цените със своите покупки. Там Америка участва направо в покупките още в самото начало.

Югославия има едно производство от 10—15 милиона килограма годишно и местна консумация от 70—80% от това производство, така че за износ т.м. в най-благоприятните години не е оставало повече от 3—4 милиона килограма. Там има пълен монопол на производство, търговия и фабрикация. Този монопол в Югославия остана по наследство от Сърбия, където почти не се произвежда, освен в долината на Морава, около 1.000.000—2.000.000 кгр. тютюн. Впоследствие се включиха в Югославия Босна и Херцеговина, където се произвеждаше доста тютюн, и Македония, която по климатически и почвени условия може да приближи по качество гръцките и български тютюни и която страна може спокойно да стигне едно производство 18—20 милиона килограма. По наша преценка монополният режим в Югославия не може да увеличи производството, а още повече да утвърди режимирано, качествен тютюн на чуждите пазари. Тя изнася, както казахме, малки количества и те са отивали предимно в съюзните им страни — Полша и Чехия.

България има годишно производство 30—50 милиона килограма и местна консумация само 15—20%, а остатъкът 80% от производството се изнасяше в предвоенните години до 50% от Б. з. к. банка и тютюневите кооперации и от частни фирми. На чуждите пазари като качествен тютюн се утвърдиха главно тютюните от три района: Джебелският, Македонският и Южобългарският. Дълг се налага на отговорните фактори да наблюдават добре следвоенното преустройство на тютюневите стопанства на нашите конкуренти — Турция и Гърция, за които трябва да държим сметка, както и положението на пазарите в Средна Европа, където се пласира до 80% от нашия износ.

Г-жи и г-да народни представители! През първата световна война 1915—1918 г. и годините след нея чуждият капитал се беше настанил в страната и беше обесил почти цялата тютюнева търговия. Бяха се създали негласни картели, обвързани с писмени споразумения помежду си — чуждестранните фирми „Никотез“, „Румаро“, „Табакус“, „Казим Емин“, „Ориенттабакс“ и др., за да обират производителите, като не се спираха пред нищо. Определени цени, шкарто, плащане максули на различни цени, удряне в кантар и пр. Като самозащита тютюнопроизводителите започнаха да се кооперират и почнаха да никнат първите тютюневи синдикати в страната. Не беше мъчно тютюнопроизводителите да си отворят очите и да видят, как са ограбвани от съществуващите картели. Идеята за коопериране се полемаше с нечуван идеализъм и енгусизъм, за което много допринесе и идеологията на БЗНС, както и политиката на народовластие на правителството на нашия учител Александър Стамболийски.

При тази обстановка се създадох тютюневите синдикати в повечето тютюневи райони. Работеше се денонощно с явяващия се идеализъм, без умора и без почивка. Спомням си трогателни картини от тази епоха: керван от коли, натоварени с българското злато — тютюна, начело с кооперативното знаме, носено от тютюнопроизводителката Яна, от с. Бараково, пристига в Горна Джумая през тютюневия синдикат, за да предаде своето тютюнопроизводство, едногодишният труд на цялото семейство, за кооперативно обработване и продажба. Кооператорът Янчо Хайдуков, качил се на една кола, държи реч за възхода на кооперативна България.

Резултатите от кооперативната дейност на тютюневите синдикати през 1920—1921 г. бяха повече от окуражителни — добиха се два пъти по-големи цени за производителя от даваните такива от тютюневите фирми при покупките.

Следващата 1922 г. бе година на голям подем на тютюневите синдикати. Числото на кооператорите значително порастна, а тютюните в складовете на синдикатите се увеличиха няколкократно. Тютюневите синдикати станаха свещени сгради на производителите. В началото на 1923 г. кооперативните тютюневи складове бяха стъпили здраво на краката си, като бяха създадени вече здрави кооперативни, годни да изнесат борбата с тютюневите картели. И действително тютюневите картели бяха здраво ударени. Тютюневите синдикати, освен ползата за своите кооператори, допринесоха и не малко такава и за останалите тютюнопроизводители, защото те станаха причина да се развалят търговските картели и да се предизвика съревнование в даване на цени при покупката на тютюните.

Но дойде злокобният 9 юни 1923 г. — дата черна за земеделското движение и за тютюневите синдикати. Цанковата реакция удари земеделските кооперативи и тютюневите синдикати в сърцето. Правителството на Цанков и следващите след него изместиха от истинския кооперативен път тези тютюневи синдикати, и личните интереси изпъкнаха на преден план. Политиката на Българската земеделска банка през този период беше погрешна и така се лойдо до обвързването на банката с договор с дружество „Тютюн“ от Лугано за кредитиране на тютюневите кооперации и с втори договор беше обвързала тютюневите кооперации с казеното дружество, за да може то да разполага с тютюневите партии на кредитираните от него кооперации.

През септемврийския режим на управление след 1924 г. се настаниха в страната чужди фирми от страни-консуматори на наши тютюни, като „Австрийската режия“, „Италианската режия“, „Жак

Асеев, като представител на „Шнур“ — Германия, които почнаха да купуват направо в селата и да продават в чужбина, не само в своите страни, но и в други държави. Те диктуваха цени, както в страната, така и в чужбина, и създадоха фактически монопол — негласен, частен, чуждестранен, спекулативен. Настъпиха кризисните години след 1929 г. и ние бяхме свидетели да се изкупува цялата реколта през 1931 г. на цени 5, 10, 15 до 20 лв. — цени по-ниски от цените на спанак.

Г-жи и г-да народни представители! В страната развиват дейност 20 районни тютюневи кооперации, обединени в Съюза на тютюневите кооперации в България. Тези кооперации обхващат всички тютюневи райони в страната, с изключение на Ардинския и Момчиловградския, където също има тютюневи кооперации — в Ардино и в с. Мишево — но поради неутвърждаване уставите им от Б. З. К. банка не действуват.

Към 31 декември 1945 г. в 20-те районни кооперации са членували 61.789 тютюнопроизводители — около 50% от средния брой на тютюнопроизводителите у нас. Към същата дата те са разполагали със следните собствени средства: делов капитал — 59.508.889 лв., резерви и други фондове — 238.124.479 лв. и амортизационен фонд — 69.928.617 лв. Или всичко — 366.561.985 лв., без собствените средства на съюза — 75.010.620 лв.

Чабед с преследването на горните цели тютюневите кооперации, още при основаването си, си поставиха за задача да работят за увеличаване и подобряване на тютюнопроизводството в страната чрез производство на ран и доброкачествен тютюнев расад, раздаване безплатно на и селените; доставка и производство на сортови тютюни и семена, препарати за борба с болестите по тютюна, химически торове, парници, лейки и др.; изпращане кооперативни тютюнетехници по селата за даване напътствия по селската манипулация на тютюните — правилно елениране и денкиране на тютюните; подпомагане държавните и обществени институти в грижите им за подобряване и разпространение на тютюневата култура чрез супсии на агрономствата, опитните тютюневи полета и пр.

За производството на тютюнев расад само през 1945 г. кооперациите изразходваха 4.000.000 лв. Подпомагнаха агрономствата с други 4.000.000 лв. Значителни средства са ангажирали в доставка на химически торове, парници и пр. Сега организират трудови земеделски кооперативни стопанства за обща преработка и производство на тютюн, дават парични помощи, строят модерни тютюневи сушилни, снабдяват тютюнопроизводителите с химически торове, обслужват с кооперативни камиони. В голямата си част кооперациите съумяха да се снабдят със собствени тютюневи складове и с пълен тютюнев инвентар и пособия за съхраняване и манипулиране на тютюна около 10.000.000 кгр.

Тютюневите кооперации отпускат помощи на ТКЗС със застъпено тютюнопроизводство в района си. Така например кооперация „Балван“ в гр. Харманли е отпуснала по 300.000 лв. на 8-те ТКЗС или общо 2.400.000 лв. „Първомайска яка“ в гр. Първомай има взето решение за построяване на три склада при ТКЗС в три от най-реномираните тютюнопроизводителни села в района им.

Тютюневите кооперации и техният съюз проявяват активна културно-просветна дейност, целеше поддигане културното ниво на тютюнопроизводителите като граждани и теория на стопански блага, обзавеждат библиотеки при кооперациите и пр.

Съюзът от 15 години насам издава списание „Тютюнев преглед“, най-широко разпространено между тютюнопроизводителното население.

Тютюневите кооперации и техният съюз в своя 25-годишен живот досега голяма опитност в познаване в областта на събирането, отглеждането и манипулацията на тютюните и през последните две години държавата с закон натовари кооперациите и Б. З. К. банка им възложи събирането, отглеждането и манипулацията на тютюните от реколта 1944, 1945 и 1946 г. за сметка и риск на държавата. Тютюневият монопол ще трябва да използва най-широко всички възможности на тютюневите кооперации, без да посяга да извемва техните имущества.

От изложеното до тук става ясна картината на нашето тютюнево стопанство. Подложено на едно систематическо ограбване от чуждия капитал, организиран в картели и частни монополи, с безбройните свои машини на шкарта, различни цени на максула и лудрие в кантара, създаде се в българската общественост повикът за защита на тютюнопроизводителя и тютюноработника. Ето защо, г-жи и г-да народни представители, правителството на Отечествения фронт още в своята начална програма сложи въпроса за създаването на тютюневия монопол като една от главните точки в програмата си, за да защити от по-нататъшно ограбване труда на българския селянин и работник. Както казахме вече, нашите кооперативни и частни предприятия излязоха след войната с обезщетен капитал, който не взима повече от 3—5% участие в стойността на тютюна, а остатъкът се наброя от нашите кредитни институти, от нашите спестители, и държавата с право следва да вземе тая търговия в свои ръце и под свой контрол. От друга страна при днешното устройство на по-голямата част от овета сделките в международната търговия в голяма степен стават и ще стават централно между държавите за уреждане генерално вноса и износа. Държавата, респективно нейният орган — тютюневият монопол — с голям авторитет ще може да покровителства това свое производство, като намери най-изгодни условия за продажба. Поради тежкото финансово положение, в което се намира страната, държавата ще трябва да гарантира положително получаването и занаят пред това, което тя получаваше досега под формата на данъци, износни такси, демидрол и др.

Най-после трябва да каже че само държавата ще може да изведе на лигрите си плещи всичките промени, които ще стават в международната търговия и сега съществувашите пазари. Ето защо

тютюневият монопол трябва да бъде изграден на една здрава основа, на базата на самоздържка и догониане на цена за произведителя, която да бъде най-близка до себестойността на тютюна. Организацията на тютюневия монопол трябва да бъде жива, стегната и разумна; да бъде очистена от всякакъв бюрократизъм и паразитизъм. В него не трябва да има място, освен за истинската компетентност. Той не трябва да бъде място за синекури и охраняване на партизани, както това е било в монопола на фашистка Югославия. От най-големия чиновник — главният директор на монопола, до последния работник и чиновник, всички трябва да бъдат подобрени на средата на най-добрите специалисти от досегашното на тютюнево стопанство както за агенти събирачи, манипулатори-ръководители, така и за продажбата на тютюна.

Разходите трябва да бъдат сведени до минимум, като резултат на една централизация и рационализация, а не като резултат от икономии в отглеждането на тютюна, което може да бъде в ущърб на качеството и да се получи голям процент фира и повреда на тютюна, както това е ставало в предприятията, които са се нагърбвали с непосилна по обем работа за тях. Трябва да се създадат опитни и компетентни представителства в чужбина, които освен пряката си задача трябва да бъдат и зорки наблюдатели на конкуренцията на тютюна на от страна на Гърция и Турция.

Въобще тютюневият ни монопол трябва да бъде издържан във всяко направление, защото той ще централизира в ръцете си поминъка на около 1 милион селско население, на около 30 хиляди градски работници, на 40—50% от стойността на нашия износ и главния приток на оредотва за плащане на нашия износ. Задача твърде тежка и отговорна, лошото изпълнение на която може да доведе до катастрофа не само тютюневото стопанство, но и цялостното държавно стопанство. Ние не трябва да преживеем опита с монопола от 1934 г., когато се дойде до положение, монополът да продаде тютюна по избор на Жак Асеев, репл. Шнур — Германия, по цени, каквито имаше тогава на вътрешния газар, и то само едно количество от около 2 милиона килограма, с което монополът се беше ангажирал в покушките.

Г-жи и г-да народни представители! За да може тютюневият монопол да отговори на нуждите на времето и да изиграе своята животворна роля за общото ни стопанство, ще трябва да бъде устроен въз основа на един закон, който не само че няма да ограничава и скована неговото ръководство в отправенето на работата му, а да дава възможност за най-широка инициатива и дейтелност.

По наша оценка монополът трябва да бъде засега държавен, цялостен и да обхваща събирането, отглеждането, манипулирането, фабрикацията и продажбата на тютюневите изделия в страната, продажбата и износ на суров тютюн на листа и износ на тютюневи изделия. От дейността на тютюневия монопол да се изключи само производството — саденето на тютюна и свързаното с това производство опитно дело, като грижите за това останат на Минисперството на земеделието, което трябва да ръководи и провежда общата земеделска производствена политика, за която цел има широката възможност да използва своите добре подготвени органи.

Фабрикацията на тютюневи изделия трябва да се нагоди към съвременната техника, за да се запази интересът към българската цигара както в странство, така и у нас. Индустрията трябва да се централизира в не повече от десет фабрични заведения, които да се модернизират и усъвършенствуват с най-модерните приспособки на техниката. Малките фабрики като нерентабилни, трябва да се ликвидират. Интересът на държавното съкровище, който сега е към 10 милиарда лева, трябва да се запази и увеличи — вследствие на икономията, която ще се направят от рационализацията и централизацията на тютюневите фабрики.

Парламентарната група на Българския земеделски народен съюз е ясно и решително за тютюневия монопол. От името на Българския земеделски народен съюз обаче искаме: първо, участието на производителя и работника в печалбите на тютюневия монопол да бъде достойно и ясно установено; второ, участието на тютюнопроизводителя и работника в организацията на тютюневия монопол да бъде ясно утвърдено.

При това положение нашата парламентарна група ще гласува предложени законопроект със съзнанието, че той е от полза за народното стопанство. В комисията обаче законопроектът трябва да бъде още веднаж основно прегледан и подобрен, за да може той като закон да отговаря най-добре и всеотранно за реализиране на поставените задачи за преуспяване на тютюневото стопанство и подобряване поминъка на тютюнопроизводителите и тютюноработниците — задачи, за изпълнението на които най-голяма гаранция е правителството на Отечествения фронт, начело с неговия председател, др. Георги Димитров. (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Пенчо Костурков: Дава се почивка на час отпих, след което заседанието ще продължи.

(След почивката)

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни) Заседанието продължава. Има думата народният представител Борис Чанджиев.

Борис Чанджиев (ЗНП): (От трибуната) Г-жи и г-да народни представители! Представеният ни законопроект за държавния монопол на тютюна има огромно значение за нашето народно стопанство. Той урежда едно производство, както се казва в мотивите му, представляващо едва ли не две трети от целия ни износ и засягащо препитанието на 150 хиляди селски тютюнопроизводителни семейства. Необходимо е следователно, към него да се отнесем с всичката необходима сериозност.

Навременна е мярката да се отстранят тютюнопроизводителите от тютюневия пазар, които със своята дейност оставиха най-черния и тягостен спомен в съзнанието на тютюнопроизводителя.

Преглеждайки мотивите към този законопроект, не може да не отбележим, че в него много бледе, само с няколко общи фрази, са изтъкнати задачите и целите, които той действително преследва.

Основателно в тях е казано, че тютюнът трябва да носи достатъчно блага както на производителите, така и на заетите в преработването му работници, като, от друга страна, и държавата вземе своята част.

От така посочените обаче цели не се вижда дали се дава или в бъдеще ще се даде някакво предпочитание в получаването на благата на един от тези три фактора: тютюнопроизводителят, менипулаторът-работник или държавата. А такова предпочитание законопроектът трябва да предвиди. Трябва да се подчертае, че той ще бъде в полза предимно на тютюнопроизводителите, на тези тютюнопроизводители, които в огромното си болшинство са собственици на твърде малко земя, на които единственото препитание си остава тютюнът и които, въпреки че произвеждат този ценен артикул, остават все един от най-бедните и най-гладни в тази държава.

Действително, за да може тютюнът да стане голям, за изнасяне на международния пазар, значително участие вземат и работниците, които го манипулират. Затова и никой не ще може да отрече първото и на работниците да претендират, заради положението от тях добросъвестен труд, за едно учение в облагите.

И държавата също основателно ще трябва да вземе своя дял от облагите, защото тя се нагърбва да ръководи и извършва самата търговия с тютюна.

Нека обаче отбележим, че според начина, по който тези облаги ще бъдат разпределени между тези три фактора, монополът на тютюна ще определи своята истинска физиономия. От това разпределение ще зависи дали той ще бъде едно народно дело, зад което ще застанат стотиците хиляди производители, които доброволно, не принудено ще направят всички усилия, ще вложат максимум енергия, умение, старание и труд, за да може това производство все повече и повече качествено да бъде подобрявано, за да може да завладее стабилни и ценни пазари и да допринесе най-големи изгоди за народното стопанство.

Ако пък тази организация, която ще се грижи за тютюна от момента, в който ще бъде взет от ръцете на производителя до неговото предаване на пазара, включително манипулацията, ръководството и пр., бъде лошо устроена или неоправдано скъпо заплатена, това ще стане причина да не може да се заплати по-справедлива цена на труда на самия производител и да не се оправдаят неговите очаквания и надежди.

Или най-после, ако с този монопол предимно и най-вече се цели да се обезпечат интересите на фиска, като под разни форми за държавата се запази дъвкият дял, то този закон за тютюнев монопол не ще бъде нищо друго, освен един фискален закон, който ще има неизменната задача да поддържа вечно нуждата от съкровище. Монополът ще представлява един неоправдан, тежък, несправедлив данък който ще тежи само върху гърба на тютюнопроизводителите, които неминуемо ще го отбегат окончателно, ще се обявят против него и той в никакъв случай не ще може да постигне задачите, които му се възлагат, а може би това ще даде много отрицателни, даже неправилни за народното стопанство отклонения.

Ето защо, г-жи и г-да народни представители, наш дълг е, разглеждайки днес този законопроект с всичката загриженост, да му дадем оная форма, която прели всичко и на първо място да може да осигури интересите на самия тютюнопроизводител; да направи хилядите производители, трудолюбиви селяни да гледат на него като на свое голямо постижение и този монопол да бъде действително едно народно дело. Само тогава косвено или пряко той ще допринесе най-големи изгоди както за самите селяни, така и за работниците, ангажирани в манипулирането на тютюна, а също и за народното стопанство, и за фиска.

Имайки пред вид и принципите, които са легнали в основата на идеологията на Българския земеделски народен съюз, ние, парламентарната група на съюза, смятаме, че за да се постигнат най-добри резултати за самото тютюнопроизводство и най-големи облаги за производители, за работници, за народно стопанство и за фиска, ще трябва да приемем кооперативната форма на монопола, т. е. да не бъде той държавен, а да бъде кооперативен монопол. (Ръкоплескания от опозицията)

Българският земеделски народен съюз и неговата парламентарна група смятат, че в нашата страна, където преобладават дребната собственост и дребните съществувания, най-добрата стопанска форма, най-добрата стопанска дейност си остава не държавното стопанство, не егатирирането на производството и размяната, а тяхното коопериране. (Ръкоплескания от опозицията)

И тук кооперативната форма е в състояние да ни даде по-целесъобразна, по-съвършена форма на монопол, отколкото държавната.

Преимствата на кооперативния монопол са далеко много по-големи и много по-съществени.

Първо, при кооперативния монопол контролата на целия процес, от производството на тютюна до изнасянето му на пазар, ще се извършва от хиляди пряко заинтересувани производители.

Второ, тежкия бюрократичен апарат, който е характерна черта на всички държавни предприятия и който прави големи опустошения, при кооперативите, ако не се премахва напълно, то поне е сведен до минимум.

Трето, не може да не признаем и един наш национален недостатък, да гледаме на общественото, на държавното имущество като на нещо чуждо, не свое и никой да не си дава труд да бъде то гриж-

ливо съхранявано и пазено — факт, който прави големи поражения във всички държавни предприятия. Този недостатък при кооперативната форма ще бъде почти отстранен, тъй като самите производители, от началния до крайния момент, като собственици на своето производство, като пряко заинтересувани за добрия успех, ще упражняват контрола, ще вложат енергия и грижи, които няма в никой момент да отслабват.

Нека да не губим никога из пред вид, че намирането пазари на тютюна ще си остане за всяко време най-голямата грижа и за производители, и за държава, защото колкото леко да се намират те във всяко време — защото тогава ние не ги търсим, а те ни търсят — толкова те трудно се намират при мирновременни условия, когато всички държавни производители на тютюн употребяват неимоверни усилия, вложат много умение и много хитрост, за да завладеят някой пазар и да отстранят своя съперник от него, толкова повече, че нуждите от ориенталски тютюн на световния тържище са ограничени на около 150 милиона кгр. годишно, а тенденция на намаляване, а не на увеличаване.

Безспорно е също така, че кооперативната форма, а едновременно с това дава много по-голяма възможност да бъде то гъвкаво, по-лесно да преодолява изникналите препятствия, по-бързо и по-лесно да намира нови начини за усъвършенстване на предприятието, да намира и пазари, съобразно постоянноменящите се условия, отколкото това ще направи неоспоримо по-тежкия апарат на държавното предприятие.

И най-после съществителността го изисква, онзи, който е главният фактор на това производство, самият производител, да остане до крайния момент негов собственик, и той да има решителна дума при всички обстоятелства, от неговото засаждане до продажбата му, която се постига само чрез кооперативния монопол.

И ако този законопроект отрича напълно кооперативния принцип, нека поне, наред с отстранението на частната инициатива, да не се отстранят окончателно досега съществуващите тютюневи кооперации и им се позволи да продължат самостоятелното си съществуване, за да се даде възможност да се създаде и развие по този начин едно благородно съревнование между кооперациите и държавата, което ще потикне и кооперациите, и държавния монопол към усъвършенстване и рационализиране на тяхната дейност при преработването на тютюна, било в реализирането на тесе по-малки производствени разходи, било в завоюването на нови пазари. И този стремеж ще се превърне в един постоянен стимул за все по-високи постижения. С една реч — да се приеме една смесена форма на кооперативен и държавен монопол. Наред с държавата и кооперацията да купува, манипулира и продава за сметка и риск на членовете си.

Г-жи и г-да народни представители! Ето затова ние предлагаме и предпочитаме да приемем и гласуваме вместо държавен, един кооперативен тютюнев монопол или смесена форма на тютюневия монопол. Ако това сега не бъде възприето, ние сме уверени, че суровите условия на самата действителност ще видоизменят този законопроект, докато най-после ще се дойде до прилагането и приемането на предлагания от нас кооперативен принцип.

Ние чуваме много хубави думи от преждетговорившите, особено от г-н Кунин, който говори за кооперациите, обаче нас ни учудва, че в законопроекта няма спомената нито една дума за кооперациите. Даже в управителния съвет, в който е предвидено да вземат участие представители на разни държавни институти, дори и на профкомитета на тютюнопроизводителите, не е предвидено да вземе участие и един представител на тютюневите кооперации.

Също твърдеше ни се, че държавният монопол ще може да установи твърди цени за тютюна. Аз смятам, че това е една илюзия, защото твърди цени на един борсов артикул е съвсем не възможно да бъдат установени. Най-главният фактор, който ще определя цената на тютюна, е и ще си остане международното тържище. От него ще зависи какви ще бъдат цените. Както казах, тютюнът е борсов артикул и неговата цена ще се колебае силно. Следователно за твърда цена на тютюна никога не може да се надяваме, макар към този монопол да създадем разни фондове, които ще имат за задача да поддържат именно твърди цени на тютюна.

И самият законопроект, така както ни се предлага в настоящата му форма, съдържа някои недостатъци. В него липсва и справедливост по отношение на производителите.

На първо място законопроектът предлага, тютюневият монопол да провежда своята дейност чрез агенти, без да упоменава кои са те. Очевидно това е твърде понято — тези агенти не могат да бъдат предвидени отсега в законопроекта. Аз мисля обаче, че една категория от тези агенти могат да бъдат предпочитани и предвидени в самия законопроект. Такива постоянни агенти трябва да бъдат тютюневите кооперации и въобще всички кооперативни сдружения, които имат за свои членове тютюнопроизводители: популярните банки и всички други земеделски кооперативи.

Един друг съществен пропуск в законопроекта е, че не е предвиден в една по-определена и конкретна форма начинът, по който ще се определя покупната цена на тютюна, цената, по която ще се заплаща тютюнът на производителя. Това право съгласно законопроекта се дава на управителния съвет на тютюневия монопол, в който членува и един представител на тютюнопроизводителите. Присъствието обаче само на един представител на производителите съвсем не дава гаранция, че тази цена ще се определя по действителните и правилно оценени фактори, които влияят на нейното определяне.

Ние имаме изобилни факти, с които можем да ви докажем, че покупната цена на тютюна, определена вече няколко години, от държавата — от бившите управления и от настоящето — не съответства на действителната коствена стойност, т. е. на действително вложени труд и други производствени разходи, посящи на това производство.

Такива изчисления са правени в Министерството на земеделието и в Съюза на тютюневите кооперации и всички те водят до едно заключение, а именно, че наличните за вложения труд в тютюневото производство са далеч по-ниски от наличните, плащани в индустриалното производство. При това, като се вземе пред вид, че условията на труда при индустриалното производство са много по-лесни от тези при земеделското производство — а резултатите от последното зависят и от много други обстоятелства, като дъжд, суша и пр. — ще ни стане ясно при какви неравни условия тези две категории работници прилагат своя труд и колко е несигурен доходът на земеделския работник.

Аз не ще спомена за разликата, каквато тези изчисления са намерили между цената, която досега е предлагана на тютюнопроизводителите, и действителната стойност на тютюна, за да не се смята, че искаме да повдигаме незадоволството на последните.

За да се премахне обаче тази аномалия, в самия законопроект трябва да бъдат предвидени положения, които изрично да задължат онова тяло, което ще определя покупната цена на тютюна, да вземе под съображение, че тя трябва да бъде образувана след като бъдат правилно оценени действителните разходи за положенния труд и всички други производствени разходи. Безспорно е, че освен тези съображения ще се има пред вид и цената, която тютюнът има на международното тържище.

Като цената бъде определена по този начин, тогава по-правилно ще може да се редактира чл. 22 от законопроекта относно разпределението на печалбата, тъй като в този член интересите на самия производител-селски са поставени като че ли на последно място. Ако има една по-реална и по-справедливо определена покупна цена, тогава е по-малка вероятността, реализираните печалби да се разпределят между второстепенните фактори в производството.

За да не се дава възможност на всеки управителен съвет на монопола да разпределя печалбите при големи разлики, големи амплитуди и колебания, ще бъде разумно и целесъобразно, разпределението на процентите от печалбата да бъде точно уговорено в самия закон, като процентът за производителя не трябва в никакъв случай да бъде по-нисък от 60 или 50%.

От друга страна ние вече изтъкнахме, че мястото и ролята на тютюневите кооперации не са точно и изрично предвидени в законопроекта. Но съществува и нещо по-лошо: при изземването на кооперативното имущество, което е имало предназначение да бъде в услуга при събирането, манипулирането и търговията на тютюна, то се поставя на една и съща база, както това на частния сектор.

Знайно е колко много усилия и жертви са дадени от хиляди тютюнопроизводители, за да се снабдят със собствени тютюневи складове, за обезпечаването на същите и т. н. Много от тях са отделили големи суми от печалбите си, за да си създадат значителни резервни фондове. Какво ще стане с всичко това? Ще бъде голяма грешка, ако на тютюневите кооперации се иземе това имущество и се ликвидират фондовете им, защото, както вече казах, този закон вероятно с времето ще претърпи съществени изменения и най-големите противници на кооперативната форма може би съобразно наличните за всяко време различни условия да станат привърженици на същата.

Министър д-р Иван Стефанов: Това се изясни, г-н Чанджиев.

Борис Чанджиев (ЗНП): Вярно е, че това г-н министърът го обясни. Ние сме доволни от обяснението му, което смятаме за необходимо.

Поради посочените и много други съображения законът в никакъв случай не трябва да допуска ликвидирането имущество на тютюневите кооперации. Тяхното съществуване трябва да бъде осигурено било като агенти на монопола, било в някоя друга форма. Те трябва да станат жизнеспособни, да им се даде възможност да продължават своята дейност и да набират резервните си фондове, защото не е сигурно дали в утрешния ден те не ще бъдат позикани наново да играят своята значителна и ползотворна роля в тютюневата област.

Съществуват и много пропуски в законопроекта. Не е предвидено създаването на някои улеснения и права за тютюнопроизводителите, които ще бъдат от полза да им бъдат дадени.

Ако всички тютюнопроизводители са стопани, притежаващи малко обработваеми земи, и в повечето случаи за прехраната на семействата си те са принудени да закупуват храни от пазара, което създава много неудобства за тях не само при военновременни, а и при мирновременни условия. Ето защо ще бъде справедливо да се даде право на всеки производител според засятата от него площ да получи и известно количество фураж или храни.

Друга една претенция на тютюнопроизводителите, отдавна рекламирана от тях — която е основателна и човечна, но която никога досега не е получила своето удовлетворение — тя е, всеки производител да има право да пуши тютюн от своето собствено производство, за която цел държавата да му отпусне определено количество цигарени книжки. Този въпрос беше разрешен в съседните ни страни. Само в нас остава още неразрешен. И днес, след като признаваме всички огромното стопанско значение на тютюна и огромната полза, която извлича от него фискал, ние върваме, че това право на производителя да пуши от своето собствено производство ще бъде удовлетворено.

Имайки пред вид недостатъците, които изтъкнахме, в законопроекта, който ни е представен, ние намираме, че държавната форма не трябва да се приеме, а трябва да приемем кооперативната форма на монопола на тютюна. (Ръкопляскания от опозицията)

Председателстващ Атанас Драгнев: Има думата народният представител г-н Петър Братков.

Петър Братков (СД): (От трибуната) Уважаеми г-жи и г-да народни представители! Внесеният от г-н министъра на финансите законопроект за държавен монопол на тютюна е едно от най-големите

стопански мероприятия на новото отечественофронтовско правителство. С него, както поясня и сам г-н министърът на финансите, се цели да се създаде едно държавно стопанско предприятие, значението на което е извънредно голямо за цялото народно стопанство. Тютюнът — производството на тютюна, преработването на тютюна и търговията с тютюна — е от извънредно значение за нашето народно стопанство. Тютюнът заема едно средишно място, той е еднакъв обект както на селско-стопанска дейност, така също и на индустриална дейност. Аз си спомням как още преди повече от 20 години между нашите икономисти и нашите аграрни дейатели се водеше една разгорещена полемика по въпроса каква насока трябва да бъде дадена на нашето земеделско производство. Кризата, която се създаде след миналата война в зърненото производство, подсказа на нашите стопански дейатели мисълта, че трябва да се подпомогне развитието на интензивните култури, развитието на индустриалните и маслодайни растения, които обезпечават един по-голям доход на селските стопани и чрез които ще можем да превъзмогнем трудностите, които се срещат по пътя на зърненото производство.

Както изтъкна и г-н министърът на финансите, аз дължа да подчертая, че интензивните култури имат голямо народостопанско значение. Те се отличават с по-голям грудов капацитет, което значи — на единица площ поглъщат по-голямо количество труд. При оскъдицата на земя у нас, при така наречения глад за земя и от друга страна, при увеличаващото се население, вследствие на което се явява една скрита безработица в селото, въпросът за насоките на нашето селско стопанство и специално за разширяването на интензивните култури има за нас актуално значение.

От друга страна народостопанското значение на тютюна, както и на другите индустриални растения, изтъква и във връзка с техния стоков характер. Докато при нашите условия зърненото производство е предназначено за пазара в размер от 32% до 45%, а останалата част остава за задоволяване на собствените нужди на селяните-производители, при интензивните култури, при индустриалните и маслодайни растения този процент е много по-голям. Специално за тютюна нашите компетентни икономисти изчисляват, че само около 2% от общото производство е предназначено за собствени нужди на селянина-производител, а 98% от общото тютюнево производство е предназначено за пазара. Вследствие на това изключително стоков характер на производството на тютюна, неговото народостопанско значение несъмнено е по-голямо, отколкото на другите култури от нашето растениевъдство, които имат по-малка пазарност.

Значението на индустриалните култури в България може да се види от следните кратки сведения. Докато от общия доход от растениевъдството за петилетието 1924—1928 г. доходът от зърнените храни съставлява 65.4%, то доходът от същите зърнени култури за петилетието 1939—1943 г. съставлява 41.3% — или имаме едно намаление с повече от 23%; и обратно — процентът на дохода, добит от индустриалните и маслодайни растения през същото време, е нарастнал. За петилетието 1924—1928 г. доходът от индустриалните и маслодайни растения е съставлявал 13.6% от общия доход от растениевъдството, а за петилетието 1939—1943 г. този процент е 18%, или имаме едно увеличение с 4.2%.

Паричният доход от зърнените храни и индустриалните растения в абсолютни цифри е следният: зърнените храни през 1924 г. са дали паричен доход 3.165.000.000 лв., а в 1945 г. паричният доход от зърнени храни е 7.648.000.000 лв.; паричният доход обаче от индустриалните и маслодайни растения през 1924 г. е 2.240.000.000 лв., а през 1945 г. той е вече 11.045.000.000 лв. Или в тия 21 години, докато доходът от зърнени храни е увеличен два пъти, доходът от индустриалните и маслодайни растения е увеличен пет пъти.

Между индустриалните и маслодайни растения най-голямо значение има културата на тютюна, защото доходът само от тютюна през 1945 г. възлиза на 7.000.000.000 лв., което съставлява 63% от общия паричен доход от групата на индустриалните и маслодайни растения. Видно е следователно колко голямо е народостопанското значение на тютюневата култура.

Значението обаче на тютюна е голямо не само от гледна точка на дохода, но само от гледна точка на неговия стоков характер, но то изтъква също така и от гледна точка на мястото, което тютюнът заема в листата на стоките, които служат за износ. В мотивите към законопроекта е казано, а и министърът на финансите подчерта в своето изложение, че износът на тютюна съставлява около 2/3 от стойността в последно време на целия наш износ.

По-рано, когато тук се разискваха някои проекторешения за разрешаване износ на пития, беше подчертано и казано, че тютюнът фактически съставлява нашето злато, защото той е единственият артикул, който се държи при създадената международна обстановка във всички пазари и срещу него са готови от чужбина да ни предложат било стоки на компенсационни начала, било да дадат чужди девизи, с които ние да можем свободно да се снабдяваме по-нататък с вносни стоки, които ни са необходими.

Ние сме изправени пред положение, когато нашата Народна банка не разполага с злато, нито с златни девизи, срещу които да можем да вносим нужните ни машини и всевъзможни други готови фабрикации, чрез които да възстановим разрушената техническа база на нашето производство и да го разширим, единственият артикул, чрез който можем да си набавим тези девизи, или чрез който можем на компенсационни начала да вносим тези машини, които са ни необходими за техническото преобразуване на нашата индустрия и на нашето стопанство, това е тютюнът. Вижда се следователно голямото народостопанско значение на тютюневата култура.

Но освен тази чисто икономическа страна, тютюневият проблем има и своята социална страна. В производството на тютюна и фабричното преработване на тютюна, в търговията с тютюна са ангажирани най-различни социални категории. Тук участват селските производители, участват работниците от фабричните предприятия при преработката на тютюна, участват индустриалните, уча-

ствуват търговците, тук най-после има своето участие и държавата със своите фискални интереси. При частната търговия с тютюна, при частното производство на тютюна интересите на тия социални категории влизат в противоречие и често пъти довеждат — както това е потвърдено от историята на нашето стопанство и специално от историята на развитието на тютюневото стопанство — до тежки социални конфликти и борби, при които в края на краищата изкупуват жертва стават селяните-производители и работниците.

Ето защо оправдано е от всяко гледище да се положат усилия, тия противоречия, които се създават на тая социална база, да бъдат отстранени, за да се отстранят и спънките за правилното развитие на тютюнопроизводството. И сега, когато у нас се полагат усилия за едно коренно обществено и икономическо преобразование, когато се полагат усилия да се премахне експлоатацията на чуждия труд, било при производството, било при размяната, единственият способ, чрез който могат да бъдат отстранени социалните паразити в лицето на индустриалци и търговци, единственият начин, чрез който може да бъде намалена, ако не напълно отстранена, експлоатацията на селяните-производители и на работниците, ангажирани в производството и преработката на тютюна, това е създаването на монопола. (Ръкоплескания от опозицията)

Нашата парламентарна група счита, че държавният монопол на тютюна е една стъпка към пълното освобождаване на работниците и селяните от експлоатация.

Уважаеми г-жи и г-да народни представители! Становището на нашата парламентарна група, становището на нашата партия е, че всяко предприятие, било от индустрията, било от търговията, експлоатацията на което е достигнала до степен на национална служба, че всяко предприятие, било от индустрията, било от търговията, значението на което надхвърля непосредствените отношения на ангажираните в тия предприятия социални категории, трябва да бъде национализирано, трябва да бъде обхвато в обществено. И ние, преиспитвайки положението на тютюневата индустрия, на предприятията, ангажирани в тютюневата индустрия и тютюневата търговия, считаме, че тая именно отрасъл от народостопанския живот е узрял за колективизиране. И затова нашата парламентарна група ще гласува по принцип предложения от г-н министъра на финансите законопроект за държавен монопол на тютюна. (Ръкоплескания от опозицията и от мнозинството. Оживление)

Аз се надявам, г-жи и г-да народни представители, че при проучването на законопроекта в комисията ще бъдат направени и конкретни предложения, както от нас, така и от всички народни представители, които считат, че трябва да се внесе известно подобрение в разпореденията на закона, за да отговори той на високото назначение, което му дава правителството. Специално ще обърна вниманието ви върху постановленията на членове 25 и 26 от законопроекта. Предвидени са начини за ликвидирането на всички предприятия, които са се намирали в частни ръце, за да преминат в ръцете на държавата по силата на това изключително право, което й се дава, за търговия и преработване на тютюна. Между тези предприятия, г-жи и г-да народни представители, не се намират само частни капиталистически предприятия на отделни индустриалци — имират се и кооперативни предприятия. Имаме и тютюневи кооперации. Г-н министърът на финансите, като добави онази алинея към съответното разпореджение на закона, която е била пропусната да се впише, и според която на изкупуване от кооперациите по силата на туй разпореджение на закона ще подлежат само машините и фабричните помещения, но не и другите имоти, не поясня каква ще бъде съдбата на тези кооперативни организации, на които се стиема досегашното право да търгуват, да манипулират и пр. с тютюна. Аз виждам, че така, както са дадени конкретните разпореджения на законопроекта, кооперациите са поставени на еднакъв ниво с другите частни капиталистически предприятия, които ще бъдат ликвидирани по силата на този закон. Все пак обаче кооперациите са обществени организации. Те разполагат със съответни фондове, те имат своите права и задължения, и когато в името на обществените интереси се предприема една такава реформа, интересът на тия кооперативни организации трябва да бъде охранен, като се отделят за малко по-друго и по-благоприятно третиране, отколкото се третират частните индустриалци.

Тия препоръки ние ще направим в комисията, както ви казах, преди второто четене на законопроекта.

Искам да обърна вниманието ви и на един последен въпрос, който се засяга от г-н Петко Куни. Това е въпросът за обезщетенията, което ще се плаща срещу отчужденията. Според чл. 31 от законопроекта тютюневият монопол срещу отчужденията в неговата полза фабрики, предмети и пр., свързани с установяването на монопола, ще плаща за първите 3.000.000 лв. в наличност, а за останалата сума ще се издадат облигации, които ще бъдат платени в продължение на 20 години. Оценката на тези имоти, които ще бъдат отчуждени във връзка с установяване на монопола, ще стане по днешните пазарни цени, или по тия цени, които са указани в самия закон. И понеже левът сега е обезценен, а ние се надяваме левът да се стабилизира, да бъде повдигната неговата покупателна способност, г-н Петко Куни смята, че тютюневият монопол, който ще трябва да плаща в продължение на 20 години облигациите, които ще се издадат срещу цената на отчуждените тютюневи предприятия, ще изпадне в едно голямо финансово затруднение. И затова той препоръчва в закона да се предвиди съответно постановление, за да не се постави тютюневият монопол, вследствие измирелите се обстоятелства, в затруднено и изплашено на тия обезщетения, които се дават срещу предвиденото отчуждаване.

Г-жи и г-да народни представители! Аз смятам, че тази опасност не съществува, защото освен валоризацията, която винаги може да стане в полза на едно държавно предприятие чрез волята на едно Народно събрание, но в случая облигациите ще имат в своя курс. Те ще се котира на борсата, както всички други ценни книжа. Нищо не може да изплаши тютюневия монопол да изкупи тия облигации по курса,

по който вървят на борсата, и следователно да не изпадне тютюневият монопол в затруднение, както се опасява г-н Петко Куни.

Това са няколко общи бележки, които аз от името на нашата парламентарна група исках да направя по законопроекта. Заявявам от името на нашата парламентарна група, че ние ще гласуваме по принцип за този законопроект. (Ръкоплескания от опозицията и мнозинството)

Председателствуващ Атанас Драгнев: Има дума за народния представител Стоян Попов.

Стоян Попов (к): (От трибуната) Г-да народни представители и народни представители! Един от главните въпроси на правителството на Отечествения фронт и на нашата млада народна република е въпросът за държавния монопол на тютюна, с който монопол един път завинаги ще бъдат отрязани от пазарната арена ръцете на тютюневите търговци-експортири, които до 9 септември в продължение на няколко десетки години безмилостно ограбиха труда на цялото наше тютюнопроизводително население и на около 35.000 смели и самоотвержени борци тютюноработници, които героично се бораха, изнасяйки тежки стачни борби срещу тютюнотърговския и спекулативен капитал.

Няма български гражданин, който да не знае, че българските капиталисти-експортири на тютюна бяха тясно свързани с фашистка Германия, че нашите тютюни се изнасяха на много ниски цени на германския пазар по силата на договорите на фашистките правителства в България, които бяха превърнали българския народ в придатък към хитлерова Германия, като по същото това време тютюнопроизводителите и тютюневите работници, ограбвани, тънеха в илчета и понасяха бесен терор от страна на фашистките правителства в България.

Тютюнопроизводителите и тютюневите работници са един от передовите отреди на Отечествения фронт, които най-смело и самоотвержено се бораха за разгрома на фашистката власт на 9 септември и за установяване на истинска народна власт. Големият събор на тютюнопроизводителите в гр. Пловдив през 1940 г., стотиците героични стачки и улични демонстрации на тютюноработниците в Пловдив, Хасково, София, Асеновград, Пазарджик, Дуиница и другаде са ясно доказателство за тая борба, която изнасяше тая част от града и селото и която ясно говори за тесния и здрав съюз между работниците и селяните в борбата им срещу спекулативния и паразитен капитал до 9 септември. (Ръкоплескания от мнозинството)

Г-да народни представители и народни представители! През време на черното минало на фашистката диктатура, когато вилнееше безмилостен грабеж над българските селяни и работници, тютюневите кооперации също така изиграха много голяма и прогресивна роля в борбата си срещу крупния търговски капитал.

На всички вас е известно, че тютюневата търговия беше съсредоточена в ръцете на около 400 фирми, които търгуваха със суров тютюн на листа и тютюневи изделия. Същите тези фирми се ползуваха от облагите на една средна годишна реколта от 35—40 милиона килограма тютюн, събиран със съвсем малко техни средства, възлизащи на около 300.000.000 лв., а останалата огромна сума, която беше нужна за закупуване и отработване на годишната тютюнева реколта, за да стане тя годна за външния пазар, се отпускане от нашите държавни банки. Тая сума възлизаше на повече от 10 милиарда лева. Същите тия тютюневи търговци са реализирали повече от един милиард и половина лева печалба, без онази скрита печалба, която не може да се намери по тефтерите на тези народни грабителци. Тая именно печалба се разпределяше между тези 400 фирми, а тютюнопроизводителите и тютюневите работници в това време бяха поставени при най-тежка мизерия и нечуван грабеж.

Г-да народни представители и народни представители! Не е трудно да се разбере цялата тази грабителска и хищническа политика на безмилостно ограбване от страна на тютюнотърговския спекулативен капитал, който беше впил своите нокти в снагата на нашия тютюнопроизводителен работник, изсмуквайки кръвта и потта на това трудово българско население.

Това ограбване ставаше по най-различни пътища. Освен с ниските цени, тютюнопроизводителите бяха ограбвани и по един друг начин, който е много добре известен на целия български народ и особено на тютюнопроизводителите. Това е с така нареченото шкарто, което в повечето случаи е надминавало процентно полозината от целия максимал на нашия производител, който се вземаше, без да се заплаща.

Тютюнопроизводителите много добре познават алчните апетити на тютюневите картели и синдикати у нас, които организирани изпращаха своите експерти да подбиват цените. Освен с шкарто и с ниските цени, те удържаха производителя и в кантара, гавреха се с него, като го караха да им приготви добри обеди, с кокошки и баници, за да бъдат по-снисходителни към него.

Г-да народни представители и народни представители! Днес отечественофронтговската републиканска власт поставя въпроса за държавен монопол, който ще удовлетвори едно отдавнашно желание на нашите тютюнопроизводители и на тютюноработниците, които не само водеха в миналото героични непримирими борби за подобрене на икономическото и материално положение на тия слоеве от българския народ, а и открито участваха във всички политически борби на умилата и на балкана, за да доведат по-радостни и по-щастливи дни, които ще ни даде нашата млада Народна република България.

Държавният монопол осигурява всеотрядно подобрене на материалното, културно, битово и политическо положение на нашия тютюнопроизводител и работник. Чрез него тая передова част от българския народ ще може да се радва наистина на големите придобивки, които Отечественият фронт и нашата млада народна република ни донесоха. Достатъчно нагледно това се вижда веднага след 9 септември. Отечественофронтговската власт още след 9 септември отне търговията с тютюн от ръцете на единия тютюнотърговски капитал и предаде реколтата на тютюна от 1944/1945 г. на Българската земеделска и кооперативна банка и на тютюневите кооперации, при всичките

рискове, които трябва да поеме тогава новата власт. Цените, по които бяха заплатени на производителите тютюните от 1944/1945 г., бяха изключителни, а заедно с това бяха дадени на нашите тютюнопроизводители и други натурални възнаграждения: памук, царевича, облекло, обувки, прежда, мазнини и др. Тези възнаграждения оказаха много голяма помощ на нашето тютюнопроизводително население, а в бъдеще тютюневият монопол ще може с още по-голямо старание да насърчи нашия тютюнопроизводител, като развърне още по-голяма инициатива за подобрене на материалното, битовото и културното му състояние.

Г-да народни представители и представителки! С предлагания законопроект за държавен монопол нашата народна република има за цел да създаде един обединителен център, който ще обедини цялата нашата тютюнева търговия, ще се грижи за покупката и продажбата на тютюна, за изнасянето на добри външни пазари, за рекламиране на нашия ароматичен тютюн на листа и тютюневи изделия, за преработка и съхраняване на тютюна в нашите складове за манипулация. Такъв един ръководен център, начело на който стои министърът на финансите, с участието на двама представители от Съюза на тютюнопроизводителите и от Съюза на тютюноработниците, и при положение, че държавата не е на капиталисти, ще може наистина да изиграе крупна и решаваща роля за подобрене на материалното положение на тютюнопроизводителите и тютюноработниците и за укрепване на нашето народно стопанство.

Г-да народни представители и народни представителки! Аз смятам, че нашият тютюнев монопол ще трябва особено да обърне сериозно внимание на търговията с цигари. Нашите цигари са рекламирани на външния пазар. Има големи изгледи да засилим нашата търговия с цигарени изделия. Нашият монопол ще трябва да премахне всички тези костарийнически, малки фабрики, които са много на брой в нашата страна, и да обедини цялото наше цигарено производство в две или три големи фабрики, които да могат да работят при най-усъвършенствувана техника и да дадат много по-добро качество и количество цигарени изделия. Добре ще бъде, нашият монопол да създаде цигарено производство с мундшущи, което ще даде една голяма икономия на хиляди килограми тютюн, който сега се изхвърля на фасове от нашите тютюнопушачи.

Г-да народни представители и народни представителки! За да можем да засилим нашето стопанство, ние ще трябва правилно да оценим какво представлява за народната република това наше богатство — тютюнят — което донесе злато, за подобрене на цялото наше народно стопанство, а също така и за подобрене на материалното положение на тютюнопроизводителите и тютюноработниците в нашата хубава страна. За да можем правилно да оценим какво представляват тютюневите райони у нас, трябва да бъде проучена гедя по гедя нашата земя, която дава добър и ароматичен тютюн, златото на отечественофронтовската България. Трябва да се разучи цялата Родопска яка, Дупнишкият и Кюстендилският край, цялата Горноджумайска област, склоновете на Средногорнето, които също дават добър и ароматичен тютюн.

С провеждането на закона за тютюневия монопол ще трябва да се проведе такава стопанска политика, щото нито една гедя земя, която е годна за тютюн, да не бъде засявана с царевича, леща и други култури — което ще бъде само във вреда на нашето народно стопанство.

Тютюневият монопол ще трябва да положи всички грижи да обезпечи тютюнопроизводителното население с царевича, жито, фураж и разни видове варива — леща, боб и др. — ако иска да проведе наистина една правилна линия и политика на едно планово стопанство.

Тютюневият монопол, като добър изпълнител на нашата републиканска народна власт, ще трябва да проведе такава политика, щото нито едно листо от нашата есенна реколта да не бъде загубено, като се има пред вид, че есенните тютюни са изложени на проливни дъждове, а есенният тютюн е най-ароматичният и най-ценен за износ. Ние ще трябва да направим максимални усилия за създаване на сушилни във всички села, за да можем да запазим в изправност реколтата за външния пазар.

Също така след събирането и изсушаването на тютюна и преработването му на пастал и депк, благодарение на неумението, на недостатъчния инструктаж за съхранение при започване на неговата ферментация — която ферментация продължава повече от 3—4 месеца — понасят се загуби. Тези, които не умеят да запазят своя максимал при ферментацията, могат напълно да го загубят, и от хубав и доброкачествен тютюнът може да се превърне в най-последно качество и да подобие цената на останалата реколта, която ще се изнесе на външния пазар. Ние трябва добре да се изучим от нашия брат-освободител, Съветския съюз и да приложим по-добра техника във всички центрове, където се произвежда голямо количество тютюн, като създадем ферментационни заводи, където, вместо за 3 или 4 месеца, тютюнът да се отферментира за 8 дни. Това ще спести много от труда както на нашия производител, така също и на нашия работник. Ние ще можем тогава с по-малко складове и много малко плащане за преработка да направим тютюневата реколта годна и доброкачествена както за външния, така и за вътрешния пазар.

Г-да народни представители и народни представителки! Аз апелирам, законопроектът за тютюневия монопол да бъде приет с висшегласие от всички народни представители и представителки, тъй като вярвам, че тютюневият монопол ще донесе радостни дни, радостен живот и на тютюнопроизводителите, и на тютюноработниците и ще ги направи верни труженици на нашата хубава народна република, ще им създаде добро щастие, ще превърне нашите тютюнопроизводители наистина в богати селяни, а нашите тютюноработници също ще се радват на добро материално, битово и културно положение, на по-щастлив живот, за който те се бореа и даваха свидетелски жертви във величавата борба срещу тютюнобизнеса, спекулативен и паразитен капитал. С приемането на този закон, г-да народни представители и народни представителки, ние наистина ще изпълним на

практика декларацията на нашия любим учител, организатор и министър-председател на нашата народна република др. Георги Димитров, която той направи от името на третото отечественофронтовско правителство. (Ръкоплескания от мнозинството)

Председателстващ Атанас Драгиев: Които г-да народни представители са съгласни да бъде продължено заседанието след 9 ч., моля, да вдигнат ръката. Мнозинство, Събранието приема. Има думата народният представител Георги Божков.

Георги Божков (з): (От трибуната) Г-жи и г-да народни представители! Въпросът за монопола на тютюна в миналото винаги се е свързвал с тютюневите кризи, каквито не се чувствуват днес, но съществуването на които беше едно периодическо явление със съдебно значение за развитието на нашата тютюнева култура.

След обоевропейската война ние бяхме свидетели на три големи кризи в тютюневото ни стопанство, различаващи се една от друга по своите причини. През 1920 г. кризата дойде като резултат на новородилите се народни и международни взаимоотношения на производителите и потребителите на ориенталски тютюни. През 1925 г. тя беше като последица от дългокачествеността на по-голямата част от тютюневите ни производи, особено на тия от тракийската и родопската области. Тогава нашите тютюни бяха основателно заместени на международния пазар от далече по-доброкачествената реколта на нашите конкуренти Гърция и Турция. Криза имаше и в 1929 г., и в 1931 г. Тоя оптимизъм, който владее сега у нас, може би ще ни донесе след две-три години нови разочарования, защото обединените главни наши консуматорки Германия, Австрия, Унгария и Италия ще се приспособят към пушенето на цигари от долни качества, което ще предизвика едно намаление на средната цена на търсения тютюн. Това — от една страна, и, от друга страна — режиките и фабриките не ще могат да закупуват нашите манипулирани тютюни поради общата стопанска криза, поради невъзможността да получат кредити от банковите институти и поради това, че нашият износ на тютюни ще се ориентира към ония страни, от които индустрията ни се нуждаем, а тяхната нужда от български тютюни не винаги ще бъде толкова голяма. И последната една причина е, че само Америка може да си позволи лукса да снабдява Централна Европа с евтини дългокачествени тютюни чрез дългосрочни заеми.

През време на кризите тютюнопроизводителите мислеха, че спасението е главно в един държавен монопол. Не търсейки другите причините, те ги виждаха само в свободната система на покупки и продажби.

Въпросът е слаган много пъти на разглеждане, но винаги осуетяван от заинтересуваните наши и чужди капиталисти.

Монополът на тютюна се предвиждаше още в декларацията на първото оф правителство на г-н Кимон Георгиев след 9 септември. От него ще зависи откуп на тютюневата земя както на тютюнопроизводителите и на наемния работник, така и на държавните финанси.

Предложеният законопроект от г-н министъра на финансите за монопол на тютюна е внесен във Великото народно събрание поради съображения да не се остави повече в ръцете на частни лица най-ценната ни земеделска култура — тютюнът. Монополът пести неужните разходи на конкуренцията. При произвеждането и разпределянето се диспонира по-правилно и по-рационално, което е тоже, безспорно, едно преимущество от общостопанска гледна точка.

По отношение положителните и отрицателни страни на държавния монопол се водят доста спорове. Привържениците на държавния монопол виждат в него толкова много преимущества, щото намират за полезно и възможно, държавата да поеме в ръцете си стопанисването на всички търговски обекти, които доскоро бяха в ръцете на частното стопанство. Чрез държавния монопол всичките печалби на частния капиталист отиват в полза на държавата. Чрез него държавата си създава приходи, които не може да добие от частното стопанство. Развитието на държавния механизъм докарва до увеличение на държавните нужди. Колкото по-големи са нуждите на държавната каса, толкова по-тежко става данъчното бреме. Монополът дава възможност да се намалат тежестите на данъчното бреме, защото чрез него държавата събира достатъчно приходи, които иначе биха се събирали във вид на данъци от данъкоплатците. От тази гледна точка монополът се явява помощник на държавната власт в стремежа ѝ да облекчи тежестите на гражданите чрез намаляване на данъците му. Създаването на един монопол предполага големи строежи, набавяне на съоръжения, създаване на инженерат, купуване на големи количества материали — с други думи, предполага един фонд, който в даден случай може да послужи като база за отпускане на заеми и пр.

Легенда ще си остане твърдението, особено сега, при оф власт, че държавата е лош стопанин, че държавата стопанисва бавно, небрежно, скъпо и разточително. Железниците, пощите, телеграфите и телефоните го опровергават. Днес имаме толкова подготвени квалифицирани тютюноработници, тютюнотехници и свободен подготвен технически персонал. Може ли днес при оф власт да става дума за липса на свобода за ония чиновници, които имат полезни идеи и необходимата воля да проявяват повече дейност?

Съзнанието за отговорност е един голям стимул в стопанския живот, то е едно пред условие за стопански полем, защото съзнанието за отговорност предполага сериозно размишление преди почване на стопанска дейност и грижливо действане при реализиране на поставените задачи.

Не отговарят ли на тия изисквания днешните ударници в държавните и частни предприятия? Не отричайки заслугите на отделни тютюнобизнеса за популяризиране на българските тютюни в чужбина, ние трябва да припомним, че, ободрени от големите печалби, реализирани от някои тютюневи предприятия, още преди 25 години всичките фирми почнаха да плащат скъпи заплати на технически и административен персонал. Луксът и прехосничеството се увеличаваха ежегодно. Корупцията стана обикновено явление в много от тютюневите фирми. Това положение възникваше без нужда сред

тата цена на българския тютюн, който ставаше неконкурентноспособен, поради появляването на гръцките и турските тютюни на международния пазар. Болшинството от фирмите, за да могат да станат конкурентноспособни, почнаха да примесват тютюни от различни произходи, като в по-добрите поставяха такива от добро качество и по такъв начин намаляваха коствемата цена на манипулационните партии.

Това положение, естествено, не можеше да се търпи от купувачите на наши тютюни. Ето кое доведе през 1930—1931 г. нашите купувачи от чужбина да се настанят в страната ни със собствени организации за закупуване на необходимите им видове и количества тютюни. Печалбите, които по-рано се реализираха от търговците, вече оставаха в ръцете на директните купувачи. Те опростиха манипулацията и оттам направиха тоже големи икономии. Нашите търговци изгубиха значението си като регулатора на цените и в огромното си болшинство станаха един вид комисионери на чужденците, които закупуваха 70—80% от цялото експортно количество.

От 15 години следователно у нас съществуваше частен монопол на тютюна, възглавяван от директните покупателни организации на чужденците. А през последната световна война германците диктуваха цените на фашистките правителства — които те безропотно приемаха — и оцетиха народното ни стопанство с десетки милиарди лева, във от десетките милиарди лева, с които завлякоха Народната банка и които вземания българският народ вече никога няма да види.

Според настоящия законопроект за монопол на тютюна, държава ще събере производството от тютюнопроизводителите, ще го манипулира и пласира по най-добри цени. Държавата не се ръководи само от своите фискални съображения, защото във от цената, която ценовият институт със съдействието на управителния съвет на монопола ще одобри, в чл. 22 се предвижда фонд „Културни и социални мероприятия и подобрене бита на служителите в работниците при тютюневия монопол и тютюнопроизводителите“.

Г-н министърът на финансите правилно е преценил в чл. 5, че постановяванията на закона за бюджета, отчетността и предприятията и правилника за приложението му, както и тия по закона за дължностите, цензовете, заплатите и възнагражденията на държавните служители, не са задължителни за тютюневия монопол. Тютюневите експерти не са и не могат да се третират като обикновени чиновници, като апарати на държавната машина, заплатата на които може да се нивелира по категории, цени и прослужени години. Познаването на тютюна не е наука, която може да се изучи от всеки, а е дар, или по-скоро изкуство, което малцина могат да притежават и което още по-малцина обладават до съвършенство. В свободната търговия това дарование — детайлно разбиране вътрешните и външните качества на тютюна — се заплаща скъпо, защото от положителното познаване на тютюна зависи ай-кесто на-временното му пласиране. Това, което важи за главните експерти — ръководители на общата тютюнева политика на монопола — важи и за стотиците експерти в майстори, разпръснати по разните тютюневи фабрики и складове. От тях зависи да се запази дадена партия и да се продаде на реална цена, или да се развали и да се продаде на безценница.

Главният и основен въпрос за нашата парламентарна група остава чл. 8 — цената, по която ще се заплаща тютюнът на производителя.

Петър Божинов (ЗНП): За монопола не правите въпрос, нали?

Георги Божков (З): Не. — Но тук от това място не ни е позволено да демагогуваме с цената на тютюна, за да се харесваме, защото искането да се заплати себестойността на тютюна е един абсурд при днешните пазарни цени в Европа, които не са с тенденция на покачване, а обратно — с тенденция на спадане, за което не можем да не държим добра сметка.

На мнозина се вижда странно, че средната цена на тютюна за цялата страна е 260 лв., а продаваме партидите по 600 и 700 лева. Не е безинтересно да чуете, как се образува цената на един килограм тютюн — което не се направи в изказванията на преждеговорищите.

Разноски за един килограм тютюн „Джебел-басма“ — Момчилград и „башни-бали“ — Горна Джумая, при селско кайме 343 лв. за „джебел“ и 266 лв. за Горна Джумая. За реколта 1945 г., закупена от Българската земеделска и кооперативна банка при 343 лв. покупна цена, плащат се: общински данъци, покупки разноски по селата, селска комисиона, технически персонал, транспорт до склада в околийския център, наем за склада, селски амбалаж, застраховка на тютюна, патент и складова такса, истифичийски надници. С всички разноски върху суровата стока цената става 378.41 лв. При ранеем 88 експортна стока и 12%, които даваме на нашите фабрики за местна консумация, цената от 378.41 лв. се качва на 428.50 лв. Следват: работнически надници за манипулация, експортен амбалаж, башни разноски — или всичко със складовите разноски 504.50 лв. (или с всички данъци — подсилване на митнически приходи, земеделски пенсия, „Червен кръст“, Дирекция на външната търговия, фонд „Културни мероприятия“, митнически герб, фактурен герб, данък по чл. 12 — един килограм тютюн от 343 лв. в Момчилград става 694 лв., а в Горна Джумая от 266 лв. става 520 лв.

Г-жи и г-да народни представители! Ние не можем при никое положение да възнаградим труда на производителя чрез високи цени, при които нашите тютюни стават неконкурентноспособни и се спомога по такъв начин за лесното пласиране на турските а на гръцките тютюни.

Един от опозицията: Значи, евтини ще бъдат!

Георги Божков (З): Според възможностите на пазара. — Високата цена на тютюна, г-да народни представители, е нож с две остриета. Ние не можем да тръгнем по пътя на догонване себестойността на тютюна. Всеки от вас от любопитство може да отиде в Българската земеделска и кооперативна банка или в Дирекцията на външната търговия, да му направят една калкулация и да види, дали нашите тютюни могат при едно повишение на цените да се явят конкурентноспособни на международния пазар.

Максималното пласиране в Европа на ориенталски тютюни при мирновременната обстановка беше 120—130 милиона килограма. След разорването на Европа, след обediaването и има едно производство на тютюн в 1946 г. в Турция — 90 милиона килограма, в Гърция — 50 милиона и у нас — 40 милиона килограма. Има вече едно свръхпроизводство. Нашите тютюни още не са застрашени от невъзможност да намерят пласмент, но това положение не ще може да продължи повече, защото остатъците, които ще останат в страните, които притежават тютюн, ще се прибавят към новата реколта, която не е изключено да бъде по-благоприятна от тая в сушавите години, които преживяхме, и по такъв начин да се застигне реколта с реколта и да се подцени общата стойност на събраните две реколти тютюни.

Ние трябва да бъдем много внимателни. За съжаление ние пропуснахме един много благоприятен момент. Вместо да предлагаме партиди тютюн на листа, непосредствено след войната ние имаме възможност да пласираме огромни количества готови цигари, цената на които по онова време в Чехия стигна до 5 крони за една папираса, или 25.000 лв. за един килограм цигари. (Оживление) Сега вече е късно. Вече се забелязва, както в Чехия, така и в другите страни, прикждането на тютюни от Америка и от други страни. Вие чухте другаря Малинов, който ви каза, че гръците в своето желание да се наредят — виждате докъде отива тяхната политика и тяхната загриженост за пласиране на тютюните — молят на конференциите великите сили да задължат победените страни да вземат известен процент тютюн от Гърция в продължение на толкова и толкова години.

Онова, което важеше при свободната търговия, не важи и за бъдещия монопол. В производството на тютюна трябва да се ръководим от възможностите на пласмента. Не е изкуство да купите тютюн — изкуство е да пласирате тютюна. Не само чрез цената можем да възнаградим труда на тютюнопроизводителя, а това ще направим чрез една реална вътрешна тютюнева политика, която трябва да се справи с предстоящите задачи, преди всичко с ефикасно финансово подпомагане на тютюнопроизводителите за набавяне на торове, суровини, стрехи, инвентар, така необходим за всяко тютюнево стопанство. А това засяга голяма част от населението, което живее изключително от тютюна, в македонските якалийски и балкански места, както, без изключение, и басменските райони в Източните Родопи.

С тези изказвания, въемайки пред вид мотивите на г-н министъра на финансите, че тютюнът като най-голям износен артикул на България — едва ли не $\frac{1}{2}$ от целия ни износ — би трябвало да носи достатъчно блага, както на производителя, така и на заетите в преработването му работници, заявявам от името на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз, че ние по принцип ще гласуваме за монопола на тютюна, като си запазваме правото в комисията да изкажем пожелания за някои незначителни корекции. (Ръкоплескания от мнозинството)

Председателстващ Атанас Драгиев: Има думата народният представител Петко Стоянов.

Петко Стоянов (нез): (От трибуната. Посрещнат с ръкоплескания от опозицията) Г-жи и г-да народни представители! Въпросът, който се третира, е повече от ясен. Аз не виждам разногласия. Това трябва да се констатира още повече, защото и поправките, които се предложиха да бъдат направени, не са толкова големи и съществени — с изключение на пожеланието, общият образ на монопола да бъде кооперативен.

Няма стопанско мероприятие в нашия сегашен живот, което от всички страни да бъде така благоприятно и еднакво посрещнато, както това, което се предлага с настоящия законопроект. Можете да си представите и да си обясните положението, в което сме поставени ние с г-н Стефанов, които преди две години турихме началото на този монопол. Интересите, които са ангажирани в търговията и в производството на тютюн, са интереси много големи действително, но същевременно и реформата е доста смела в известни отношения и заради това такава една реформа трябваше да очаква при тогавашните условия големи възражения.

Изслушвайки досегашните оратори, вие чухте, че някои от тях в същност правиха възражения по същество, макар че в края трябваше да приемат реформата така, както тя се предлага.

Има две неща, почитаеми г-жи и г-да народни представители, които трябва да се имат пред вид, независимо от идеологията на когото и да е, независимо от условията, при които всеки един от нас може да се намира.

Това е, първо, нашата монета, нашият лев. Колкото той и да е слаб и да се колебае в своята покупна стойност, той показва една жилавост, запази едно положение, което го издигна на по-предно място от монетите на всички други балкански и близки страни.

Министър д-р Иван Стефанов: В Румъния го нарекоха балкански долар.

Петко Стоянов (нез): Да. В мое време — нека да добавя с Ваше разрешение — дойдоха от Румъния да ме питат, какво направихме ние, че нашият лев не последва съдбата на лея, за който се издаде специален златен заем.

Второто нещо, това е тютюнът, г-да. Така се сложиха условията, че количеството на производството и качеството на произведеното трансформираха тютюна като един от най-важните производствени наши артикули и, от друга страна, като едно от най-важните активни звена в платежния и търговския ни баланс.

Повтарям: можем да бъдем на различни мнения по всички въпроси, но никога по тези два въпроса ние не можем и не бива да имаме различни мнения. Ще пазим лева и ще ценим нашия тютюн.

Оптимистическите и песимистическите изявления, които тук се направиха, ми дават повод да направя известни бележки в това отношение. Тютюневият монопол, който като временна мярка се въведе през февруари 1945 г. за изкупуване на реколтата тютюн от 1944 г. — което после беше повторено в 1945 г., а сега вече е раздалено предложение да се направи и за 1946 г. — беше в много скромна форма предложен и осъществен. Натоварваше се Земеделската банка, съвместно с тютюневите кооперации, да закупят всичкия тютюн. Срещнахме големи противодействия от заинтересуваните среди, но се проби в известен смисъл фронтът, защото трябваше в ял. 3 или 4 от наредбата-закон за монопола на търговията с тютюн да се предвиди, че в ония райони, где то Земеделската банка и тютюневите кооперации не биха могли да закупят тютюните, частните търговци могат да бъдат допуснати. Направихме известни опити. Но понеже не можахме да бит цените, затова се ограничиха в много малки рамки и в края на кракщата въпросът беше свършен, победата беше спечелена.

Това, което се направи тогава, беше началото. Г-да народни представители и г-жи народни представителки! Да се заговорим за монопола на тютюна у нас, да се въведе монополът — това не беше за тютюневите произведения, тяхното производство и продажба, затова защото финансовият министър е оня, който има годишно при обикновеното облагане, което днес е в сила, даже преди това повишение, което впоследствие беше направено, постъпления от 8—10 милиарда лева годишно. Защо ще откъсате да въвеждате един монопол на тютюневите произведения, когато рядко има страни, които чрез облагането на тютюна, макар и без монопол, могат да получат такива доходи, каквито ние получаваме с обикновената бандеролна и акцизна система. При тази система и печалбите на търговеца, и печалбите на производителя, и печалбите на индустриалеца, на фабриканта, и печалбите на посредника, който продава готовото производство, са нормирани, определени, интервенцията на държавата е пълна, и във от тази kalkulация, която дава държавата, никой не може да продаде нито един грам тютюн.

Така щото, ако ние днес говорим за монопол на тютюна, то е за монопол на суровия тютюн, на суровия артикул, който произвеждат и от който живеят голяма част от нашите земеделски стопани, притежаващи специални земи. Ето, така се породи идеята за монопола.

Разбира се, че във всичко това, което се казва тук, в голяма степен има суперлативи, но в същността си то е зарно, затова защото на производителя цената се намаляваше и с разликата, която се получаваше между цените в чужбина и тая вътре в страната, се разполагаше свободно при разпределението на печалбите в сектора на търговеца и посредника. Наистина отпреди 7—8 години българското правителство нареди, щото Българската земеделска и кооперативна банка да навлезе в тази търговия и специално в някои райони, поради това, че известни количества тютюн са необходими за вътрешна консумация, да закупува. Това закупуване, което се практикуваше и се практикува още и в други страни, където се произвежда тютюн, имаше за цел да коригира цените там, където търговците специално бият цените на производителя. Земеделската банка, чрез своите местни представители, агенциите и клонове си, отиваше да коригира цените, да закупува онези количества, онези максимални които са преимуществено обект на внимание, да закупува най-добрите максимални или големи количества от нешните качества. По такъв начин цените са в ръцете на оня купувач, който е извършил тази работа, който в последствие ще продължава да командва.

Българската земеделска и кооперативна банка в тази област прояви извънредно голяма приспособимост и ловкост към условията и изигра своята роля. Цените на тютюна все повече и повече се повишаваха. Ако настъпи криза у нас в тютюневото производство и тютюневата търговия, тя дойде от времето, когато предшествуващите правителства се поставиха в услуга на колониалната политика на Германия и заставиха нашите производители да произвеждат все повече и повече количества тютюни по цени, които се диктуваха от ония, които получаваха така наречените контингенти. А там бяха всичките търговци, без разлика. Някои от тях даже носеха германски орден и се разхождаха навсякъде из България.

Никола Петков (ЗНП): Има ги и тук.

Петко Стоянов (нез): Този начин на действие постави тютюневото производство у нас в едно специално положение. На тези опасения, които тук се заявиха от предшестващия оратор и от оратора от Земеделския съюз от лявата страна, беше търговец на тютюни и познавач на тютюните, които опасения се зараждат тук, не трябва да се гледа пренебрежително. Колониалното навлизане на Германия в областта на тютюневото производство в България — страна, която беше в тяхно пълно, изключително разпореждане — създаде едно утрирано производство, едно малко по-голямо производство. И ние можем да срещнем затруднения. Такава опасения трябва да ги имаме пред вид при плащането на големите

количества тютюни. Ако сега това не се направи, то е поради следните причини.

При влизането в сила на тази наредба, за която става дума, за монопола на тютюневата търговия, ние имаме общо произведен суров тютюн 34.800.000 кгр. през 1944 г. и 25.900.000 кгр. през 1945 г. От тях са манипулирани през първата година 22.900.000 кгр., а през втората година 19.300.000 кгр.; вътрешно производство, стъкло в фабриките през 1944 г. — 9.340.000 кгр. От производството през 1945 г. — 4.164.000 кгр. Изнесено е от производството през 1944 г. — 12.336.000 кгр. Общата стойност на закупените тютюни от реколтата 1944 г. е 7.371.000.000 лв., а от реколтата 1945 г. — 6.700.000.000 лв. Средния максимал ние го закупуваме сега срещу определена цена 210 лв. килограма по 211.48 лв., а през 1945 г. срещу 260 лв. — по 258.02 лв. С други думи, производството беше сравнително по-ограничено и ние не бяхме в такова затруднение. Средното производство у нас в неурожайните години — но не в екстраординарните, каквито бяха последните две — е 35.000.000 кгр., а в известни случаи надминаваше 45.000.000 кгр. Трябва да се наляваме, че ние с 35.000.000 кгр. ще манипулираме само в крайно неурожайни години. Нашето производство трябва да върви нагоре. Защото при тези разности, които се правят средно за килограм, ние само тогава ще бъдем годни да излезем въоръжени на международното тържище, когато добием известно количество килограми в повече чрез подобрението на почвата, торенето или въобще по-доброто приспособяване към условията на производството. Иначе ние ще бъдем затруднени с тези сравнително по-големи цени, които имаме, и тогава, ако ще трябва тези цени да се поддържат, това няма да стане за друга сметка, освен за сметка на държавните дефицити. Такова нещо не бива да става. Следователно ние ще трябва да се приспособим.

Това е от голямо значение за новия монопол. Аз не съм толкова песимист, почитаеми г-да и г-жи народни представители, затова защото увеличението на средната консумация на тютюна на глава на Запад и на Изток след войната е повишена. Сега се пуши много. Войните привикват към такива излишества. И не заради туй, защото тютюнът е всякога някакъв показател на една повишена консумативна способност, а затуй защото и мъже, и жени, ей така, трябва да се повзбудят с една цигара, а подир едната върви втората и след това идва третата. Днес средната консумация на тютюна е повишена и тя ще се повишава. Така щото пазарът няма да се стеснява — той ще се разширява. Но въпросът е там, че ние средно-европейския пазар не можем да го имаме толкова на разположение, както сме го имали досега, и ще трябва да търсим средиземноморския и западния пазар, а освен това и източния, с който ние се намираме вече в редовни отношения. Но трябва да се знае едно: нашите тютюни са качествени тютюни, те са необходими за подобрените на харманите. Заради това никога не може да се намери веднага консуматор на ония огромни количества, които ще бихме желали да предлагаме. Ето защо нашият монопол трябва да бъде пионер за нови пазари, за запазване на старите пазари и за осигуряване на връзките и с едните, и с другите върху базата на ония цени, които ще трябва да бъдат установени на тържището. Така задача не е малка.

Но има и още едно основание за оптимизъм. Това искам да кажа във връзка с онзи песимизъм, който тук се изрази от последния оратор. Сега не фабрикантите купуват суровия тютюн, за да го режат и пръскат между своите клиенти — сега купуват държавите. Навсякъде има тютюнев монопол. Освен това големите сделки, компенсационните сделки стават всепого с участие и урегулирането на държавите. Заради това, който ще иска нам да продаде, той ще трябва и от нас да купи. Разбира се, той ще иска да бие нашата цена, а ние няма да му дадем оная цена за неговото производство, каквато той иска. Следователно тук е въпрос на еластичност, на избиране на момента на продаването.

Тия съображения се изтъкваха едно време у нас, когато се установяваше монополът на търговията с зърнени храни — така нареченият Храноизнос. И тогава се възразяваше, че въобще държавата е мудар, мъчен организъм, който никога не доглежда истинското положение на цените, купува бавно, продава недостатъчно ориентирано и всякога е бит в цените. Това не е вярно. Разбира се, то ще бъде вярно, ако се турят некадърни хора. Но когато се турят хора, които ще знаят истинското състояние на нещата, естествено е, че грешките няма да бъдат така големи, ще се коригират.

Аз трябва да прибавя още нещо срещу това, което се възразява — че нашите тютюни стават все по-скъпи. Наистина работната заплата се повишава, средният добив на декар и т. н. се повишава, защото и разносците се увеличават. Но паралелно с това нали се увеличават и цените на другите произведения, с които ние ще разменяваме? И заради това аз мисля, че възразенията, които се направиха тук, или опасенията, които се изказаха, за затрудненията, които се срещат при търговията със суров тютюн, са опасения, които не са основателни и доколкото те действително могат да ни се представят като такива, има средства, има такт, има модус, за да бъдат избегнати.

Искам да премина към същността на въпроса. Г-н министърът ни сезира с законопроект за монопол на тютюна. В същност, почитаеми народни представители и народни представителки, министърът на финансите със своя проект внесе два монопола: монопол на търговията със суров тютюн и монопол на търговията със тютюневи произведения. Монополът на търговията със суров тютюн е главното. За моя изненада обаче той сравнително е най-малко разработен в своите детайли. Монополът за търговията с тютюневи произведения също така не е толкова разработен в своите детайли, но по отношение на подробностите в организацията е сравнително повече разработен.

Позвовете ми да ви кажа моето лично мнение по един от тия монополи — монопола на търговията с тютюневите изделия. Аз съм по принцип и за този монопол и искам — както имах случай тук, когато се одобряваха разните постановления за износ на 100—200 килограма цигари в странство — да изкажа моето мнение, че е време вече да се помисли за търговията с готови цигари, защото готовите цигари ще дадат един плюс към националния доход, първо, със стойността на суровия тютюн и, второ, със стойността на труда и материалите, които са ангажирани в фабриката им. Разбира се, че ние имаме възможност да направим това. Вие добре знаете, че се сключиха такива сделки след 9 септември, и ако не са реализирани, причините са свършено други. Ние получихме — нека предшествуващият оратор си вземе бележка за това, ако се интересува — 7.5 долара за килограм тютюневи цигари. Сделката не стана затова, защото други я прилагаха. Аз не зная условията, поради които сделката не е станала, но тя беше сключена. Ако ние сме имали първоначално такава една възможност, тя ще се открие и в последствие. Вярно е, че сега средноевропейският и средиземноморският пазари са наводнени от евтините американски цигари, и даже на кредит. Това са действително сериозни конкуренти. Но, г-да, хубавата цигара всякога е търсена; спретнатото, хубавото производство всякога ще намери своя консуматор. Потребно е само съвоеременно на мястото срещу подходяща цена да бъде то представено. Това ще бъде задачата на бъдещия монопол, който се създава с този закон.

Но, г-да народни представители и г-жи народни представителки, аз не съм за въвеждането на този монопол сега, и да ви кажа защо. В продължение на последните 8—9 години в България не са внасяни никакви машини от фабрикантите за рязане на тютюн. Тия машини, този инвентар, с които работят тютюневите фабриканти у нас, са изхабени и са, по моето разбиране, изцяло вече амортизирани. Аз не казвам, че не трябва да се вземат вследствие на това, но казвам друго нещо: ако българското правителство, Финансовото министерство, утрешният монопол създаде една фабрика в София, друга фабрика в Русе, трета фабрика в Пловдив или в Стара Загора, последователно, и парчета, които трябва, според глава четвърта, да ги даде за изкупуване на изхабения и амортизиран инвентар, ги даде за нови машини и ангажира способни хора, които ще дадат именно тази цигара, която ще се предпочитва у нас и ще си намери мястото и в чужбина, държавата, без да плаща каквото и да било обезщетение, ще има свои собствени машини, които ще работят успоредно с частните фабрики, но ги конкурират и ще ги бият. Разбира се, те ще ги бият с цените, с по-доброто производство, с по-доброто качество, а частните фабрики ще са длъжни да търпят тази конкуренция.

Аз предлагам, г-да народни представители, в това отношение държавата да направи същото, каквою направя Земедельската банка при купуването на суровите тютюни — да конкурира.

И какво ще направят тогава фабрикантите? Ще работят дотогава, докато могат и ще затворят заведението си. Така няма да плащаме никакви обезщетения на частните фабрики, ще имаме срещу това, което ще дадем за машините, наши собствени, държавни фабрики, и в две години — само в две години — ние, монополът, ще имаме нарязани тютюни за хубавата цигара. Защото с тия машини, които днес ще се изкупуват съгласно гл. IV от законопроекта, ние хубавата цигара няма да я имаме, а ще имаме тая цигара, която и днес имаме на тържището — лоша, набита, неподготвена, сплескана, обезформена, такава каквато чуждестранният консуматор не я приема. Защото, ако има — повтарям това, което казаха и другите — капризна консумация, това е консумацията на тютюна, особено чуждестранната.

Ето защо аз мисля, че министърът на финансите трябва да възприеме тоя начин на действие. Така го установихме навремето си, и ако беше продължило съвместното управление, аз съм уверен, че след тия две години, които изтекоха, щяхме да дойдем до желаното положение.

Но имаме и практика в това отношение, г-да. Старите правителства бяха създали две фабрики — едната в Шип и друга в Кавала. Там от тютюните, които отпадаха, които не можеха да отидат в специалните партии, се изготвяваха изрядни папирози. Аз не съм пушач и не разбирам толкова много, но мнението беше, че това са изрядни папирози, изрядни тютюни, които се търсеха извънредно много. За сметка на какво? За сметка на едно най-обикновено през време на войната събиране на обикновените елементи, от които едно фабрично заведение се създава.

Аз мисля, че това ние можем да направим и сега. Няма защо да изплащаме чуждия инвентар, амортизиран, негоден за производство. Нека си създадем още отсега със сумите, които за това бихме похарчили, онова, което е необходимо.

Аз искам, понеже избързах, да премина към този въпрос, да изтъкна още едно съображение, което изтъкна и г-н Кунин: какво ще купим ние, г-да с тия големи суми, които се предвиждат? В стария проект на г-н Стефанов от миналото Народно събрание ще видите, че още по-конкретно са изразени очакванията за големи суми и обезщетения. Какво ще дадем ние? Ще дадем сегашна пара, до 3 милиона лева на всекиго едно, а остатъкът ще бъде покрит с облигации, които ще имат 4% лихви и 20 години ще се изплащат. И вие мислите ли, г-да, че ще се намери в тази страна някой, който ще допусне, че нашият лев няма да започне още от утре, когато военната конюнктура ще се свърши, да върви нагоре? Следователно естествената валоризация на нашия лев, която ще се създаде от общото подобрене на стопанството у нас, ще даде още по-голяма стойност на тия огромни суми — аз казвам огромни, защото подозирам това нещо — които сега ще бъдат облекчени в облигации, а ще се изплащат с един по-здрав лев. Защо? Защото в законопроекта не е предвидено, а трябва да предвидите,

г-н министре, правото на държавата да направи принудителна конверсия след изтичането на няколко години, на 3—4 години, когато тия обстоятелства ще бъдат налице.

Второ, в никакъв случай недейте прави тази грашка, да издавате номинални облигации. Издайте ги, но не на име, а без име, за да можете всякога да ги изкупувате, защото ако ги издадете на име, не ще можете да разпореждате с чуждия имот, какъвто са те, и защото не ще си ги продават хората. Монополът трябва да бъде готов, когато ще има по-големи печалби — това трябва да се предвиди в гл. VI — да не ги раздава и да отиват те някъде си, а да изкупи стях облигациите си, да плаща дълговете си и по този начин да стане все по-пълен собственик на своя имот, на своето дело. Да се предвиди, облигациите да се изкупят, или по-добре — да се предвиди конверсия след известно време. Да се предвиди отделяне на печалби за изкупуване на облигациите от пазара. Ние ще трябва да се борим срещу следното, което ще стане, ако се приеме глава VI, както се предлага с законопроекта, и ако не се приеме това, което аз предлагам: господата да валоризират своите фабрики в облигации и да стават всеки ден все по-богати и по-богати. Аз поддържам, че ако при изхабен и амортизиран търговски инвентар се получи такава картна, това ще бъде една неправилна финансова сделка.

Друго, на което искам да обърна вашето внимание, г-да, е самият законопроект. Законопроектът съдържа някои положения, на които искам да спра вашето внимание и които мисля, че трябва да се поправят. С каква цел? С цел да се подобри законопроектът, да се направи по-ефикасен и, главно, по-икономичен за съкровището и за самия обект, за манипулацията със самия обект на законопроекта.

Най-напред г-н министърът е предвидял в чл. 5 и в чл. 16 специални привилегии за монопола. Кои са те? Първо, законът за бюджета, отчетността и предприятията и законът за дължностите и цензовете и пр. не са задължителни за тютюневия монопол, и, второ, служителите в монопола имат правата и задълженията на държавни служители, но се възнаграждават по таблица, утвърдена от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите. Това значи, че монополът ще бъде свободен от ограниченията на закона за б. о. п., на който са подчинени всички в България. Изключенията са предвидени — те са много малко.

Защо се дава тая привилегия? За да може да се манипулира по-бързо, за да се съкрати процедурата по обявяването на търговете? Добре. Ако действително това е целта ви, аз нямам нищо против, съгласен съм. Но това не може да важи за всички сделки. Ако важи за изкупуването на тютюна, вие сте направили една грешка, г-н министре. Само централата купува тютюни, но вие трябва да дадете възможност и на клоновете да купуват тютюни, да ги опълномощите за това, за да могат и те да действуват. Това ли имате пред вид?

Министър д-р Иван Стефанов: Това имам пред вид. Казано е.

Петко Стоянов (нез): Добре, напълно съм съгласен, но трябва да опълномощите клоновете да имат власт да купуват тютюни. Изключено е техните представители да идват в София, за да уреждат тия сделки или от София с телеграми да се уреждат.

Вие казахте, че разпоредбите на закона за б. о. п. няма да се спазват и относно продажбата на тютюните. Добре, и там ще изчакват момента, когато ще можете да продадете по-хубаво и да купите по-кулантно. Разбирам това нещо. Но вие имате да доставяте амбалаж, картон, гилзи, нигарени книжки, машини, вие имате да строите сгради, имате да правите поправки, да поддържате сградите.

Това ще бъде ли освободено от закона за б. о. п.? О, това не може, г-н министре! Всичко това е за сметка на държавата, за сметка на нацията и трябва да стане по една цена, които ще се установят чрез публично наддаване. Това ще стане с търг. И сградите се правят с търг, и поправките се правят с търг, и купуването на всички неща, нужни за фабриката, става с търг. За продаването на тютюните — приемам, но за всичко останало не можете да освободите тютюневия монопол от наредбите на закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Второ. Вие казвате в чл. 5, че за лицата, които ще служат в монопола, няма да важи законът за дължностите, цензовете и пр. Вероятно вие искате да кажете: всички способни хора, които сега са се проявили и в бъдеще ще се проявят в този бранш, независимо от тяхното образование, само защото разбират, защото са експерти, защото виждат и се приспособяват към тържищните условия, защото могат да напъват монопола еластично предприятие, а не бюрократично, вътрешно учреждение, ще бъдат повече възнаградени, за тях ще пренебрегнем цензовете. Аз мога да ви дам в това отношение известен аванс, но ако това го направите — за кого? — за експерта, за купувача, за оня, който ще манипулира тютюна. За тях аз съм напълно съгласен. Но за счетоводителя, за чиновника, който върши канцеларска работа, или за тоя, който отива да извърши една обикновена поръчка, за пътника — него на какво основание ще го освободите от ценза? Ами че той не е спец. За спеца — да, но той не е спец, а е ординерен, обикновен държавен служител. Него ще го поставите в ония рамки, в които са поставени всички служители в държавата, независимо от учреждениято. Затова вие сте представили законопроект за щатните табели, които утре ще разгледаме. Значи, тук не може да се действа така, както искате.

И трето, относно заплатите. Заплатите са свързани с това, което току що казах. Аз разбирам да дадете големи заплати на експерта, на когото, като му турите в лулата пет различни тютюна и ги запалите, ще ви каже: този тютюн е такъв, оня еди какъв. За него — разбирам, пред него ще се поклони. И сега гърците, като пращат в чужбина свои агенти, пращат тъкмо такива специалисти,

които налагат на монополните предприятия в чужбина гръцките тютюни и ги хвалят. За такива специалисти разбирам да премахнем ограниченията и да им дадем големи заплати и възнаграждения, защото тия хора са специ. Тоя принцип е прокаран, извоюван е вече и на други места, от много по-умни и с повече опитност от нас хора и държави. Ще го възприемем и ние, но той трябва да бъде ограничен. Следователно относно заплатите на обикновените служители в монопола трябва да има ограничение. Защото можете ли да си представите, г-да народни представители, каква ще бъде деморализацията от това, че един обикновен, ординерен работник, само защото е в монопола, ще получава по-голяма заплата и възнаграждение, а неговият другар със същото образование, със същото социално положение, само защото не е в монопола, ще получава по-малка заплата?

Ето защо аз мисля че с тия привилегии трябва да се ликвидира. Те ще трябва да бъдат резонни и да бъдат сведени към минимума, който е естеството на предприятието налага. Тия привилегии не трябва да бъдат генерализирани.

Друго едно нещо, на което искам да обърна вашето внимание, е във връзка с глава II — за дейността на монопола. Целта на монопола, относно суровия тютюн, казахме, че е, да се даде на производителите по-добра цена за тютюна. Вярно е, че тая по-добра цена може да не се даде направо само в пари — увеличени, все повече увеличаващи се; тя може да бъде дадена и косвено чрез конкретни мероприятия, чрез привилегии и косвени плащания: подобрене на производството, подобрене на битя, даване на продукти и т. н.

Но аз съм длъжен да кажа още нещо. За цената, която ще се изплаща за тютюневите произведения, вие казвате в чл. 8, че ще се определя от Министерския съвет по предложение на ценовия институт и в съгласие с тютюневия монопол. Така ли е?

Министър д-р Иван Стефанов: Покупната цена.

Петко Стоянов (нез): Разбира се, покупната. Тя е важната. Е добре, г-да народни представители, тук трябва да се уговорим. Монополите се създават, не само за да се облагодетелствуват производителите и консуматорите, а и за държавата — за да има тя доходи. Не може да съществува монопол и да се ангажира държавата с финансиране пласмента на средно 35 милиона килограма тютюни, което, според изчисленията на г-н министъра по стария му законопроект, прави 10.500.000.000 лв. — както виждате, държавата се ангажира с такава голяма отговорност и работа — и да не получи абсолютно никакви доходи. Допреди две реколти държавата абсолютно не беше заинтересувана в търговията със суровите тютюни. Тя имаше от мурури и от допълнителни такси около 2—2½ милиарда лева доход и 8—10 милиарда лева от бандеролно право, а заедно с допълнителните такси от тютюневите изделия — средно 10—12 милиарда лева сегашни пари. Затова и интересът на държавата не може да се ограничи само с това да надбавдава и да посредничи. Тя трябва да вземе своето.

Е добре, когато държавата ще иска да вземе, в какво положение ще бъде тя? Тук е едно от най-големите възражения, които противниците на монопола всякога са правили. То е, че държавата ще заеме положението на търговеца-купувач, и като има нужда от големи доходи, ще бие цената на производителя, за да може от разликата да си вземе. Но ще кажете: нашата нова държава няма да направи това. Е, г-да, тя не трябва да го направи, но тя може да дойде в такава положение, че да трябва да го направи или ще гледа да го направи. Финансовите министри обикновено гледат да го направят, защото по този начин си осигуряват повече ресурси. Който и да е финансов министър ще направи това нещо.

Какви са гаранциите за производителя за справедлива цена? В законопроекта в това отношение няма нищо. И аз моля да обърнете внимание на тоя въпрос. Приятели от тая страна (Социално-опозицията) имаха право да повдигат тоя въпрос, защото не само ще трябва да се даде цена — пък и никой не възрази на повдигнатия от тях въпрос — но трябва да се даде справедлива цена. И като трябва да се дава справедливата цена, трябва да има гаранции че тя наистина е справедлива цена и може да бъде извоювана.

Затова аз моля г-н министъра на финансите да подобри чл. 8 в смисъл, че определената покупна цена на тютюна може да бъде обжалвана от тютюневите кооперации пред Върховния административен съд, да кажем. За процедурата не съм още мислил, но аз смятам, че ако сега по делата за конфискация върховните съдилища могат да назначават — в процедурата — предвидено това — експертни комисии, които да се произнасят за фактическото положение и да заставят съдилищата, макар те да са съдилища по форма, да влизат в естеството на работата и да проверяват дали действително е определена справедлива оценка или не, толкова повече трябва да има право за гражданите, в лицето на своята кооперация, да прави опровержение на определената цена — не казвам, че трябва за всеки максул това да става — да има право да констатира тая цена и да иска от висшия съд да се внесе и да установи наистина справедливата цена.

Аз не се занимавам с химери, г-да. Аз смятам че когато държавата с всички свой огромен апарат, с най-висшия авторитет, с всичката си сила се противопоставя на бедния производител, тя, въпреки всичкия си авторитет, дължи на този беден производител право, дължи му справедливост, да може гражданният производител на тютюна да каже: да, в София има съдия, има справедливост — тъй както едно време се казваше в Потсдам, че в Берлин има съдия, има кой да отсъди. Ако се въведе такава една поправка в чл. 8, аз съм уверен че качеството на законопроекта ще бъде повишено изключително много.

Но успоредно с това аз искам да засегна още един въпрос. Може ли монополът на тютюна, тъй както се предлага, да се откъсне от грижите за култивиране на най-хубав тютюн, всякога

възможно по-хубав тютюн? Становището на министъра на финансите е: „Това не е моя работа, това е работа на министъра на земеделието, той си има агрономи, той си има опитни полета, ще си прави там каквото е нужно; ще подбира семена, ще произвежда разсади, ще опитва, ще кръстосва — негова работа.“ А, не. Аз мисля, че това не е право. Доколкото на мене ми е известно — някога аз се занимавах с този въпрос малко по-подробно — монополните институти навсякъде са се занимавали с въпроса: какъв тютюн, какво качество да се произведе. Защо? Ами монополът на тютюна е онова учреждение, което знае всемирния пазар, знае тържищата и знае с каква стока трябва да излезе. И заради това, ще иска да се засяват тия качества, на тия земи, в такива размери. Ще ми възрази някой: но това е предвидено в стопанския план. В стопанския план може да е предвидено такова нещо — не съм го виждал. Но това не е работа на стопанския план, г-да. Това е търговия и следователно трябва да бъде в ръцете на майстора си. Аз ще отида да изнасям тютюн, ще давам валута и ще турям актив срещу пасива на търговския баланс на една държава. А предварително трябва да знам, каква стока трябва да изнеса и да се погрижа за тая стока да я изнеса. Аз не отричам че министърът на земеделието трябва да си гледа своята работа във всичките тия различни опитни полета и станции, но мисля, че за своята търговска цел монополът трябва да свърже своето дело с отглеждането на такива семена и на такива растения, които ще дадат оня продукт, който се търси на тържището.

Но ще ми кажете: може да става конкуренция, как ще се свърже? Аз мисля, че това, което се прави в опитните станции, е научна работа. Практическата работа ще бъде тук, в областта и в кръга на задължението на тютюневия монопол.

Третото нещо, на което искам да обърна вашето внимание, г-да, това е върху управлението — къде да намерим още гаранции за истински справедлива цена. В третата глава, където се говори за управлението на монопола, е предвидено, че управителният съвет се състои от няколко лица, между които един представител на тютюнопроизводителите и един представител на тютюноработниците. Това, което е предвидено, е недостатъчно и нерационално. За да може да се получи едно по-голямо свързване на монопола, на самия институт с ония, които са заинтересувани непосредствено от неговата дейност, а това на първо място са тютюнопроизводителите, такъв един представител е свършено недостатъчен. Ако се касае средно за 35 милиона килограма, това означава едно финансиране от 10.5 милиарда лева и само един представител на тютюнопроизводителите е свършено недостатъчен.

Кой е оня институт, който влияе за определянето на цените? — Управителният съвет на института, заедно с ценовия институт. Следователно, ако има представители на производителите в по-голямо количество, те ще имат възможност да обсъждат обстоятелствено своя интерес и да допринасят за правилната kalkulация на цената, следователно да допринасят за справедливата цена. Затова аз мисля, че на второ място, след гравото за обжалване на цените, трябва да следва едно увеличение състава на управителния съвет за сметка на представителите на производителите.

Успоредно с това аз искам да обърна вашето внимание на чл. 24, където е казано, че проверката на сметките на института става от една специална комисия която ще бъде назначена, ако се не лъжа, пак от министъра на финансите. Това е във връзка с целта, която досега аз разглеждам — аз смятам, че и вие не може да се откажете от нея, да не я уважите — истинно справедливата цена. Защо тая комисия ще проверява сметките на института? Ще направите това, което именно търговският закон и общите обичаи на пазара правят. Ще назначите един независим силен, квалифициран контролен съвет, който ще ви върши и постоянни, и временни, и неочаквани ревизии, а не само на три месеца и ще постави всичко на своето място. Вие имате възможност, г-н Стефанов, да го прожирите и да видите колко бе ефикасна дейността на контролния съвет в работата на Банка „Български кредит“, където действително той се явяваше един от най-големите помощници както на управителния съвет, така също и на правителството. Защо? Заради това, защото със своята независимост, със своята вещина и със своето неограничено право всякога да прави ревизия, контролният съвет ще допринася не само за редовността на сметките, но ще допринася и за правилното, в интереса на народното стопанство, функциониране на института.

Ето защо аз предлагам, в чл. 24 да се предвиди проверителен съвет, който да бъде съставен от лица вещи и да бъде назначаван по такъв начин, че да бъде несменяем — не министърът на финансите да го сменява, когато пожелае: днес ще назначи една комисия, утре ще назначи друга комисия. Касае се за милиарди, г-да. Тук трябва да има вещина, трябва да има хора просветени, хора почтени, хора, които далеч виждат, които ще бъдат правилно заплащени, но които ще държат, защото тая работа не е шега. Нико не трябва да допуснем по никакъв начин, и в най-малките детайли компрометирането на идеята за намесата на държавата в стопанския живот. А тази намеса в тютюневата търговия и тютюневото производство е една от най-важните и най-големите.

Четвъртото нещо, на което искам да обърна вашето внимание, г-жи и г-да народни представители, е глава четвърта. „Тютюневият монопол използвава собствени и чужди средства.“ Кои са тия собствени средства? Държавата дава; второ, остатъците от съдебния тютюнев фонд, който е запазен; остатъците от тютюневия фонд при Българската земеделска и кооперативна банка; част от печалбите на тютюневия монопол и разни.

Има една опасност за държавните предприятия, да не могат да се приспособят към истинските цени на тържището. Това е въпрос, който досега разглеждах. Но има и друга една опасност за държавните предприятия, тя е преждевременно и чрезмерно да се обременяват с пасив, да сключват заеми, да вършат различни сделки. И когато вие казвате „разни“ и говорите в пресмбюла на чл. 18 „свс собствени, но и с чужди средства“, аз разбирам едно, че вие

говорите за заеми. Тогава се поставя принципиалният въпрос: може ли едно държавно учреждение, макар и да е автономно, да сключва заеми само по ония съображения, които то намери за основателни? Ако вие не смятате, че това е съдържанието на този член трябва да се уговорите. Защото, тъй както е написано, е ясно. Навремето си, когато се въвеждаше автономията на мисии „Перник“ и въобще се говореше за автономията на големите предприятия на държавата — второто от които беше железниците — тогава се имаше пред вид изрично, че управленията на автономните предприятия не могат да сключват заеми. Заеми според конституцията може да сключва само държавата или, с разрешение и контрол на държавата, някои нейни учреждения, каквито са в случая автономните учреждения или общините. Но по моему заемна политика в една държава, г-да, освен по съображения и под ръководство на държавата, никой не може да прави, защото това е навлизане в една специална област, в областта на спестяванията и капитала, с който може да оперира суверенно самият народ.

Няма защо да се прави толкова голяма аргументация. Трябва да се има друго пред вид. Сключване заеми, когато предприятието се намира в стеснено положение, за да маскира загубите си или въобще да фризира своя баланс, е едно много обикновено нещо. В никакъв случай това не бива да бъде допускано. Чуждите средства, за които става дума тук, трябва да бъдат само помощи в натура или във вещи. Но паричните средства, финансовите средства, които ще бъдат нужни на монопола, могат да се доставят само по реда на държавните заеми или с разрешение на държавата.

Сега за една община, която иска заем от 10—15 милиона лева, за да си направи една улица, или една чешма, трябва да разрешим ние, а какво остава за едно такова голямо предприятие и при такова едно общо казване „чужди средства“, без да има даже определението, до какви размери? В краен случай, ако имате пред вид тук заеми, кажете до ели какъв размер могат да се сключват заеми, а оттам нататък туй става с разрешение на държавата по реда, предвиден в закона.

Идвам сега към печалбите.

Райко Дамянов (к): Много стана.

Петко Стоянов (нез): Една минутка и свършвам. Аз мисля, че не съм сгрешил.

Райко Дамянов (к): Добре е, добре е.

Петко Стоянов (нез): Е, тогава защо ми приказвате?

Райко Дамянов (к): Ако може по-кратичко.

Петко Стоянов (нез): Трябва да се обяснят тия работи. Когато вие не ги чувствувате, ние живеехме с тях.

Пеко Таков (к): Полезни са.

Петко Стоянов (нез): Относително печалбите, г-да. Аз искам да обърна вашето внимание върху следващото. Чистите печалби, установени по реда на двойното счетоводство ще се разпределят според това, което е казано в законопроекта, за четири неща: за държавата, на последно място за резервния фонд, за фонда „Попкупка на движими и недвижими имоти“ и за фонда „Културни мероприятия“. Ето тук има също така според мене един дефект. Ние трябва да предвидим — струва ми се, че и някои от предшествуващите господа казаха това нещо — участието в печалбите на заинтересуваните в тютюневия монопол. Ако ние имаме една такава връзка в подялба на печалбите между института и тютюнопроизводителите и тютюноработниците, за фабриците и за манипулацията на тютюна ние ще имаме един плюс към издигането на само авторитета на института, но и към рационализиране на неговата работа. Г-н Петко Кунин ни каза тук, че се манипулира с фиксирани цени, с определени цени, че това е свойственост на новото стопанство. Това е свойствено, г-да, на стопанството, което работи със социализиран труд и социализиран капитал, но в стопанство, каквото е нашето, и при каквито условия ще работи тоя институт, цената никога няма да бъде определена и колкото повече се отива към определени цени и не се създава един марж за една добавка евантуално, това ще бъде едно бюрокрактизиране на институцията. Участието на печалбата днес е принцип, който е възприет и за работника, и за чиновника, и за участника в най-малката манипулация в едно предприятие. Ние трябва в едно такова голямо предприятие, каквото днес ни се предлага, непременно да предвидим това нещо. Това ще ни даде възможност да коригираме цените.

Аз се боя, г-да — нека да изкажа моята боязнь — че може да последва намаляване на производството на тютюна, когато би могло да настъпи разочарование по отношение на цените на няколко реколти под ред. Това разочарование няма да бъде изгодно за нашето народно производство. Ние трябва да изсерчим тютюневото производство, защото там работят от детство на шест години до възрастния мъж с неговите грижи за цялото семейство. 140.000 души производители, средно по пет души на семейство, това са минимум 700.000 души, които живеят изключително от тютюневото производство. Прибавете към тях и 30—40 хиляди души работници с техните семейства, това са 1.000.000 хора, които живеят от този поминък. Действително установяването на справедливи цени, за сметка на по-големите печалби, е необходимо.

Аз споменах и по-рано, г-н министре, че вие предвиждате още един пункт втори — за изкупуване на облигациите и изплащане на задълженията на тютюневия монопол.

Мене ми остава, г-да народни представители, още много малко да говоря — за изкупуването на имотите. Г-н министърът е раз-

пределил според закона — глава шеста — на две категории имотите: движими и недвижими имоти. Как ще става изкупуването? Г-да! Аз бих помолвил, ако се приеме моето разбиране, да се отложи за известно време прилагането на монопола, изкупуването на фабриците на техните складове и на тютюните, които имат. В това отношение е нужно само едно да се предвиди — изкупуването на складовете на търговците, и то не на всички, г-н министре, където ще се складира и ще се манипулира тютюнят. Това е една необходимост. В 1944 г. това беше една напаст — къде да се съберат тютюните, които се купуват. Трябваше да се турят даже в помещения, които свършено не отговарят. Но аз ви питам: защо ще изкупувате всички тия помещения, от които явно има едни изгодни. Тук вие поставяте, че всичко се изкупува.

Министър д-р Иван Стефанов: Не е така.

Петко Стоянов (нез): Така е.

Министър д-р Иван Стефанов: Не е така. Казано е: „По решение на управителния съвет на монопола“.

Петко Стоянов (нез): Казано ли е така?

Министър д-р Иван Стефанов: Казано е.

Петко Стоянов (нез): Тогава — добре; аз четох, но не можах да видя това. — Ще се вземе това, което е необходимо сега и ще се строи, и всичко ново ще се прави, защото това е в интереса на развитието на работата.

Да привърша, г-да. Има един специален член, именно чл. 38, който аз не мога да разбера. Казано е, че Земеделската банка е длъжна да отстъпи, безплатно да предаде в собственост на монопола всички движими и недвижими имоти, които досега са били в услуга на манипулирането на тютюна. Защо Българската земеделска банка да бъде длъжна — тя, която и без това срещу нищожно възнаграждение, само по тарифите за финансирането, е услужвала на българския народ — да предаде безплатно всичко, което има в свое разположение и с което е услужвала? Това не мога да разбера. Не зная за какви имоти и за каква стойност се касае, но така, както вие сте го предвидили, не може да остане. Ако вие давате обещания на един обикновен, нещастен фабрикант, който и без туй си е затворил фабриката, защото няма какво да прави, защо вие на Българската земеделска банка ще вземате безплатно това, с което тя е услужвала? Ще ѝ го платите. Това е много естествено. Това не може да бъде един апорт от Българската земеделска банка за сметка на някакви печалби, които тя е реализирала, защото такива печалби няма. А шом не е апорт, не може да бъде безплатно, трябва да бъде платено.

Г-жи и г-да народни представители! Институтът, който се създава, е един от най-важните, които в новото строителство след 9 септември българският народ има да прави. Съмнение не може да съществува, че това ново мероприятие трябва само едно да даде — само положителни резултати. То трябва да ги даде и затова всеки един трябва да се старее да съдейства, за да могат тия резултати да бъдат дадени. Но колкото повече тоя институт ще бъде контролиран от всякога и по всякога; колкото повече неговите работи ще бъдат в интереса на ония, които се трудят и допринасят за неговата дейност — толкова повече народното стопанство ще спечели.

Ние всички ще гласуваме за тоя законопроект с всички ония поправки, които си позволихме да направим. Ние сме уверени, че със създаването на този институт България влиза в реда на големите експортёри на суров и фабрикуван рязан тютюн; че това си качество тя ще го придобие с упоритостта на своя производител и с доброто качество на своите тютюни. Ние имаме специално изследване на нашите тютюни от д-р Икономов, един стар комунист, учен човек, който изследва качеството на нашите тютюни и установи, че при тия условия, поради голямото слънце, поради специфичната нагънатост на нашата територия, поради особеността на почвата в ония места, където се обработва тютюнът, това качество и тези видове тютюни, които се обработват у нас, не могат да бъдат обработвани никъде другаде. Взето семе от тук и пренесено навремето в Италия не е дало абсолютно никакво качество. Ние имаме един естествен монопол, тъй както в Зондските острови също имат монопол на ония специфични приятни тютюни. Тоя монопол ние ще го използваме и трябва да го използваме рационално. А рационалност значи публичност, значи справедлива цена и кулактно отношение към ония, които се трудят. Така монополът ще бъде една придобивка, ще бъде един плюс за нашето по-нататъшно просперитане. (Ръкоплескания от опозицията и някои народни представители от мнозинството)

Председател Атанас Драгиев: Има думата народният представител г-н Стратия Скерлев.

Стратия Скерлев (ЗНП): (От трибуната) Г-жи и г-да народни представители! На нашето просветено внимание е поставен на обсъждане законопроектът за държавен монопол на тютюна. Това е един извънредно важен законопроект и ние, когато ще говорим за него, ще трябва преди всичко да изхождаме от добра разбираните интереси на тютюнопроизводителите, на народа. Той е един социален закон. От него ще се съди за отношението на правителството към несправедливите социални категории на българския народ.

Тютюневата политика е имало в миналото, има и сега и ще има и в бъдеще. В миналото тя е била политика на финансовия спекулативен капитал, в ущърб на тютюнопроизводителя, кооперациите, народа, държавата. Тогава във върховете на управлението на дър-

живата командувашо положение имаха посетителите на спекулативния капитал и предимно тия на тютюневия капитал, наши и чужди, който експлоатираше както производителя, така и работника, зает в тютюневата манипулация, а и държавата. Тогава тютюневата търговия беше свободна, а българският тютюнопроизводител беше подложен на безмилостно ограбване чрез прословутите шкарта. И често частните тютюневи крезове, покровителствувани от коте-рийната и фашистка власт, казваха: „Като сме ви взели тютюна, не сме взели нивата! Догодина ще произведете друг тютюн“.

Но това е вече история. Тютюневата политика се налага от обстоятелството, че тютюнът играе първостепенна роля в нашия стопански живот. Тютюнът вчера, днес и утре е и ще бъде главният износен артикул, чрез който българският народ ще доставя отън необходимите за народното стопанство стоки. Той е златото на България. Отечествоният фронт в своята програма от 17 септември 1944 г. въвежда специална точка за създаване на тютюнев монопол. Тютюнопроизводителите, бошинството от които са кооперирани в тютюневите кооперации — най-здравият и просветен елемент от българския народ, настояват, желаят, щото тютюневият въпрос да бъде цялостно разрешен. Крайно време е в тази материя — производство, манипулация, фабрикация и търговия — да се ликвидира с разностранността, разнородността и разните министерства, банки, дирекции и служби и се създаде един център, който да направлява и чертае тютюневата политика в страната.

Странно впечатление обаче направи обстоятелството, че законопроектът е ударно поставен в дневния ред на Великото народно събрание — едва вчера късно раздаден и днес е първа точка от дневния ред. Това не дава възможност на народното представителство да направи едно основно проучване с оглед на днешните обстоятелства.

Българският тютюнопроизводител бе и си остава за монопола. Но какъв монопол? Как разбира той монопола? Ето на тоя въпрос всеки народен представител трябва правилно да отговори.

Ако не се лъжа, през 1929 или 1930 г. реакционното правителство на Ляпчев, бидейки в невъзможност да събери данъци, понеже беше докарало народа до просешка тояга, създаде монопол на зърненото производство с цел да насърчи били задържи засяването на зърнени храни, като даде по-висока цена от тая на борсата и да осигури на държавата приходи...

Министър д-р Иван Стефанов: Тъкмо обратното, държавата губеше, а не печелеше от тая работа.

Стратия Скерлев (ЗНП): И аз това казвам. Създаде се монополът, за да се съберат данъци. Това беше първата причина. Тогава имаше седем души професори в Министерския съвет. (Ръкоплекания от опозицията)

Министър д-р Иван Стефанов: Тъкмо обратното беше, какво ръкоплекател!

Стратия Скерлев (ЗНП): Храноизносът беше създаден по начало да задържи зърненото производство, но целта беше да се съберат и данъци, защото зърнопроизводителите не можеха да плащат данъци. Това е истината, г-н министре.

Йордан Русев (ЗНП): Това е истината.

Министър д-р Иван Стефанов: Нищо подобно!

Председателстващ Атанас Драгев: (Звъни)

Стратия Скерлев (ЗНП): Заплащането на житото ставаше по сравнително високи цени, с тъй наречените данъчни бонове. Загубата, която се реализираше, се покриваше от държавния бюджет. Следващите правителства не само че не премахнаха този монопол, но го разшириха. Първоначално мотивите бяха да се поощрява засяването на тия произведения, какъвто беше случаят с монопола на памука през 1936 г., когато, за да не се изнася валута за внос на памук от Египет и предимно от Индия, се дадоха доста високи цени. В последствие обаче държавата не само запази, но и разшири монопола, който обхваща почти всички земеделски произведения, но не вече да поощрява производството, а да реализира печалби, т. е. да експлоатира българския земеделец-производител повече от частния капиталист. Създаде се един бюрократичен и скъп апарат и се осигуриха на агентите комисионни далеч по-високи от тия, които се калкулираха от частния експлоататор.

За подобен тютюнев монопол българският народ и производител не са. Тютюневият монопол трябва да бъде народен, така както се изрази министърът на финансите пред конгреса на тютюнопроизводителите, т. е. социален, да държи сметка за труда, особено на производителя, защото ако тая сметка не се държи, не можете накарата тютюнопроизводителя насила да засява тютюн. (Ръкоплекания от опозицията)

Тютюнът не е артикул, който да храни народа. Ако цената на тютюна е такава, че тя не може да покрие производствените разходи и осигури прехраната му, той ще потърси други средства за прехрана.

Но нека да видим от оскъдните данни, с които разполагаме в момента, как се е движило производството на тютюна в България.

През последните десет години, отпреди войната, кръгло около 106.000 тютюнопроизводителски стопанства, представляващи около 12% от общия брой на земеделските стопанства са се занимавали с производство на тютюн. Като се има пред вид, че във всяко стопанство работят средно по пет члена, то значи, че над 530.000 земеделски работници са ангажирани в тютюневото производство. Средното производство за тия години е около 30 милиона килограма. Така през 1944 г. то е 34.700.000 кг., а през

1945 г. поради сушата — 22.000.000 кг. За 1946 г. то ще бъде около 35.000.000 кг., от около 140.000 производители.

Земеделските стопанства, занимаващи се с тютюнопроизводство, са или без земя, или с притежание от 15—20 декара. При това са с най-бедни почви, почти негодни за други култури, поради което тютюнопроизводителското население живее най-оскъден и неродостен живот. И ако не произвеждаше тютюн, в който да може да влага труда си, би нахлуло в градовете и омъчило и без това тежкия работнически въпрос.

В преработката и фабрикацията на тютюна са ангажирани кръгло 25.000 работници, представляващи 20% от нашето работничество. Освен това заети са и известен брой техници, чиновници и фабриканти. Съпоставено с ангажираните в производството земеделски-производители, работническото съставлява 1:20. Следователно, когато говорим за тютюневия въпрос в страната, ще трябва да имаме пред вид това съотношение.

Преди да се спра на въпроса, защо в управлението на тютюневия монопол трябва да вземе активно участие нашият тютюнопроизводител, аз по принцип, от името на нашата парламентарна група, ще подчертая, че озното заглавие на проекта — „Закон за държавния монопол на тютюна“ — не ще гласуваме, независимо от ограничителните постановления, които са легнали в тоя проект, касателно участието на тютюнопроизводителите в управлението и устройството на монопола. Наш принципен въпрос е, какво е Българският народен земеделски съюз, съюзът на Стамболийски, съюзът на българските селяни, е за кооперативен монопол на тютюна. (Ръкоплекания от опозицията) — не съюзът на Стефан Тончев.

Защо трябва да бъде кооперативен монополът на тютюна? За да вземе в неговото управление участие преди всичко българският тютюнопроизводител, като му се даде истинна свобода да избира сам управителните тела на своите кооперации и чрез тях — ръководствата на кооперативния тютюнев монопол.

Така, г-н министре, това е Ваш може би четвърти проект, на правителството на Отечествония фронт, за монопола на тютюна. Най-напред беше чисто кооперативен, след това държавно-кооперативен, след това — не знам какъвто и сега имаме чисто държавен монопол на тютюна, против който ние сме.

С така предлагания ни законопроект, гдето са отразени преди всичко интересите на държавата, на фиска, българският тютюнопроизводител не само че няма да бъде поощрен да произвежда висококачествени тютюни, които ще бъдат необходими за националното ни стопанство през следващите следващи години но ще бъде убита вярата в него в добрата воля на своите управници в защита на неговите интереси.

Когато говорим за социална справедливост, ние трябва да възприемем, щото при определяне цените на земеделските произведения и специално по поставения въпрос да се имат пред вид преди всичко елементите, които способствуват за образуване на цените. Досега поне тия елементи не са спазвани, и трудът на българския тютюнопроизводител не е заплащан съобразно тия елементи. Безспорно, съществено влияние на цените на тютюна оказват външните пазари, но непростимо е на никое правителство в период като настоящия, когато имаме планоно стопанство, направлявано стопанство и контролиране на цените и труда, да можем да оправдаем неправилното заплащане на труда на българския тютюнопроизводител. Производствените разходи на 1 кг. тютюн за 1945 г. според изчисленията на вещите лица, са към 400 лв., според др. Слави Пушкарков във в. „Земеделско знаме“ — гад 600 лв., а тютюните за тая реколта бяха заплащани през 1946 г. от правителството по авансови цени 260 лв. средно за килограм.

Това повече не може да продължава. При определяне на цените на реколта 1946 г. трябва да се определят действително коствуемите цени на производителя. Това може да стане без риск, имайки пред вид граматичните средства, които се реализират за изравнителния фонд при износ на тютюна. Така през миналата година със сделката на със Съветска Русия, България изнесе 25.000.000 кг. тютюн по фактурна цена 320 лв. за килограм. Но това не беше действителната цена, защото цените, които се внесоха от Русия, се дадоха на консуматори по много по-високи цени. Например срещу 1 кг. тютюн получаваше 2 кг. памук, който се равнява на 660 лв., и 9 кг. син камък, който се равнява на 900 лв. Но понеже се внесоха и още много други стоки, все пак това не е действителната цена. Разликата, която се реализира от внесените стоки, отива в изравнителния фонд. Само по сделката с Америка, с Колман, от 1.535.000 кг. преработен тютюн джебел — Тополовград и Неврокоп — един от най-висококачествените тютюни, са реализирани за изравнителния фонд над 500.000.000 лв. Но тия средства се изразходват — поне така бе през фашистко време; сега не можем да кажем, защото нямаме данни — за поддържане на индустрията. Според оскъдните сведения, с които разполагаме, до края на 1945 г. са изразходвани за поддържане на текстилната индустрия 757.595.255 лв. Това иде да подсказва, че индустриалните произведения са с още по-високи цени от тия, по които народът ги купува, защото по тия цени изравнителният фонд плаща допълнително на фабрикантите. Ако и отечественофронтовското правителство днес върви по тоя път, то в никой случай не може да се нарече народно. (Ръкоплекания от опозицията)

Въвеждането на тютюневия монопол, както казах и по-горе, при съвременната политическа и икономическа обстановка, намира своя смисъл и оправдание само ако почива на досегашните общи съждения, които направих по този въпрос, а и конкретно на следните:

Първо. Той трябва да бъде цялостен, т. е. да обхваща всички дейности около производството, преработката, търговията, фабриката и да дава мнение за облагателните тежести върху тютюна и тютюневите изделия при ежегодните гласувания на бюджета на държавата. Горешите задачи, които се налагат на производството,

въобще във възстановителния процес на нашето зле ударено от войната и политиката на фашисткия режим стопанство, не могат да се разрешават разпокъсано и палиативно, както е било досега. Ако искаме да имаме бързи и положителни резултати, то всички дейности, като почнем от семето и стигнем до цигарата, трябва да бъдат обект на кооперативния тютюнев монопол.

Второ. Тютюневият монопол трябва да се оприе на широките и здрави плещи на българския тютюнопроизводител, за да бъде по този начин истински народен жизнеспособен организъм, отгърсен от бюрократизма и корупцията, която ще се насади, ако вне прие-мете законопроектът такъв, какъвто ни се предлага.

Трето. Според нас съвременната организационна форма е кооперативната. Чрез последната се осигурява участието в управлението и контролата на тютюневия монопол на самите производители — тютюноработниците, които са и тютюнопроизводители в повечето случаи в тютюневите области. Кооперациите в последните години под контрола на Българската земеделска и кооперативна банка и под гаранцията на държавата извършиха отлично приемането и обработката на тютюна.

Четвърто. С участието на тютюнопроизводителите и на работниците в стопанството, което казах преди малко, според участието им в преработката и при спазване основния социален и политически принцип за демократично управление и зачитане на производствените слове на народа, така както обича да се изразява правителството на Отечествения фронт, следва да бъде изграден тютюневият монопол в страната.

Пето. Тогава само ще се оправдаят ангажираните средства на Българската земеделска и кооперативна банка в тютюневия монопол. Защото сега при така предлагания законопроект, средствата за тютюневия монопол се вземат изключително от нея в услуга на държавата. А тя е създадена, за да подпомага селския и леснодо-стъпен кредит на българските селяни.

Преди малко споменах за цената на тютюна. Вярно е, че в чл. 8 на предлагания законопроект, цената, по която ще се заплаща на тютюнопроизводителя, се определя от Министерския съвет по предложение на ценовия институт и в съгласие с тютюневия монопол. Тук никъде не се предлага, че представителите на тютюнопроизводителите и тия на тютюневите кооперации ще вземат участие при определяне на цените. Вярно е, че в чл. 10 се говори, какво в управителния съвет ще участва представител на тютюнопроизводителите и такъв на профсъюза на тютюноработниците. Това не е достатъчно при един управителен съвет от 6 души, председателстван от главния директор на тютюневия монопол, назначен от Министерския съвет.

Прочее, от името на парламентарната група на Българския народен земеделски съюз; от името на своите избиратели, които в гражданното си болшинство са тютюнопроизводители; в името на добре разбраните народни интереси, аз заявявам, че нашата парламентарна група не ще гласува законопроект. Той е реакционен по своя съ-мисъл, той ще убие вярата на производителите в добрите намерения на правителството; той, така както е представен, не отразява смисъла, който е легнал в платформата на Отечествения фронт от 17 септември 1944 г. (Ръкоплекания от опозицията)

Председателстващ Атанас Драгиев: Има думата председателят на Върховния стопански съвет Добри Терпешев.

Добри Терпешев (к): (От трибуната. Посрещнат с ръкоплекания от мнозинството) Г-да народни представители и народни представители! Нашето народно правителство е щастливо, а смятам, че и самото Велико народно събрание трябва да се чувства щастливо, че му се отдава случая да преживее нов празник по случай внасянето на законопроект за държавния монопол на тютюна. У нас такива радости често стават, а те трябва да се отбелязват. Вчера ние имаме такава радост с подписването на договора за мир, днес ще дадем на българския народ закон за държавния монопол на тютюна, а утре — чакайте друга радост. (Ръкоплекания от мнозинството и оживление)

Минчо Драндаревски (ЗНП): Всеки ден радости! Много сватби!

От опозицията: За мира, за мира! (Глъчка)

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни)

Добри Терпешев (к): Днес трябва да се отбележи този факт, че една част от народните представители от опозицията също така изразиха своето съгласие с законопроект, като декларираха, че те ще гласуват за него. Това е указание за една нова тенденция, за една линия — макар колебаеща се — на подпомагане добрите дела на нашето правителство. Наистина има още между тях някои хора, които не споделят всичко, което тук официално се предлага.

Аз ще искам съвършено накратко да спра вашето внимание само върху принципните въпроси, които тук се поставят. Що се отнася до техническата част, до оглаждането на някои параграфи, до приспособяването им към закона, за да стане той по-целестобразен в изпълнение на своите задачи, това, очевидно, ще може да стане в комисията и всички предложения, които тук се изказваха — а се изказваха много ценни мисли и предложения от всички депутати, които вземаха думата — могат да се имат и трябва да се имат пред вид.

Но, кои са тук принципните различия, върху които заслужава да спрем нашето внимание? Първото принципно различие е по въпроса: какъв трябва да бъде монополът? Защото, да бъде монопол — върху това няма разногласие; има едно разногласие само по въпроса: да бъде ли той държавен монопол, да бъде ли той кооперативен монопол, или да бъде държавно-кооперативен монопол. Тъй като върху третото подожение не особено се спира, то аз няма да се спирам върху него. Ще се спра върху първите две положе-

ния: държавен, или кооперативен трябва да бъде нашият тютюнев монопол?

Какви са аргументите на защитниците на кооперативния монопол — против държавния монопол? Те не могат да се аргументи-рат, защото са против държавния монопол. Аз поне не можах да разбера, кой беше техният сериозен аргумент, освен той, че държа-вата е лош стопанин.

Тук техният оратор, бившият министър на земеделието, каза такава приказка — кой знае, дали той беше я обмислил — че държа-вата със своя монопол, видите ли, ни повече ни по-малко ще за-мени бившите търговци-експортири! (Оживление сред мнозин-ството) Сегащата държава, днешната държава ни повече, ни по-малко, според тоя народен представител, е също такава експлоа-таторка, както и търговец-експортир и със своя капитал тя ще експлоатира тютюновите производители и тютюновите работници! Затова той е против държавния монопол.

Аз не бих се спрял на тази несериозна мисъл, ако зад гърба на този човек не стоеше една парламентарна група, чието мнение той изразява. Може би тоя представител — или ако има друг, който споделя неговото мнение — да ни съветва да не експлоатираме же-лезниците, държавата да се откаже от експлоатацията на железни-ците, от експлоатацията на пощите, от експлоатацията на държа-вните млини, от строежа на язовири, на електропроизводни станции, от изграждането на своя държавна индустрия! Може би той би ни казал, че там държавата експлоатира повече, отколкото капита-лите в следователно дайте ги на капиталистите. . . .

От опозицията: Това не сме казали.

Добри Терпешев (к): . . . или дайте ги на кооперациите — по-правам се, бъдете спокойни — дайте да ги направим кооперативни! Защото кооперативната форма, видите ли, превъзхожда държа-вата!

Един от опозицията: Това е вярно.

Друг от опозицията: Защо не направите земеделските коопера-ции държавни?

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни)

Добри Терпешев (к): Това е ни повече, ни по-малко тяхното от-ношение към нашата държава, ни повече ни по-малко тяхното от-ношение към сегашното правителство. (Към опозицията) Кажете го направо: нямаме вяра във вашето правителство, на тая държава, на днешната народна държава! И тогава ще ви разберат всички.

Но защо трябва да бъде монополът кооперативен? Какви са техните доводи? — Кооперациите, казват те, имат вече известен опит; те водиха борбата срещу спекулативния капитал, те имат в своя историческа заслуга, дайте, те биха могли да се справят с тая действително голяма държавна задача. Но помислихте ли вече каква е именно досегашната задача на кооперациите? Без Земедел-ската банка, която е държавна организация, как би могло коопера-тивното движение у нас да направи макар и тия крачки, които е направило досега? (Възбуждения от опозицията)

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни)

Добри Терпешев (к): Ние уважаваме кооперативните дейтели в тая област. Те водиха борбата срещу спекулативния капитал. Те действително водиха героическа борба, но тя не беше по силите им. Кооперациите в края на краищата продаваха своите тютюни на капиталистите експортири. Фактически съществуваше капита-листически монопол и те бяха прямо подчинени на него.

От опозицията: А сега на кого ще продават?

Добри Терпешев (к): Бъдете любезни да почакаете. Когато държавата в последните години премахна частния капи-тал, тя даде възможност чрез Земеделската банка да се защитят интересите на тютюнопроизводителите. И именно тук цялата работа извършва Земеделската банка, а не кооперациите.

От опозицията: Тя не е държавна.

Добри Терпешев (к): А каква е, ако не е държавна? Агния-онерна ли е?

Същият от опозицията: Как се създаде?

Добри Терпешев (к): Държавата възложи на Земеделската банка да закупува тютюните. Това е законът, това е действителността.

Минчо Драндаревски (ЗНП): Тя се казва Земеделска коопера-тивна банка.

Рангел Даскалов (ЗНП): Доволен ли си, или не си доволен?

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни)

Добри Терпешев (к): Почакайте, почакайте!

Кооперациите ни повече ни по-малко сега са агенти на Земедел-ската банка при закупуването на тютюните. Те получават своята комисия за извършената работа. Земеделската банка закупува големите, огромните количества тютюни със свои органи, със свои агенти. Между тия агенти тя има и кооперациите, тук я там, които извършват тая работа. Такава е истината. И вие не можете в ни-кой случай да изкарате аргумент, с който да убедите самите произ-

водители, които участват досега в самите кооперации, че кооперативната форма при закупуването, при манипулацията и при продажбата на тютюните им гарантира по-добра цена, отколкото Семейската банка, която сега извършва това, като агент на държавата. Вие това не можете да го твърдите.

Един от опозицията: Няма свободни цени, първо. (Глъчка)

Председателствуваш Атанас Драгиев: (Звъни)

Добри Терпешев (к): Че въпросът не стои така, както вие искате да го поставите, а обратно, че самите производители са съгласни, монополът да бъде държавен, а не кооперативен, това те заявиха съвършено свободно на своя неотдавнашен конгрес на тютюнопроизводителите в България. (Ръкоплескания от мнозинството и възгласи „Вярно!“) Кой ви упълномощи вас да говорите от името на тютюнопроизводителите, тогава когато самите тютюнопроизводители донесоха на Министерския съвет своята резолюция, своето конгресно решение, в което заявяват единодушно: „Ние сме за държавния монопол!“ (Ръкоплескания от мнозинството и възгласи „То ва е вярно!“)

Следователно ние трябва да приемем държавния монопол като единствено правилен, за да може държавата чрез своята политика, като най-мощна организация, да представлява интересите не само на кооперираните, но и на некооперираните производители, които не са по-малко от кооперираните, . . .

Пеко Таков (к): Повече са.

Добри Терпешев (к): Много повече. . . да може да представлява и интересите на производителите, и интересите на самата държава. Никой друг не може да бъде по-голям и по-справедлив господар, отколкото държавата, когато тя е народна, каквато е днешната държава. (Ръкоплескания от мнозинството)

Кооперациите водиха борба срещу държавата, те бяха нашето прикрытие за борбата против държавата, но това беше фашистката държава, експлоататорската държава. Днес не може кооперациите да се противопоставят на своята собствена държава, за която се бориха кооператорите и победиха. (Ръкоплескания от мнозинството и викове „Вярно!“)

От опозицията: Кооперацията е народна.

Добри Терпешев (к): Защо вие противопоставяте кооперацията на държавата? (Възбуждения от опозицията) От кои позиции вие излизате, за да противопоставяте кооперацията на държавата? Кооперацията е помощен орган. Ние сме за кооперативното движение. Нашата държава именно провежда тази политика: предвсичко и на първо място държавата, на второ място кооперацията и на трето място частния сектор, доколкото той съгласува своята дейност с обществените интереси. (Ръкоплескания от мнозинството) Ето нашата политика.

Минчо Драндаревски (ЗНП): Тогава тютюновите кооперации какъв резултат имат?

Добри Терпешев (к): Аз ще ви кажа, ако обичате да дослушате.

Тютюновите кооперации в настоящия момент ни повече, ни по-малко не са кооперации в истинския смисъл на думата. (Възбуждения от опозицията) Тютюновите кооперации — това са известни акционерни дружества за покупка и преработване на тютюни.

Един от опозицията: Не е истина това.

Друг от опозицията: Да ги разтурим тогава.

Добри Терпешев (к): Там именно сега могат известни плъхове да бъдат недоволни, а честните, опитните хора ще останат да работят при държавния монопол — те нищо няма да загубят.

Кооперациите могат да играят роля в производството: за подобряване на качеството, за увеличение добива на дескар, за селската манипулация и т. н. Кооперациите тук, като производствени кооперации, има да играят и ще играят огромна роля за повдигане благосъстоянието на тютюнопроизводителите. Но що се отнася до манипулацията на тютюна, що се отнася до продажбата на тютюна, това не може да бъде дело на кооперацията.

От опозицията: Кооперациите ще правят вечеринки също (Оживление)

Председателствуваш Атанас Драгиев: (Звъни)

Добри Терпешев (к) Вторият принципен въпрос, по който има различие, това е въпросът за цената на тютюна. Каква трябва да бъде цената на тютюна? Авансова ли трябва да бъде тази цена или тя трябва да бъде твърда цена? Коя цена ще бъде справедлива за производителя и изгодна за нашето стопанство: авансовата ли или твърдата цена? Тук особено проф. Петко Стоянов твърде много време отдели да ни убеждава, че справедлива цена била нужна! Като че ли другите са се нагласили непременно несправедлива цена да дадат на производителя, а той единствен се загрижил справедлива цена да даде на тютюнопроизводителя!

Ст опозицията: Тя е несправедлива и днес.

Председателствуваш Атанас Драгиев: (Продължително звъни)

Добри Терпешев (к): Затуй се създава монополът, за да дава справедлива цена; затуй се създава държавният монопол, за да се проведе принципът, благата да бъдат на тия, които ги произвеждат. (Ръкоплескания от мнозинството)

Но Петко Стоянов казва: „Когато вие ще имате ценов институт, който ще определя цените; когато Министерският съвет ще трябва да утвърждава тези цени и когато тоя Министерски съвет ще има и мнението на управлението на монопола, в което управление има макар само един производител — къде е гаранцията, че финансовият министър, който иска много пари, няма, с оглед на това, да получи повече пари, да намали цената?“

От опозицията: Точно така е.

Добри Терпешев (к): И той препоръчва следното: дайте да има една гаранция! И това трябва да бъде административният съд! Значи Административният съд ще бъде по-голяма гаранция от правителството! Видите ли? И финансовият министър ще се наложи на правителството! Ами че какви са тия разсъждения! Що значи това? Аз не зная как да ги окачества. И това е един бивш финансов министър!

Коста Лулчев (СЛ): (Казва нещо)

Добри Терпешев (к): Тия закачки имат цена за вас — за да ви характеризират какви сте дребнави! С големи бради, като козли!

Коста Лулчев (СЛ): Кой те закача тебе?

Добри Терпешев (к): Извинете, ако не сте ме закачили. Чух нещо оттам, затуй го казах. Аз съм от тия, които не остават никому дължни.

Явно е, че най-добрата гаранция за действително добрата и действително справедливата цена, това може да бъде пак държавата. Че това е така, имате следното доказателство. За бъдещата цена на нашите тютюни, която трябва да се определи, не друг, а конгресът на тютюнопроизводителите даде мнение, каква трябва да бъде. Правителството постави този въпрос правилно, като поиска да чуе думата на производителите и те разбраха, че в настоящия момент, поради международната цена на тютюна, не е никак възможно да се повиши миналогодишната цена на тютюна; че миналогодишната цена, макар да бъде авансова, тя се утвърди като цена твърда, която не може да се повиши повече, и че цената за тази година трябва да бъде именно такава.

Следователно по въпроса за цената и за справедливостта на цената отговорът е, че тя трябва да бъде твърда, защото на международния пазар никой не ти купува на аванс. Ти трябва да знаеш, каква е цената на международния пазар и с оглед на нея да определиш цената на производителя. И ако има евентуално загуба, нека бъде любезна държавата да поддържа една защитна цена на производителя; нека в известен момент държавата да понесе известен риск, за да запази цената на производителя. И аз ще ви кажа, че това сега става.

Тук говори един преди мене — кой знае, откъде ги взема тия цифри — който намира, че ние сме продали на Съветския съюз много евтино българските тютюни, купили сме много евтино ст Съветския съюз стоки и сме ги продали на българските консуматори скъпо, и сме реализирали колосални печалби за нашия Отечество фронт! Откъде ги взема тия цифри, . . .

Стратия Скерлев (ЗНП): От Върховния стопански съвет.

Добри Терпешев (к): . . . тогава, когато ние знаем положително, че миналата година — 1946 — ние загубихме 4 милиарда лева от цената на нашия тютюн, който продадохме в Съветския съюз. Ние го продадохме по-евтино затуй, защото цената, по която ние продадохме на Колман, беше още по-евтина.

От опозицията: Колко беше?

Добри Терпешев (к): 1.65—1.70. Вие знаете това. Ние бяхме принудени да направим тази сделка с Колман. (Възбуждения от опозицията)

Председателствуваш Атанас Драгиев: (Звъни)

От опозицията: Два типа обуша дадоха.

Добри Терпешев (к): А той разказва, че ние сме спечелили 500 милиона лева от Колмановата сделка! — Ела, всичката печалба на тебе да я дадем! (Оживление) Защо се приказват тия неща!

Пеко Таков (к): И беше най-доброкачественият тютюн.

Добри Терпешев (к): Той беше най-доброто качество. И когато отидохме на международния пазар да продаваме тютюни, нас ни казаха: „Вие продадохте на Америка най-доброто качество тютюн по 1.70, а сега от нас искате 2.40.“ Ето действителността. Тая година по нашия план за износ на тютюн ние предвиждаме, че ще загубим 7 милиарда лева и се чудим от къде да ги покريم, а вие казвате: дайте да участвуват в печалбата и тютюневите производители! Ако сте честни хора, ако искате да видите истината, вие можете да я видите. Не е нужно тук да приказвате такива неща. Елате и кажете, как можем да продадем тютюна по-скъпо и къде сме го продали по-евтино, а бихме могли да го продадем по-скъпо.

Позволете ми да кажа две думи върху това, на което се спия г-н Петко Стоянов, и на това, което казах и другите оратори. Наистина ли е заплашен пазарът, наистина ли има угроза да не мо-

жем да продадем нашите тютюни? Аз не искам да поддържам това песимистично мнение.

Един от опозицията: Шом се губи, значи е факт.

Добри Терпешев (к): Въпросът е за цената, а не, че няма пазар. Това са две различни неща. Когато отивате в Франция, казват ви: ще купим 2.000 тона тютюн, обаче нас ни смущава само цената. Ние трябва да видим, как да поевтиним нашето производство, за да стане то конкурентноспособно на международния пазар. Ето главният въпрос, ето основният въпрос, който заслужава най-големи грижи. И тук монополът ще икономиса твърде много разходи по манипулацията, твърде много комисионни. Тук монополът, като централен орган, трябва да пригоди съответните разходообразни партии тютюни за всички пазари и да открие консулства във всички страни за пласирането им, да развие нашия държавен търговски организъм, за да се осигури действителен пазар на нашите тютюни. И аз трябва да ви кажа, че ние вече разширяваме възможностите за пласиране на нашите тютюни. Ние имаме сделки не само със Съветския съюз, който ни взема големи количества тютюни, и то от всички качества, и от най-ниските. Ние имаме сделка с Чехия, имаме такава с Полша, които са заплащали какви количества български тютюни ще вземат през 1947 г. Имаме продадени тютюни в Италия, имаме първата претка в Швейцария. Сега преговаряме с Франция, ще преговаряме и с Белгия. Имаме продадени тютюни в Австрия, също и в Унгария. Ние вече почти възстановяваме нашите пазари. Ние не се боим, ако имаме 50 милиона килограма тютюн, дали ще го продадем. Нашият план предвижда, не само да не останат непродани тютюни, както беше в миналото, когато стоеха непродани тютюни по две-три реколти и се плащаха лихви и наеми за тях, но като продадем всичките тютюни от миналата реколта, да продадем и 6.000.000 кг. от тазигодишната реколта, като се приспособим да го изработим в следните месеци и да го изнесем на пазара. Е тъй ще бъде.

Един от опозицията: Това са пожелания.

Добри Терпешев (к): Ако са пожелания, съгласете се да бъдат и ваши пожелания и дайте да ги направим дело. Кажете какви са вашите пожелания. Ние сме заангажирани с Чехословакия и Полша толкова и толкова килограма тютюн, срещу който ще получим такива и такива стоки. Ние сме с Чехословакия, Съветския съюз и другите страни. Кажете какви са вашите желания. Ето, Петко Стоянов казва, че не иска такива институти. Ние се обръщаме и към Изтока, и там ще продаваме. Това обаче е организирано действие, дело на държавата, и тя не може да натоварва, както досега, само Земеделската банка да купува тютюна, а да няма кой да организира продажбата, което е по-важно дело. Именно за това се създава този институт, монополът, който, като автономно учреждение, като орган на държавата, трябва да има подкрепата на държавата да провежда тази политика.

Но на тая плоскост се поставя въпросът: трябва ли монополът да обхване и производството на тютюна? Ако по-рано е трябвало, сега не трябва. Ние не можем сега на монопола, който ще създадем, да възлагаме и тая задача, когато Министерството на земеделието има опит, има свои органи, които действително познават районите, сортовете и качеството на тютюна. Монополът не може да се занимава с фабриката на изделия, както не можем да възложим на Министерството на земеделието пък да следи процеса по обработка на памука, какви номера трябва да се изработват и т. н. Явно е, тук трябва да има специализация, трябва да има компетентност, трябва да има разпределение на работата, всеки да отговаря за изпълнението на своята задача. На Министерството на земеделието се възлага, съгласно държавния стопански план, да се грижи за засяването на толкова и толкова декара земя с тютюн, в тия и тия райони, за да се получи толкова и толкова качество тютюн, толкова и толкова количество джебел и пр. и пр., съобразно международния пазар, съобразно клиентелата, която смятаме да имаме. Степен сигурна. Ето тъй се планират сега работите, тъй се поставят. И не е изгубена връзката между монопола който купува и продава, и тютюнопроизводителите с туй, че Министерството на земеделието ще се грижи за засаждането и отглеждането на тютюна, а монополът ще се грижи за събирането на тютюна, за манипулацията и продажбата му.

Друг основен въпрос е този за изплащането на вмотите, които ще се вземат от монопола, как да се изплатят. Тук се дадох известни препоръки. Някои от тях са целесъобразни и могат да се вземат пред вид. Аз особено съм поласкан от предложението на Асен Павлов. Той взема пример с аграрната реформа. Можем да направим така. Тук няма да възразим. Ние ръкоплескаме на хубавите предложения. Ще приложим това тук: ще платим на сиромасите, на средната ръка хора, а на големите, които са спечелили от българския народ, ще платим малко: другото — да бъдат любезни да го върнат на народа. Можем това да предвидим.

Аз няма да ви отнемам повече време. Смятам, че въпросът се изясни: монополът е необходим за българските тютюнопроизводители. Ние ставаме изразители на техните интереси, на техните желания, толкова пъти проявени в техните конгресни решения: монополът да бъде държавен и час по-скоро да стане факт. (Ръкоплескания от мнозинството)

Вторият въпрос е за цената на тютюните. Тя трябва да се определя от правителството. То е компетентно, то ще съобрази и международната цена, и вътрешната цена, и възможностите, съгласувайки своето решение и с интересите на производителите чрез техния представител в управлението на монопола и чрез неговия институт, който трябва чучно да установява и доказва защо именно такава цена е справедлива за дадена година, за даден район, за дадени качества тютюн.

Трето. Съвършено ясно е като бял ден, че кооперациите не могат да се занимават с търговия на тютюн, защото това значи да имаш държавен монопол, а да имаш и свобода на кооперациите. Те ще се занимават само с производството на тютюна и могат да служат със своите опитни хора тук и там и със своя инвентар, който имат. Понеже ни се взема инвентарът, те могат безспорно в този момент да служат като агенти на монопола, както сега много кооперации служат като агенти на Храноизноса, докато намерят своето естествено място и ликвидират с търговията на тютюн.

Търговията не е целта на кооперациите, не са търговски задачи те на кооперацията. Когато имаше частен капитал, който експлоатираше производителите, тогава имаше място кооперацията да излезе и защити интересите на производителите против спекулантите. Но сега, когато държавата като мощен фактор, се явява закупчик на тютюните и защитник на по-добрата цена, кооперациите, много естествено, нямат работа в това отношение. (Ръкоплескания от мнозинството. Възразения от опозицията)

Един от опозицията: Значи, да разтурим кооперациите!

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни)

Добри Терпешев (к): Аз завършвам с пълната вяра, че Великото народно събрание днес ще извърши един акт на справедливост, ще извърши още и едно политическо дело, ако се окаже единно по това общонародно дело и гласува еднотушно закона за монопола на тютюна. (Ръкоплескания от мнозинството) Ако и по този въпрос има хора, които се зацепват, това показва, че не е възможно тия хора да тръгнат в крак с народа, те всякога ще бъдат против интересите на народа. (Ръкоплескания от мнозинството. Възразения от опозицията)

Председателстващ Атанас Драгиев: Има думата г-н министърът на финансите.

Министър д-р Иван Стефанов: Уважаеми народни представители и представители! Съжалявам, че в този късен час ще трябва все пак и аз да дам няколко разяснения върху онези въпроси, които се повдигнаха в дискусиата около законопроекта за тютювния монопол. Създаде се едно много особено парламентарно положение: една парламентарна група от опозицията ще гласува законопроекта по принцип, като напълно възприема неговите основни начала, един представител от опозицията също така ще гласува, а останалата парламентарна група на Земеделския съюз — Никола Петков се разцепи.

От опозицията: Не е вярно.

Министър д-р Иван Стефанов: Аз ще ви кажа. Докато г-н Скерлев излезе тук да говори за абсолютния кооперативен монопол, г-н Чанджиев каза, че най-целесъобразна е смесената форма на монопола.

От опозицията: Не е вярно.

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни)

Министър д-р Иван Стефанов: Г-н Скерлев беше абсолютен при върженик на чистия кооперативен монопол. Това е вярно, а също така е вярно, че г-н Чанджиев каза, че при сегашните условия най-целесъобразната форма би била смесеният монопол. Ето и раздвоението.

От опозицията: Това не е вярно.

Министър д-р Иван Стефанов: Много ясно е, няма какво да се опровергава. Жалкото е, че по един такъв въпрос, по който всички оратори до един бяха съгласни, че е един важен въпрос, важен от стопанска, политическа, социална — от всякаква гледна точка...

Един от опозицията: (Възразява)

Министър д-р Иван Стефанов: Ако по този въпрос вие с вашите гамански бележки пречите...

Иван Копринков (сЛ): Това са народни представители! Не може да се говори така!

Коста Лулчев (сЛ): Тук има народни представители! Няма гаманя! Къде има такъв език?

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни)

Министър д-р Иван Стефанов: Вие няма да ме учите, г-н Лулчев! Получи се това странно положение: по такъв важен, съществен въпрос да не се получи единство даже в една парламентарна група!

От опозицията: Това не е вярно.

Иван Копринков (сЛ): Това не е важно. Вашата група му ръкоплеска.

Министър д-р Иван Стефанов: Какво е важно, г-н Копринков? Да провокирате оратора ли? Всяко беше спокойно, докато сега 4—5 души от агитката започнаха да се проявяват. Точно така е, г-н Копринков! Вие през това време мълчахте.

От опозицията: Стига с тия закани.

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни)

Иван Коприков (сЛ): Много ти е слаб речникът.

Христо Пунев (сЛ): Това е езикът на Богдан Филев.

Министър д-р Иван Стефанов: Ние сме единни с много, освен с един оратор от досега изказалите се, г-н Скерлев си остава все пак на особено мнение даже по отношение на г-н Асен Павлов. Всички сме съгласни върху това, че трябва да има монопол. Всички сме съгласни върху това, че този монопол има стопански, политически и социални функции.

От опозицията: Това е вярно.

Коста Лулчев (сЛ): Какво искате повече?

Министър д-р Иван Стефанов: От моя страна аз бих казал, че някоя от изказаните тук предложения биха могли спокойно да бъдат взети под внимание при обсъждане законопроекта в комисията.

Петко Стоянов (нез): Затова няма защо да оскърбявате.

Министър д-р Иван Стефанов: Ни най-малко не оскърбявам Вас, г-н Стоянов, никой с думичка не Ви прекъсна, а г-н Терпешев го прекъсваха много пъти.

Има един основен въпрос, по който има различия, но по който аз няма да говоря, защото напълно споделям изказванията на моя другар м-р Добри Терпешев: дали монополът да бъде държавен или кооперативен.

От опозицията: Той не е министър.

Министър д-р Иван Стефанов: Аз искам да направя само едно разяснение по този въпрос. Г-н Скерлев си въобразява, че може да изгради един чисто кооперативен монопол, като от низовите кооперации чрез постепенно повдигане нагоре на представителите се създаде някакво управително тяло на общия кооперативен монопол. Как обаче ще стане това конкретно, практически, той не си даде труда да обясни. Преди всичко в дадения момент тютюневите кооперации, както се изтъкна това с данни и от тази страна (Сочи мнозинството), и от тази страна (Сочи опозицията), обхващат около 50% от тютюнопроизводителите. Има тютюнопроизводители, които не са в тютюневите кооперации. Това е факт. Оттам нататък какво ще стане? Това е въпросът. Съществува Съюзът на популярните банки, но той си е отделно предприятие. Едновременно е банкова централа и отделно обособено от популярните банки банково предприятие. Какво ще бъде положението на този кооперативен монопол, който ще му откупи складовете от търговците, който ще му даде фабриците — понеже г-н Скерлев е също така за цялостния монопол, той не е съгласен с Петко Стоянов в това отношение? Кой ще даде тези средства? Или ще трябва да искаме от държавата, или от нейната държавна банка нужните средства, за да изграждаме един такъв кооперативен монопол, като самостоятелно предприятие? И питам тогава: ако ние изградим такова кооперативно предприятие — централа, къде остава влиянието на отделните производители спрямо икономите общи работи? Та на знаем ли от опит от другите кооперативни централи къде е въздействието, което може да окаже отдолу един кооператор върху общите работи на централата? Много добре го знаем. Той че, тук се подхвърля тази идея за чист абсолютен кооперативен монопол така съвършено неоснователно, съвършено необезопасно и съвършено невярно.

Сега, значи ли, какво някой там (Сочи опозицията) се опитва да подхвърли с эпиграф, а не дойде тук (Сочи трибуна) да го обяснее, че отечественофронтовското правителство било против кооперациите? Нищо подобно.

Един от опозицията: Не съществуват ли кооперациите?

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни) Не се обаждайте!

Министър д-р Иван Стефанов: Отечествонофронтовското правителство иска да постави онези задачи на кооперациите, които са за тях, чрез дейността на държавните предприятия да обслужва кооперациите и да им даде простор за развитие и възход. Тютюневата кооперация, както всяка друга кооперация, трябва да бъде непосредствено до производството и до потребителите. Това е нейната непосредствена задача. А тъй като в тютюневото производство могат да си представят какво сменило положение би се получило с такава една кооперативна централа, тя да определя цената на тютюна, на този безспорно изтъкнат от всички оратори важен продукт на нашето стопанство — важен и по отношение на стопанството, и по отношение на външната търговия, и по отношение на външния платежен баланс, и по отношение на финансите и т. н. Та няма може да се определи от тази централа цената на една такава стока като тютюна, без да се съобрази тази цена с цената на всички други стоки?

Един от опозицията: Ще се съобрази.

Министър д-р Иван Стефанов: Кой ще я съобрази? Онези кооперативна централа, която се занимава само с производството, обработката и търговията на тази стока или някой държавен институт в тази държава? Как може да се приказва, че справедливата цена на тютюна няма да бъде определена само тогава, когато имало кооперативен монопол? Смешно твърдение!

Един от опозицията: Пазарната цена е важна

Министър д-р Иван Стефанов: Пазарната цена на тютюна, господине, при нашите условия, при нашата тежнина на манипулацията, се определя една година и нещо след като се купи суровият тютюн. Ние ще го купим сега и ще го продадем след година или година и половина.

Един от опозицията: Вие знаете много добре принципа на кооперацията.

Министър д-р Иван Стефанов: Аз ще ви кажа за много добрия опит на кооперация „Асенова крепост“, която Асен Павлов изтъкна тук като пример на трудов подвиг на кооператори. По примера на „Асенова крепост“, и други кооперации се опитаха да излязат самостоятелно на световния пазар след първата световна война. Този опит излезе плачевен не само защото имаше стопанска криза, и специално криза в тютюнопроизводството, но и защото така разделените кооперации не могат да бъдат добри търговци на външния пазар

От опозицията: А-а-а!

Министър д-р Иван Стефанов: И какъв беше тогава опитът с авансовите цени, много добре го знаете.

Един от опозицията: На онова време — да.

Министър д-р Иван Стефанов: Всички тютюнопроизводители трябваше да се нагърбят с по 13 лв. на килограм загуба по тогавашни цени, което прави повече от 200 лв. сегашни. И знаят колко дълго тежача върху тютюнопроизводителите тогавашните задължения. Защо забравяте тези работи? Защо ги премълчавате?

Един от опозицията: За онова време и това беше крачка напред.

Председателстващ Атанас Драгиев: (Звъни) Права Ви бележка.

Министър д-р Иван Стефанов: Очевидно е, че износът на такава стока, като тютюна, която има голямо значение за нашия износ и за нашия платежен баланс — а нашият износ решава всичко за вноса, ние нямаме флота, нямаме туризъм, нямаме други източници, с които да можем да подхранваме нашия платежен баланс, освен износа — не може да се остави да става по усмотрение на други фактори, освен на онези, които ръководят цялото народно стопанство и цялата стопанска политика на държавата. (Ръкопляскания от мнозинството. Възгрявания от опозицията) Това е очевидно, преди всичко за самите тютюнопроизводители, за чийто конгрес г-н Скерлев си позволи да пише в „Зеленото знаме“ обиди. Той не е отишъл там да види, че този народ е истински тютюнопроизводителски, а казва, че били самозвани чомагаши, които дошли да правят реклама на Отечествония фронт, на Работническата партия. Да, и се смеете там!

Стратия Скерлев (зНП) Този конгрес, г-н министре, не изразява истинската воля на тютюнопроизводителите.

Министър д-р Иван Стефанов: Тютюнопроизводителите разбират много добре, че само държавният монопол ще може да бъде една гранитна основа, на която да се изгради защитният вал против кризите и на конюнктурата, и на световния тържище, и на стихийните бедствия в страната и т. н. Разбира се, че е смешно да се търсят такива един изключващи от проблемата, като се казва: действителна цена, справедлива цена. Действителна, справедлива цена за една отделна стока няма. Тя е такава само в съотношение с цените на другите стоки, и даже нещо повече — в съотношение с доходите на различните категории от населението и в съотношение с нуждите, които се реализират в дадената стопанска област и в другите области.

Действителната, справедливата цена не се определя от това, как някой си кабинетен учен или как някой демагог ще пресмета надниците, които са вложени в производството на една стока от дадена култура, а зависи от това, какво е обществено необходимо да се вложи там, първо, и, второ, зависи от пазарната конюнктура, която в нашия случай, за тютюна, е пазарната конюнктура във всички граници и толкова по-мъчно ще се контролира от нас.

Петко Стоянов (нез): А обществено необходимото от какво се определя?

Министър д-р Иван Стефанов: Вие знаете много добре от какво се определя. Аз няма да Ви чета лекции и няма да отнемам толкова време колкото вие отнехте за работи, които спокойно можеха да се изнесат в комисията.

Значи, напразно искате да поставите въпроса за цената във връзка с определяне една действителна или справедлива цена. Напразно. Това е въпрос на една стопанска политика, която не може да бъде друга, освен държавна.

Стратия Скерлев (зНП): Това е Ваше разбиране.

Министър д-р Иван Стефанов: Не е въпросът за мое разбиране, защото вие сами виждате, че цената на тютюна не може да се определя сама за себе си. Тя се определя с оглед цените на другите стоки и доходите в другите области. И това не може да направи друг, освен държавата. И да бъде създаден един такъв абсолютен тютюнев монопол, какъвто иска г-н Скерлев, пак държавата ще определя цените. Не може да бъде иначе.

Един от опозицията: Колкото ви дадат, толкова.

Министър д-р Иван Стефанов: Друг въпрос, на който искам да спра вашето внимание, е този, че въпросът за цената на тютюна се аргументира с преходния интерес. Преходният интерес е важно нещо — това е вярно — но да се въздига в национален недостатък на нашия народ гледането на общественото като на чуждо, както се изрази тук г-н Чанджиев, е, разбира се, съвършено неуместно, да не кажа нещо повече. Наш национален недостатък било да гледаме на общественото като на чуждо! Дълбока мисъл! Но ако ние застанем на това гледище — тази мисъл в една много по-финна форма изрази и г-н Асен Павлов, като се аргументираше против държавния монопол — тогава ние трябва да отречем кооперацията, защото кооперацията също така е една форма, в която личният интерес се пречупва по-отчасти в обществен. А вие искате да създадете кооперативна централа, където разстоянието от тютюнопроизводителите до нейната дейност е вече така голяма, че практически и дума не може да става за пряко въздействие и пряк контрол. Вие искате при такава структура на кооперативна форма да намерите провеждането на този пряк, непосредствен интерес.

За щастие, положението е много по-благоприятно. Българският селянин, българският народ е изградил в най-тежките условия на фашистки гнет и на капиталистическа експлоатация най-доброто кооперативно движение на Балканите, пък и навсякъде другаде. (Ръкоплескания от мнозинството) Кооперативното движение у нас е една здрава база за по-нататъшното развитие. Ние ще искаме не само да подкрепим дейността на кооперациите, но и да се развият много по-широко, да отидат много по-дълбоко в работата на съответните категорични население.

Някой от опозицията: С една втора алинея!

Министър д-р Иван Стефанов: Ние ще искаме тютюневите кооперации да не се занимават с търговията на тютюна, а да се занимават с това, как да обслужват тютюневото производство, как да снабдяват съответните места с навременен разсад, със сушилници и т. н. И това ще го направим.

Аз ще се огранича върху тези въпроси. Няколко думи още за някои конкретни критики върху законопроекта. Разбира се, мене ме радва обстоятелството, че проф. Петко Стоянов ще гласува за законопроекта по начало. Но аз не разбрах една негова мисъл. Той счита, че е несвоевременно провеждането монопола на фабриките, т. е. на производството на тютюневите изделия и обоснова тази мисъл. Аз мога да отбележа по този повод, че ако ние тепърва искаме да обзавеждаме нови фабрики, ще трябва да чакаме не една и две, а повече години, защото имаме известни сведения, къде и кога може да се намерят инсталации за такива фабрики. Ние няма да оставим сегашните собственици на тия фабрики да изкористят положението. Ние ще им платим това, което техните фабрики струват в това състояние, в което се намират, не само на техническо изхвърляне, но и на морално остаряване. Само тази стойност ще се плати и нищо повече. А що се касае до конверсията, г-н проф. Петко Стоянов знае много добре, че в никоя подписка за заем не се предвижда предварително, че заемът може да се конвертира.

Петко Стоянов (нез): Предвиждаше се, г-н Стефанов. Във всички закони за нашите заеми се предвижда, кога може да стане конверсия.

Министър д-р Иван Стефанов: Конверсия се прави, а не се предвижда. Това е основното в нашата финансова наука.

Петко Стоянов (нез): Предвижда се.

Министър д-р Иван Стефанов: Тъй че не съществува тази опасност, някои негоди фабрики или машини, или помещения, или складове да бъдат купени от собствениците така, че те да бъдат облагодетелствувани за сметка на държавата. В съответния член е точно предвидено, че управата на монопола е, която отчужда какво ще включи в имуществото на монопола от декларираното имущество.

Що се отнася до гаранциите за цените, министър Терпешев си каза думата, аз няма защо да повтарям.

Що се касае до средствата на монопола, и сега, и преди години държавните предприятия сключваха заеми и трябва да сключват заеми без закон, без специална санкция на държавата, освен текущата административна, така да кажа, контрол и ръководство на съответния ресурс на управлението. Както Храноизносът сключва заеми при всяка кампания, така и тютюневият монопол ще сключва заеми. Чл. 19 предвижда, монополът да бъде кредитиран от Българската земеделска и кооперативна банка за всяка кампания — разбира се, доколкото това е потребно и доколкото монополът не разполага с други свои средства и т. н.

Що се касае до управлението на монопола, както и по отношение на всички други държавни предприятия, избягва се по правило създаването на проверителни съвети. Такива няма никъде, освен в мина „Перник“ ми се струва, и то пак в една особена форма. Това не е проверителен съвет, избран от някакво тяло, а назначен съвет от представители на няколко ведомства на държавата. И тук, при държавния монопол на тютюна, проверителният съвет, разбира се, не може да бъде едно избрано тяло, а ще бъде назначен с указ, като най-трайно, или с постановление на Министерския съвет, или с министерска заповед и пр. А тази комисия, за която вие говорите, г-н Стоянов, тя един път в годината ще проверява годишните сметки и документи на предприятието. Иначе в течение на годината си остава,

като съществен контрол, финансовата ревизия, която някой път не се притъпява в функциите си.

Петко Стоянов (нез): Тя е от финансовата инспекция. Аз говоря за проверителен съвет с права.

Министър д-р Иван Стефанов: По въпроса за дейността на монопола мнозинството са съгласни, че тя трябва да обхваща и събирането, и преработката, и фабриката на тютюна, с резервата на г-н Стоянов относно навременността.

За съжаление, времето не позволява повече да се говори. Аз се надявам, че в комисията ще може да се вземат под внимание всички съображения и предложения, които биха се оказали целесъобразни и действително подобряващи качеството на законопроекта и неговите текстове.

Моля, представеният законопроект да бъде гласуван на първо четене.

Председателстващ Атанас Драгиев: Пристъпваме към гласуване на законопроекта на първо четене. Ония г-да народни представители, които приемат по принцип законопроекта за държавния монопол на тютюна, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство. (Обрачването единодушно приема. (Ръкоплескания от мнозинството))

Следващото заседание ще бъде утре, 13 февруари, 15 ч., съд следния дневен ред:

1. Отговор на запитването на народния представител вж. Тончо Тенев към министъра на електрификацията, водите и природните богатства.

2. Одобрение предложението за одобрение 7-то постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 29 януари 1947 г., протокол № 16 — относно освобождаване от бандеролно право и други данъци и такси 2000 кг. войнишки цигари.

Първо четене законопроектите:

3. За шатните таблички на държавните служители.

4. За временно уреждане въпроса за покупките на тютюна реколта 1946 г.

5. За изменение и допълнение на закона за самоиздръжка на държавните и държавно-автономните стопански предприятия.

6. За учредяване Народен фонд за индустриализация, напояване и електрификация.

7. Одобрение предложението за одобрение 10-то постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 10 януари 1947 г., протокол № 3 — относно отдаването на концесия тревните произведени на Бръшляското и Тутраканското държавни блати.

Първо четене законопроектите:

8. За учредяване и ликвидация на придобитите от държавата имоти.

9. За Дирекция на цените.

10. За одобрение Държавния стопански план за 1947 и 1948 г.

11. За закриване на Погасителната каса, учредена с наредбата закон за облекчение на длъжниците и заздравяване на кредита.

12. За улесняване сливането на кооперативните сдружения.

Второ четене на законопроектите:

13. За допълнение на наредбата-закон за заема на свободата.

14. За изменение и допълнение на закона за наказателното съдопроизводство.

15. За държавния монопол на тютюна.

Христо Стоянов (ЗНП): По дневния ред искам думата.

Председателстващ Атанас Драгиев: Имате думата.

Христо Стоянов (ЗНП): Г-да народни представители! За утрешното заседание е поставен на дневен ред законопроектът за двегодишния стопански план. Вие видяхте, че той се разделя на две след след. Той е една от най-важните проблеми. Аз смятам, че това е въпрос, който по своята важност идва след конституцията. От името на земеделската парламентарна група аз ви моля да се съгласите да ни се даде възможност, въпросът за двегодишния стопански план да го проучим, за да можем спокойно и обективно да изнесем разбиранията си по него при разискванията в пленума на Великото народно събрание.

Ето защо аз моля г-н председателя и вас, г-да народни представители, да се съгласите, този законопроект да се постави на дневен ред в едно от заседанията на Великото народно събрание през следващата седмица, за да можем да разучим всички въпроси, които се повдигат в него.

Димитър Димов (к): Така и ще бъде.

Председателстващ Атанас Драгиев: Които са съгласни с прочетенния дневен ред, без тази точка, която народният представител г-н Христо Стоянов предлага да се отложи, моля, да вдигнат ръка.

Димитър Димов (к): И тази точка да стои в дневния ред. Ние няма да можем да изчерпим целия дневен ред утре.

Председателстващ Атанас Драгиев: Мнозинство, Събранието приема.

Обявявам заседанието за закрито.

(Закрито в 23 ч. 55 м.)

Подпредседатели: **АТАНАС ДРАГИЕВ**
Д-Р ПЕНЧО КОСТУРКОВ

Секретари: **ДИМИТЪР ЧОРБАДЖИЕВ**
ТОДОР ТИХОЛОВ

Начальник на Стенографското отделение: **ТОДОР АНГЕЛИЕВ.**